

ЗА БУКВЕНИТЕ

КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК

ОПИСМЕНЕХЪ

ИЗДАВА УНИВЕРСИТЕТЪТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ • ГОДИНА XXXV • БРОЙ 39/МАЙ 2013 Г.

„Св. равноапостолни Константин и Елена“.
Икона от Цариградската художествена школа
(1844). Обнародва се за първи път

ЕДИНСТВО НА ДУХА

Патриаршеско слово на † Българския патриарх Неофит,
произнесено на съборната Света Литургия, 25 февруари 2013 г.

Първият отечески благослов към българския народ
от новоизбрания Български патриарх Неофит

„Моля ви да постъпвате достойно за званието,
за което сте призвани, с всяко смиrenomъдрие, кротост
и великодушие, като се търпите един други с любов и за-
лягате да запазвате единството на духа чрез връзките
на мира“.

Ефесяни 4:1-3

Трижди „ДОСТОИН!“

Инtronизацията на новоизбрания
† Български патриарх
и Софийски митрополит НЕОФИТ,
24 февруари 2013 г.

Новоизбраният първосветител на Българската православна църква – Българската патриаршия, е Негово Светейшество Неофит, Патриарх български и митрополит Софийски. България отново има свой духовен водач.

По Божия милост в лицето на Патриарх Неофит осиротелият ни народ пак се удостои да има свой духовен баща – молитвен застъпник пред Светата Троица, благ помощник в скърбите, верен предстоятел в победите и радостите.

Тази всерадостна новина бе оповестена от говорителя на Патриаршеския избирателен църковен събор – Митрополита на САЩ, Канада и Австралия Йосиф, утешавайки умовете и сърцата ни и разнасяйки се мълниеносно в цял свят.

Патриархът преподаде първото си патриаршеско благословение на народа ни в четирите посоки – изток, запад, юг и север, и после възгласи евангелските Христови думи:

„Аз съм Добрият Пастир: Добрият Пастир полага душата си за овците; а наемникът, който не е пастир, комуто овците не са негови, вижда вълка, че иде, оставя овците и бяга; а вълкът разграбя и разпръсва овците. Наемникът пък бяга, защото е наемник, и не го е грижа за овците. Аз съм добрият пастир; и познавам Моите Си, и Моите Ме познават. Както Ме познава Отец, тъй и аз познавам Отца; и душата Си полагам за овците. Имам и други овци, които не са от тая кошара, и тях трябва да приведа; и ще чуят гласа Ми, и ще бъде едно стадо и един Пастир“.

В това време Светейшият български патриарх Неофит бе приведен от нарочния подиум в средата на храма към патриаршеския трон и, бидейки придържан от двете страни от свои събрата-митрополити, благочинно три пъти бе приканен трикратно да седне на него при възгласа: „Достойн!“, който също трикратно бе повтарян от духовенството, хора и народа!

Тържествената патриаршеска инtronизация завърши с обща паметна снимка пред Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“ под аплодисментите на хората, очакващи отвън своя нов Предстоятел.

Слава и благодарение на Пресветата Троица за всичко!

От сайта на Българската патриаршия

Ваши Блаженства,
Ваши Високопреосвещенства и
Преосвещенства,
Досточтими отци, братя и
сестри!

Главното служение на Църквата в света е да събира разделените и разпръснати хора и да ги съединява в органическо и живо единство в Христа. Единството на Църквата е едновременно и основа, и цел; и изначална даденост, и проблем, изискващ разрешение. Единството на духа било дадено изначално, но то трябва да се запазва и продължава „чрез връзките на мира“ (срв. Еф. 4:3) посредством непрестанните усилия на вярата и любовта в Христа, и общението в Светия Дух. „Защото чрез един Дух всички сме кръстени в едно тяло“ (1 Кор. 12:13). И Дух Свети, Който е Дух на любовта и мира, не само възсъединява Христовите последователи, но и във всяка отделна душа става източник на вътрешен мир и цялостност.

Църквата е единство на живота и общение в любовта. Св. ап. Павел изисква нашият съюз да бъде така съвършен, както връзките между членовете в едното тяло (1 Кор. 12:27). За да влезем в съборността на Църквата, ние трябва „да се отречем от себе си“. Ние трябва да се справим със своето себелюбие, за да можем да влезем в единството на Църквата, а в пълнотата на църковното общение се осъществява съборното преобразяване на личността. Съборността е конкретно единство в мислите и чувствата.

Патриархът е пазител на вътрешното единство на Църквата и заедно със събрата епископи – блюстител на чистотата на вярата. Негова задача е да не допуска разномислията и разногласията да прерастат в раздори, неуредици, разколи и лъжеучения. Той трябва да се грижи всяка личност с присъщата ѝ неповторимост да намери своето място в църковния организъм, а разномислията да не нарушават духа на любовта и да не отслабват общите усилия на Божия виноград.

Всечестни йерарси, скъпи отци,
братя и сестри,

Въздухът по цялата земя е еднакъв и навсякъде е еднакво живо-

творящ, ако не е нарушен неговият химически състав. Но неговите свойства са разнообразни и това разнообразие произхожда от особеността на местностите, които той изпълва. Така и Църквата, навсякъде единна, разнообразно се проявява в православните народи. Но всички тези народи принадлежат на едната Църква, докато изповядват едната, единствена истинска вяра. Своеобразието на всяка поместна Църква може да бъде много голямо, но единството ще остава ненарушено, ако не е нарушена евангелската истина и ако те пребъдват в Истината – Христос. „Църквата, озарена от Господнята светлина, по целия свят разпространява своите лъчи“ – пише св. Киприан Картагенски, – „но, изливаща се навсякъде, е една, и единството на тялото остава неразделено. По цялата земя тя разпростира своите клонове, натежали от плод.“

Днес, скрепявайки това единство, ние в съслужение се причестихме от едната Чаша с вярата, че църковното единство се намира в неразривна връзка с тайнството Св. Евхаристия, в което вярващите, причестявайки се с Едното Тяло Христово, истински и действително се съчетават в едно и съборно тяло, в тайнството на Христовата любов, в преобразяващата сила на Духа. Нали ако „всички се причестяваме от един хляб“, то всички съставляваме едно тяло (1 Кор. 10:17), защото Христос не може да бъде разделяем. За това и тялото Христово се нарича Църква, а ние – отделни членове, според разбирането на апостола (1 Кор. 12:27).

С въпроса за единството на Църквата е свързан въпросът за нейната съборност. Възможно е да ни зададат конкретен въпрос: защо ние, бидейки членове на Църквата, не усещаме в нея съборността, нито нейното пълно единство? – Защото не сме напълно възцърковени. Защото само до някъде сме се уподобили на Христа, Който е Глава на Църквата. Понякога ние се придържаме към някакви свои мнения, робуваме на някакви свои страсти и пристрастия, несъгласни с учението на Църквата, а християнинът никога не трябва да цени високо свое-

то лично мнение, своите частни възгледи и да ги отстоява на всяка цена, разкъсвайки връзките на любовта. Истината е достойна не на един или друг човек, а на цялата Църква. И да познаем тази Истина е възможно само в Църквата, в съборния разум и в съборната Любов. Както е писал един руски свещеномъченик в началото на миналия век: „Да бъдеш християнин – значи да принадлежиш към Църквата, защото християнството е именно Църквата и вън от Църквата няма християнски живот и не може и да има“. За истинското възцърковяване е нужно не само пълно единение с Църквата в мислите, но и живот в Христа до степен „вече не аз живея, а Христос живее в мене“ (Гал. 2:20).

Светите праведници, очистили душите си и направили ги напълно църковни, т.е. причастни на Бога, ясно усещали това единство и съборност на Църквата. Впрочем и за нас не са напълно недостъпни съзнанието и усещането за единството на Църквата и съборното единодушие; когато четем житията на светиите или творенията на светите отци, често реално усещаме своята общност с тях, своята близост на интересите, преживяванията и стремежите. Църквата се старее да развива в нас това съборно чувство, давайки ни в своите богослужения възможност реално да преживеем същите тези чувства, каквито преживявали участниците на празнуваното събитие, и с това съборно да ни обедини с тези нейни чада, принадлежащи днес към тържествуващата небесна Църква. И в общението помежду ни всеки от нас, православните, е изпитвал чувството на единство при срещите с някой, често напълно непознати, но също така православно вярващи хора. Как изведнъж те ни стават толкова близки, по-близки понякога даже от тези, с които ни свързва родство по плът!

Братя и сестри,

Предстоятелят на всяка Поместна църква е призван заедно със събрата от другите Църкви да се грижи за единството на Вселенското Православие. Като благодаря за съвместната молитва на намиращите се тук първоиерарси и представители на светите поместни православни църкви, свидетелствам, че Българската православна църква ще бъде отворена за диалог със сестрите православни църкви и ще полага усилия за укрепване и усъвършенстване на всеправославното сътрудничество.

Всесърдечно благодаря на всички наши в Христа братя, пребъдвали на молитва заедно с нас. Надявам се, че вашата молитвена подкрепа никога не ще оскъде. И нека, по думите на апостола, като постъпваме достойно за званието, за което сме призвани, с всяко смиrenomъдрие, кротост и великодушие (Еф. 4:1-2), да бъдем единомислени, да живеем в мир, – и Бог на любовта и на мира да бъде с всички нас (2 Кор. 13:11).

Амин!

Момент от инtronизацията на Българския патриарх Неофит
в храм-паметника „Св. Александър Невски“, 24 февруари 2013 г.

Пресфотото БТА

IN HOC SIGNO VINCES

„С този знак ще побеждаваш!“

Св. Константин вижда на небето инициалите на Христос

Плакат-колаж за 1700-ата годишнина на Миланския едикт

„Видял на небето изображението на Твоя кръст и като Павел не от човеци получил призвание, този, които между царете е Твой апостол, Господи, представи в Твои ръце столицата, която по молитвите на Св. Богородица всякога пази в мир, единствен Човеколюбец!“

Тропар за 21 май – празника на Св. Св. Константин и Елена.

„Св. Богородица“. Мозайка в апсидата на църквата „Св. София“ в Константинопол (IV в.)

Милански едикт 313 г.

Когато аз, август Константин, и аз, август Лициний, благополучно пристигнахме в Медиоланум [Милано] и обсъдихме всичко, което се отнася до общата полза и благополучие и което ще е полезно за всички, решихме преди всичко да издадем постановление, с което, подкрепяно от Божия страх и благоговение, даряваме право на всички, включително и на християните, да избират съвсем свободно и по своя воля вяра <...>

Ръководейки се от ясна мисъл, ние обявяваме следното наше решение: да не се забранява на никой свободно да избира и спазва християнската вяра и всеки получава свободата да приеме тази вяра, която по неговото мнение му подхожда <...>

Отменяме изцяло издадените по-рано разпоредения относно християните, които са много нелепи и несъвместими с нашата кротост <...> От днес всеки свободно може да избира християнската вяра и може да я изповядва без каквато и да е намеса. Ние даряваме на християните пълното право да извършват богослужение <...> Доколкото им даваме на тях неограничена свобода, то трябва да бъде ясно, че такава свобода се дава и на другите, по желание да избират и спазват своята вяра. Нека всеки свободно, по свое желание да избира своята вяра. Ако местата, в които по-рано са се събирали <...> са им били взети, то нека бъдат върнати на християните безвъзмездно <...> незабавно и безпрекословно <...> А ако тези имоти са били заплатени, то нека пак да бъдат върнати на християните, а собствениците им да се обърнат към съда, за да бъдат обезщетени.

Лактанций. „За гибелта на гонителите“, гл. 48

Равни на апостолите

Император Константин и неговата майка Елена

По времето, когато езическият свят, въоръжавайки се с огън и меч против християнството, в края на Третото и началото на Четвъртото столетие замислял напълно да изтрие от лицето на Земята самото име християнин, Божият Промисъл приготвил за Христовата Църква сред самите императори – гонители на християнството, царствен покровител в лицето на Константин – цар, който още приживе получил името, утвърдило се в християнската история, Равноапостолен, а в световната история – Велики.

С указ на император Диоклетиан от 23 февруари 303 г. се заповядало да бъде изкоренено християнството с всичките му учреждения и храмове. Жестокото гонение тогава започнало с разграбването и разрушаването с военна сила на християнския храм в Никомидия, където наведнъж били изгорени 20 000 вярващи. След това ужасите на гоненията обхванали Сирия, Палестина, Мала Азия, Египет, Италия. Лактанций съобщава: „Ако имах сто уста и железен език, то и тогава не бих могъл да изброя всички мъчения, които понасяха вярващите. Желязото се притъпяваше и чупеше, убийците се изморяваха и се сменяваха...“

Като не получил облекчение и чувствайки крайното отпадане

на телесните си сили, Константин отишъл в Никомидия и тук, като извикал епископите, ги помолил да го удостоят със свето Кръщение. Преди кръщението умиращият цар произнесъл следните думи:

„Дойде желаното време, което отдавна очаквам и за което се моля като за време на спасение. Време е и ние да приемем печата на безсмъртието, да се приобичим към спасителната благодат. Замислих да направя това във водите на река Йордан, където за пример е приел кръщение Сам Спасителят; но Бог, Който знае полезното, ме удостоява с него тук.“

Като приел свето Кръщение, Константин ликувал духом, сърцето му било пълно с жива радост. Облечен в бяла одежда, блестяща

като светлина, той не я снемал от себе си до самата си смърт. Починал на легло, покрито с бели покривала, а до багреницата – това царско отличие – Божият раб вече не искал и да се докосне. Последната си благодарствена молитва царят завършил със следните думи:

„Сега аз се съзнавам за истинно блажен, защото несъмнено вярвам, че съм се приобичил с Божествената светлина и съм се удостоил с безсмъртния живот.“

Великият Константин починал, завещавайки царството на тримата си синове, в самия ден на Петдесетница в 337 г., на шестдесет и пет годишна възраст. С голяма тържественост тялото му било пренесено в създадения от него град Константинопол и положено, съгласно неговия завет, в църквата на светите Апостоли в гробницата, приготвена от самия него. Сега той живее безкраен живот във вечното Царство на Христа, нашия Бог, на Когото подобава чест и слава с Отца и Светия Дух вовеки веков.

Из книгата „Жития на Светите“ на Св. Димитрий Ростовски. Славянобългарски манастир „Св. вмчк Георги Зограф“, Св. Гора – Атон, 2012 г.

Радуйся, Всеблаженная!

Древни молитви към Св. Богородица

Величай, душе моя,
честнейшую и славнейшую
горних воинств
Деву,
пречистую Богородицу.
Всяк земнородний
да взирается
Духом просвещаем,
да торжествует же
безплотних умов естество,
почитающе священное торжество
Богоматере,
и да вопиет:
Радуйся,
Всеблаженная Богородице,
чистая Приснодеву.

✠ ✠ ✠

Прослави, душе моя,
пречистата Богородица,
която е по-славна и по-честна
от Небесните воинства.
Да се възрадва,
просветен от Духа
всеки роден на земята човек;
да тържествуват
безплътните Небесни сили;
човеци и ангели
да почетат свещеното тържество
на Божията Майка
и да възкликнат:
Радвай се,
Дево пречиста,
от всички облажавана,
Богородице!

✠ ✠ ✠

Св. Константин Велики поверил Константинопол на закрилата на Божията Майка, като той и неговите приемници на престола се надпреварват да изграждат храмове за нейна прослава. Техният брой само в Цариград към края на IV век стига до двадесет. И по уредени храмове той става пример за подражание за целия християнски Изток.

В VI век Юстиниан Велики (527–565) отбелязва върха на богато църковно строителство с великолепни просторни храмове-базилики, останали до днес като модел на разгърнат християнски храм.

Из книгата на Неврокопския митрополит Пимен „Света Богородица – живот и прослава“. Второ фототипно издание. София, Синадално издателство, 1991.

Среща в Медиоланум

Милански или Сердикийски е Едиктът на толерантността?

Доц. Веселина Вачкова

Още в средното училище се учи, че Едиктът на толерантността е издаден от „първия християнски император Константин Велики“ в Милано през 313 г. За всеки учен въпросът е реторичен: едикт, издаден от Константин в Милано през 313 г., не съществува. Слово-сътчетанието „Милански едикт“ се появява в писанията на кардинал Цезар Бароний през XVI век. Дотогава всички древни, средновековни и нови автори знаят за един Едикт на толерантността – издадения през 311 г. от Галерий. Някои от тях, по-скрупулъзните, уточняват, че около 260 г. Галиен също е издал закон, прекратяващ гоненията и имащ (според Евсевий Кесарийски) генерален характер. Иначе казано, дори Барониевата интерпретация да се приеме, „едиктът“ от Милано е по-късен от Едикта, който императорът сердикиец Галерий издава в родния си град малко преди смъртта си (5 юни 311 г.) и още по-късен спрямо неизвестно къде и точно кога издадения Галиенов едикт.

През 313 г. августът на Изтока Лициний и августът на Запад Константин наистина се срещат в Милано, където обсъждат и прилагането на едикта от 311 г. на Изток. Срещата по принцип цели укрепване на властта чрез сключване на поредния династичен брак – между Лициний и Констанция, полусестрата на Константин (самият Константин пък се жени за Фауста, дъщеря на бившия август на Запада Максимиан). В разговорите на въпросната среща темата за гоненията се налага, понеже Максимиан Дая (308–313), който след смъртта на Галерий властва на Изток, възобновява антихристиянските действия. Онова, което е запазено като текст, регулиращ отношението към християните, според Лактанций е издадено не от Константин, а от Лициний, и не в Милано, а в Никомидия; адресирано е персонално до префекта на Витиния и по същество повтаря Сердикийския едикт. Разликата е, че тук се споменава връщане на конфискуваните частни и църковни християнски имуществата.

Друг е въпросът, че според другия основен свидетел на събитията – Евсевий Кесарийски, връщането на отнетите храмове и имоти на християните става преди 313 г. Точно както чичо си Галерий, малко преди да умре, август Максимиан Дая се отказва от антихристиянските действия и издава серия „най-свършени“ закони в полза на християните, сред които и разпоредба да им бъде върнато отнетото при гоненията имущество.

Според Евсевий тъкмо това мъдро поведение било причината Максимиан Дая да бъде наказан от Бога, но „по-леко“ и смъртта му да бъде назидателна, но бърза.

Евсевий, естествено, точно както и Лактанций, не споменава за никакъв отделен „Милански едикт“ извън решимостта на двамата августы – Константин и Лициний, да прилагат закона от 311 г. в цялата Империя. С други думи, модерните изследователи говорят или уклончиво за „т.нар. Милански едикт“, или просто за „Миланска среща“. Но ако държим задължи-

киска“ или включеното в Едикта настояване довчера гонените и екзекутирани християни да се молят за императора. От друга страна, причината за подценяването и дори направо – премълчаването на Сердикийския едикт на Галерий – е комплексна. Тя е свързана не със самия Галерий, а с краткосрочните цели и дългосрочните перспективи на идеолозите и изследователите на Константиновата политика – както византийски, така и римски, както средновековни, така и модерни. Накратко, Галерий и делата му са съзнателно марги-

Златна монета на император Лициний, сечена в Сердика в периода 311–314 г.

телно да определим един закон, с който Римската империя радикално е променила отношението си към Християнската църква, това със сигурност не е т.нар. Милански едикт от 313 г., а е Сердикийският едикт от 311 г.

Впрочем, макар промените в Империята да не стават за една година и с един закон, Сердикийският едикт е наистина уникален документ. С него не само се слага край на антихристиянските гонения и християнската вяра става законна (religio licita), а и за първи път идеята за религиозна търпимост се формулира в рамки и с понятия, актуални и днес. Луций Лактанций, а след него Евсевий Кесарийски и Руфин Аквилейски оценяват този акт като толкова съдбоносен за Империята и Църквата, че предават в съчиненията си дословно целия му текст.

Причината всички специалисти да знаят за Галериевия едикт, но да не се задълбочават над него, от една страна, е лесно обяснима: Гай Валерий Галерий Максимиан (293–311) е един от най-непопулярните или поне сред най-нелюбимите на историците императори. И не без основания – Галерий е крайно противоречива личност с действия и идеи, които надминават понякога дори най-широките представи за новаторство. Подобни идеи са например намерението да преименува Империята от „Римска“ на „Да-

нализирани, защото част от тях би било по-естествено да са били извършени от равноапостолния Св. Константин. По същия начин тези дела би било по-естествено да се извършат не в Галериевата Сердика, а в Константиновите Трир, Милано или Константинопол. Както е добре известно на експертите, последният мисловен рефлекс сериозно се отразява и при интерпретациите на Сердикийските канони (343 г.), отнасяни отчасти към „Константиновия“ Никейски събор (325 г.), отчасти към Константинополския събор от 381 г. Разбира се, точно този рефлекс провокира и механичното, напълно нерелевантно цитиране на известната Константинова фраза „Сердика е моят Рим“.

С други думи, подценяването на Сердикийския едикт е проблем не на съвременната му история, а на модерната историография. Колкото и парадоксално да звучи, с напредването на изследванията въпросното подценяване не отслабва, не се появяват и никакви аргументи срещу фундаменталността на Сердикийския едикт, а само все по-упорито се настоява върху самоочевидната значимост на „познатия още от средното училище“ Милански едикт. Тематиката и патосът на конференциите и другите научни форуми, посветени в целия християнски свят на „Миланския едикт“ през миналата и настоящата година, са пределно красноречиви в това отношение. Подобна позиция несъмнено спестява много усилия: на първо място, такива, които са свързани с необходимост от радикален отказ от някои научни клишета. Тази позиция обаче, колкото и да е удобна, в същността си е не само агностична, но и пълен анахронизъм за европейската духовна атмосфера през XXI век.

Лабарум (раннохристиянски символ) на Константин

„Дева Мария, евангелисти, пророци, светци, отци на църквата и Св. Св. Константин и Елена се молят пред Исус Христос“. Икона от манастира „Св. Екатерина“ на Синай (XIII в.)

Веротърпимост

Забравян ли е Сердикийският едикт?

Отговорът на горния въпрос може да бъде открит в докладите на Малина Новкиришка, Клифърд Андо, Елизабет Дигезер, Харолд Дрейк, Ваня Николова и Хрвое Грачанин: Сердикийският едикт от април 311 г. не е забравен, най-малкото понеже е първият запазен римски юридически документ, формулирал идеята за толерантност в почти съвременен стил (Новкиришка, Андо, Николова). Причината в модерната наука този документ да бъде маргинализиран, от една страна, се корени в дълбокото неразбиране, че толерантност означава не да толерираш някого, а да го търпиш и приемаш, макар че не го харесваш (Дигезер, Грачанин). От друга страна, от гледна точка на промените, настъпили в живота на Църквата, Константиновите действия, обобщени под названието „Милански едикт от 313 г.“, са по-мощни от прекратяването на гоненията през 311 г., което и определя защо двата едикта още у Лактанций изглеждат като „слънцето и луната“ (Дрейк).

Изследователите не знаят къде е издаден Едиктът на толерантността от 311 г. Така в рецензията си за Nouvelle Histoire de l'Église, I: Des origines à saint Grégoire le Grand на Jean Daniélou и Henri Marrou (Париж, 1966), André Chastagnol определя посочването на Никомидия като място на издаване на Галериевия едикт от 311 г. като „печатна грешка“, от типа на сбърканата дата на битката при Мулвийския мост (12 вместо 28 октомври 312 г.) или тази на разрушаването на Александрийския Серапеум (389 вместо 391 г.).

Поставят се неминуемо въпроси от типа: кой точно е африканският изповедник Донат, освободен от тъмницата на 30 април 311 г. в Никомидия, комуто Лактанций посвещава „За гибелта на гонителите“? Една от тези причини е избягването на точния отговор на въпросите: как и кога започва т.нар. Донатистка схизма – един спор за същността на духовното служене, отчасти неразрешен и до днес, и каква точно е била Константиновата роля в него (Рита Лици-Теста и Веселина Вачкова).

Не по-маловажна причина за маргинализацията на Сердикийския едикт е липсата на опит Константиновата тема да се разшири и задълбочи с цялостно изследване върху същността на Балканския регион като епицентър на събитията през IV век, кулминирали (съвсем не случайно) в издигането на балканския град Византион за столица на Римската империя и Нов Рим. Тази роля на Балканския регион и в частност на Сердика е достатъчно ясно засвидетелствана най-малкото от археологическите находки (Венцислав Динчев, Ивана Попович, Марио Иванов и Жарин Величков, Кателина Салтирова-Павлова и Георги Мавров), от локалните и в общ план – предхристиянските – влияния върху идеологията и иконографията на Константин Велики (Ваня Лозанова и Валерия Фол), от житийната литература (Димитър Димитров и Александру Маджару), от динамиката на съборното движение след 325 г. до края на IV в. и в мащабите, които достига развитието на локалната църква (Турхан Качар, Ралица Узунова и Йордан Табов).

„Сердикийският едикт (311 г.): разбираня и реализации на идеята за религиозна търпимост“. Сборник с доклади от едноименната международна научна конференция, проведена в София. Състав. и ред. доц. Веселина Вачкова и Димитър Димитров, София, 2013 г.

Сердика-Средец-София

Виртуален музей срещу белите полета в българската културна памет

Христо Ковачев

По света съществуват много виртуални музеи, но точно такъв няма. След кратко ходене по мъките спечелихме финансиране от програма „Култура“ на Столична община.

Заговорим ли за триадата „Сердика-Средец-София“, се оказва, че много малко знаем за нея. Американците се перчат с 200 години история, а тук преди 8000 лета се заражда ранната европейска цивилизация.

А ако попитаме: Кой е казал „Сердика е моят Рим“? Или колко римски императори са свързани с древния ни град? Роденият може би в Ниш, а може би около Сердика, Константин Велики често повтарял тази фраза и от 317 до 330 г. градът бил неговата столица. Римски императори, родени в Сердика или свързани с нея, са също Аврелиан, Галерий, Лициний, Траян, Максимин Дак, Юстиниан I...

Открихме Виртуалния музей с кмета на София Йорданка Фандъкова в хотел „Арена ди Сердика“, където е съхранена част от амфитеатъра на древния ни град – по размери почти колкото Римския колизеум. И вече пет месеца се радваме на постоянен интерес от българи и гости от всички континенти.

Концепция на нашия музей е представянето на Сердика като първата християнска столица на Европа. След като екип с водещия византист доц. д-р Веселина Вачкова успя да популяризира в науката и отчасти в общественото пространство историята и политико-религиозните измерения на Сердикийския едикт на веротърпимостта (311), който пръв узаконява християнството, трябва да се доказва световното значение на Втория християнски вселенски събор (343).

А Миланският едикт почти дословно повтаря Сердикийския едикт, подписан от император Галерий в предсмъртните му дни. В спор с наши и чуждестранни изследователи на Средновековието ще доказваме очевидни заключения.

Друго потвърждение на нашата концепция за Сердика като първата християнска столица на Европа се намира под базиликата „Св. София“. Тя е или четвъртата (според проф. Богдан Филев), или петата (според арх. Васил Китов), или шестата (според проф. Стефан Бояджиев) църква на това място в средата на източния сердикийски некропол. Нейното развитие се бележи от няколко строителни периода, наречени с имената на императори и царе: „Константинов“ – първата половина на IV в.; „Валентово-Теодосиев“ – втората половина на IV в.; „Аркадиев-Маркианов“ – началото и третата четвърт на V в.; „Юстинианов“ – втората четвърт на VI в., и „Борисово-Петров“ – IX-X в.

Проф. Филев започва първите сериозни разкопки на Сердикийския некропол, описани в монографията му. Арх. Васил Китов ги продължи, като преоткри „Града

на мъртвите“. Неговият екип от 1990 г. осъществява проект за укрепването на базиликата и за разкриване на част от некропола. Вече са разкрити и консервирани 56 гробници, които започват от I век. Между тях върви стъклена пътека, която обикаля от северния коридор на църквата, минава под нея и излиза вдясно от амвона. Има и нещо невиджано по света и у нас: от малък гроб, направен от камъни, до цели гробници.

В поредица под наслов „Разкази под Западната порта“ д-р Вачкова представя сензационните си открития. В Сердика има пет раннохристиянски храма. Най-големият е при Западната порта с дължина около 100 м и ширина 27 м. В тази забележителна църква вероятно е бил проведен Сердикийският събор. Храмовете с подобна дължина

Фондация РЕГИОН.БГ поддържа www.sofiamuseum.bg

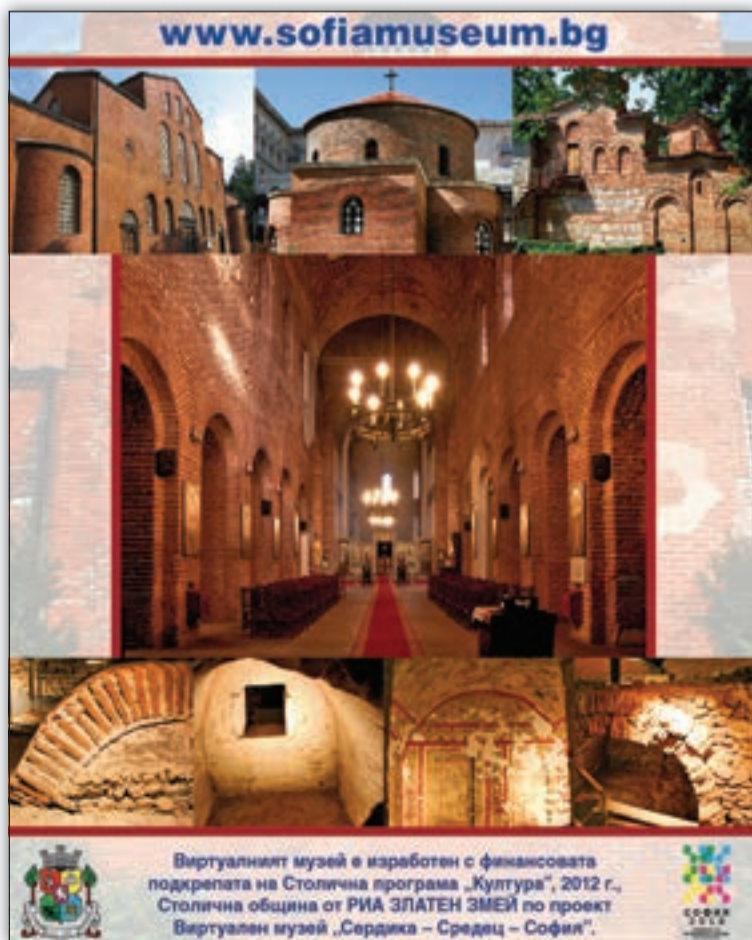
през IV в. е имало само в Константинопол („Св. Ирина“) и в Рим („Новата базилика“).

Митовите и легендите са смесени с истинската фактология на това, което се открива в изграждащия се Античен комплекс „Сердика“ в ларгото на столицата ни, под „Св. София“ в Лозенец, където също е имало уникални антични сгради.

Върху разкриването на тайните на Древна Сердика работи от много време писателят Христо Буковски, автор на няколко исторически книги по тази тема. Сред откритията ни е 13-годишният Християн Петров, който направи великолепно видео за Константин Велики.

Паметен знак на Сердикийския едикт (на латински, старогръцки и български език), поставен пред входа на столичната базилика „Св. София“ през 2012 г. по повод 1700-ата годишнина от неговото обявяване.

Емблема на виртуалния музей

„Св. Осий Кордобски“. Средновековен стенопис

Епископ Осий Кордобски е духовен наставник на император Константин Велики, председател на Първия вселенски църковен събор в Никея (325 г.) и на Втория вселенски църковен събор в Сердика (343-344 г.)

Хенрик Сенкевич

Камо грядеши

– Поздрав и чест на благородния трибун и на тебе, господарю – каза, влизайки, Хилон...

– Здравей, законодателю на добродетелта и мъдростта! – отговори Петроний. – Сигурен ли си, господарю, че девойката ти е начертала риба на пясъка?

– Да! – избухна Виниций.

– Тогава, значи, тя е християнка и е отвлечена от християните...

Хилон разпери ръце:

– Господарю! Изговори на гръцки средното изречение: „Иисус Христос, Божи Син, Спасител“. Вземи първите букви от всяка дума и ги нареди така, че да образуват една дума.

– Риба (гр. *ихтис*)! – каза удивен Петроний.

– Ето защо рибата е станала символ на християните – отговори гордо Хилон...

– Ако рибата е емблема на християните, което е трудно да се отрече, и ако двете жени наистина са християнки, то кълна се, навярно християните не са такива, за каквито ги смятат...

– Чуйте ме, достойни господари! Сред вашите роби може би, без вие да знаете, има християни, тъй като това суеверие се е разпространило вече навсякъде, и те вместо да помагат, ще ви изядат...

Изслушайте ме търпеливо. Ето, през последните няколко дена нозете ми се израниха от постоянно ходене. Ходих по кръчмите, за да разговарям с хората, по касапниците, при продавачите на зехтин и при рибарите. Обходих всички улици и улички, отидох в скривалищата на избягали роби, проиграх бързо три аса в игра на мора; бях в перални, сушилни и готварници, срещаш се с мулетари и ваятели, срещаш се с хора, които лекуват мехур и вадят зъби, бърбех си с продавачите на сушени смокини, ходих на гробищата и знаете ли защо? – за да чертая навсякъде риба, да гледам хората в очите и да слушам какво ще кажат, като видят тоя знак. Дълго не можах да се добера до нищо, докато най-сетне видях веднъж до един фонтан старец-роб как черпеше вода с ведрото и плачеше. Приблизих се до него и го попитах защо плаче. И той, като седнахме на стъпалата на фонтана, ми отговори, че цял живот събирал сестерции, за да откупи любимия си син, а някой си Паиса, като видял парите, взел му ги, а сина задържал в робство. „И така, аз плача – казваше старецът. – Повтарям си: да бъде волята Божия, но не мога аз, клетият грешник, да удържа сълзите си.“ Тогава, като че ли подтикнат от предчувствие, аз тогнах пръста си във ведрото и му начертах риба. А той ми отговори: „И моята надежда е в Христа“. А аз го запитах: „Позна ли ме по знака?“. Той рече: „Да, и мир на тебе!“

Помогнах му да вдигне ведрото и говорех за сина му със съчувствие. Не му дадох пари или, по-право, дадох му, но само в душата си, в мислите си, което, ако той беше истински философ, щеше да му бъде достатъчно. Сметнах такава постъпка необходима и полезна понеже, помисли си, господарю, как той веднага би спечелил на моя страна всички християни, какъв достъп до тях би ми отворил и какво доверие бих им внушил.

(1896)

„Quo vadis“ (лат.) – „Камо грядеши“ (църковнослав.) – „Къде отиваш, Господи?“. Думи на Христос към Своя колеблив ученик Св. апостол Петър. Преведоха от полски език Куйо Куев и Любомир Андрейчин.

„Св. равноапостолни Константин и Елена“.
Стенопис в Боянската църква (1259)

Гор Видал

Начало на нещо велико

Константин умря, вероятно за голяма своя изненада, на 22 май 337 година в Никомидия, тъкмо след като беше ходил да се лекува на баните в Еленопол и според предзнаменованията изглеждаше, че ще живее още дълги години. На смъртния си одър той повикал братовчед ни, владиката Евсебий, да го причести. Говори се, че тъкмо преди да дойде той, Константин бил казал доста спокойно:

„И да няма никаква грешка“.

Боя се, че тъкмо тези негови думи го обрисуват най-добре.

Той беше човек, който не се спирал пред нищо и нямаше да остави нито един камък необърнат, както духовито се изразява Аристофан.

Константин не беше истински галилеянин – той просто използваше християнството, за да разпростре властта си по целия свят. Бе войник по душа, умен, но не образован, и ни най-малко не се интересуваше от философия, въпреки че до голяма степен задоволяваше своенравие си с препирни по верски въпроси. Бесните спорове на владичите го опияняваха.

Според завещанието на Константин империята трябваше да се раздели между тримата му живи синове, всеки от които бе вече получил титлата цезар. Всеки от тях едновременно приемаше и титлата август. Колкото и странно да изглежда, това разделение на света се извърши мирно.

И тогава започнаха убийствата...

Да, на онези, които четат исторически съчинения за това време, всичко се струва страшно объркано, но за нас, които бяхме оплетени в тази мрежа, тези роднински боричкания за властта бяха гибелно ясни, както отношенията между паяк и муха...

През 340 г. Евсебий стана владика на Константинопол. Вследствие на това Гал и аз заживяхме ту в Никомидия, ту в столицата. Аз обаче предпочитам да бъда в Константинопол.

Основан една година преди моето раждане, Константинопол нямаше минало. Той имаше само шумно настояще и също толкова шумно бъдеще, ако се вярва на предсказанията.

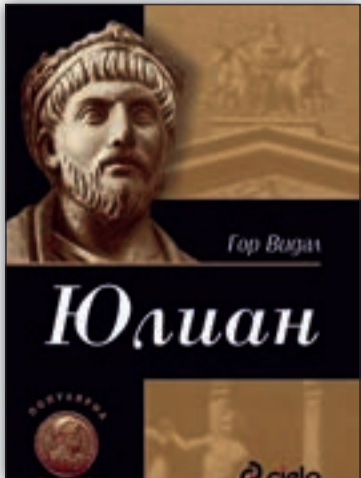
Константин нарочно избрал Византион за столица на Римската империя. Той създаде нов град на мястото на стария и го кръстил – с присъщата си скромност – на свое име.

Както повечето деца в града, и аз обичах жизнеността му и атмосферата на нещо недовършено. Въздухът тук е винаги пращен, с миризма на вар, улиците се огласяват от чукане и тракане. Тази суетня би трябвало да бъде неприятна, но в нея аз усещам нещо ободрително.

Градът се променя всекидневно. Почти всички места, които си спомням от младите си години, са се променили – нови сгради, нови улици, нови гледки.

Наистина много по-интересно е да присъстваш на началото на нещо велико, отколкото на края му.

Из историческия роман „Юлиан“. Ню Йорк, 1964. София, Сиела, 2007.

Корица на изданието

Апостолите уверяват Траките са първите християни на Европа

Христо Буковски

Когато апостол Павел, евангелистът Лука, Св. Тимотей и Сила навлезли в Европа от устието на река Места, първо отседнали в съседния град Филипи. Той се намирал в подножието на Родопите и по онова време бил населен с траки. В глава 16 от „Деяния на апостолите“ пише:

„В тоя град престояхме няколко дни. А в съботата излязохме извън града при една река, дето имаха обичай да се молят, и като седнахме, говорихме на събралите се жени. И една богобоязлива жена от град Тиатир, на име Лидия, която продаваше багрени платове, слушаше; и Господ ѝ отвори сърцето да внимава на това, що говореше Павел. А когато се покръсти тя и домашните ѝ, помоли ни и рече: ако сте ме признали за вярна Господу, влезте и живеете в къщата ми. И ни придума. И като отивахме на молитва, срещна ни една слугиня, у която имаше дух да предрича, и докараше голяма печалба на своите господари с врачването си. Като вървеше след Павла и след нас, тя викаше и думаше: тия човеци са раби на Бога Всевишния и ни възвестяват път за спасение“.

Нататък разказът на Лука продължава с поредица от покръствания, които те с Павел несъмнено са извършили по поречието на Места поне до римския град Никополис ад Нестум (недалече от днешния град Гоце Делчев). Известно е, че с годините това селище станало едно от главните средища на новата религия, където дълго време е имало епископска катедра.

В Родопите е останало предивно предание, че апостол Павел и неговите спътници показвали на траките икона, но на Орфей, а орфеевият народ го припознал като светител на същата вяра, защото траките от него били слушали за безсмъртието. Удивително е, че такова разпятие, гравирано върху малък (14 x 9 мм) цилиндричен печат от полиран хематит, е било продадено през 1904 г. от неизвестен антиквар на Берлинския музей с информацията, че е намерено в този район. Реликвата грижливо била включена във фондовете на Берлинското музейно хранилище под номер 1164 в отдела „Ранно християнство и Византия“ и нейното изображение е отпечатано в Каталога на музея от 1909 г. Под разпятието на кръста мъж ясно се чете надписът „ОРФЕОС ВАККИКОС“.

Когато през 1921 г. изображението било прогласено и в Лондон, неговият изследовател Рудолф Айслер обяснил, че „надписът ОРФЕОС ВАККИКОС е даден, за да идентифицира разпятието Месия с „Орфей от Бакховите мистерии“. Бакх/Вахх е наложено в Римската империя име на Дионис, а че става дума за Орфей, свидетелства и самият цвят на несъмнено свещения знак – много тъмночервен, почти черен, който траките наричали „орфинос“ и свързвали със своя най-почитан древен цар и жрец Орфей.

Няма свидетелства дали апостол Павел, евангелистът Лука и техни-

те спътници са навлезли в земите на траките и след Никополис ад Нестум. Но дори да са останали само в поречието на Места, нагоре са познавали като изключително добродетелен местен мъж. Той станал пръв архиепископ на Сердика. Под сердикийската базилика „Св. София“ стоят основите на църква с каменен кръст от началото на II век – вероятно от времето

(на мястото на дн. Бяла паланка), където по-късно заемал епископска катедра. Той бил широко образован и неговият приятел Св. Павлин Нолански го описва като „най-учен епископ, който дошъл от Дакия и справедливо представял предмет за учудване на римляните“. Проповядвал Евангелието между славяните в Нишко-Пиротската област. Впоследствие се прочул и с мисията си при родопското племе беси – прочутите тракийски жреци! – около 396-а.

Свидетелства са едно писмо на Евсевий Йероним, писма на еп. Павлин и поемата, в която епископът на Нола го възхвалява с думите:

Каменен надпис на гръцки език с името на папа Климент Римски от манастира „Св. Богородица“ край гара Равна, Провадийско (889)
Открит от Казимир Попконстантинов (сп. „Куриер ЮНЕСКО“, 1983, кн. 7). Този надпис е доказателство, че Кирило-Методиевите ученици, които са работили тук, са поддържали култа към Св. Климент.

Амулетът на Орфей

на Климентовото архипастирство през 80-те години на I век, така че градът, носещ нейното име, без съмнение от най-старо време е прегърнал изповядваната от Иисус като Истинен Син Божи вяра. Несъмнено заради красноречивия успех на Климент като Сердикийски епископ сетне апостол Петър го въздигнал за папа в Рим. Светът го тачи като Св. Климент, папа Римски, а е време – с нашата почит – той да възсия и като наш небесен закрилник в пълното си име Св. Климент Сердикийски и Римски!

Редица изследователи свързват покръстването на Родопите със Св. Никета. Той бил славянин, роден около 335-а в град Ремесиана

„Нали златото, заради което претърсвах с ръце земята, сега го получават с душата си от небето... Хвала на тебе, Никета, добри рабе на Христос!“.

Според някои стари автори епископ Никета превел богослужебните книги на бески език. Пропуска се обаче, че той повторно покръствал бесите в годините, когато арианското влияние владеело Църквата, към която служел.

Няма свидетелства той ли е създал буквите на техния език или „безписмените“ траки са имали свои писмена. Еврипид, Платон и Хераклит са отбелязали, че на тракийски таблички е записано Орфеево слово, а някои изследователи предполагаат, че показаното на Св. Константин-Кирил Философ и на Св. Методий в Херсонес по време на хазарската им мисия Свето писание, написано с „рожки“ букви, е било екземпляр от Беската библия.

Фактът, че когато през 514 г. император Анастасий поискал да наложи ереста на Евтихий в империята, именно бесите ревностно защитили православие дори с оръжие в ръка, говори не само за убедеността, с която са припознали изконните (орфически?) начала в християнското учение. Несъмнено това е свидетелство за улегналостта на новата вяра в съзнанието им и в мистичната им практика – сиреч: за отдавна приети начала, вероятно от първоапостолите.

Според някои изследователи амулетът с прикования на кръста мъж, подписан като „Орфей, отдаден на Дионисови тайнства“, е поне от III век. Но какво изключва на него да е пренесен образ от по-стари времена, който е бил особено ценен за първите християни в Европа, каквато несъмнено би била легендарната икона на Орфей, показвана от апостол Павел и евангелиста Лука на траките беси през 52 г. след Христа?!

Пещерата на Възкресението

Най-старият действащ християнски манастир

Тази свещена за траките пещера се намира край село Златна ливада на билото над Стара река северно от мястото, където тя се влива в Марица.

Потокът от поклонници, които минават през нея, е ружнал, след като в края на февруари 344 г. един именит християнски мистик – папата на Александрия Атанасий – съумял да изведе обредното древно тайнство на излизането от отсрещния ѝ край в съпреживяване на възкресението.

Той се завръщал от Сердика, където тъкмо бил закрит Вторият вселенски църковен събор и – поел към Александрия – спрял в пътната станция над това място. Разбрал, че наблизко имало древно тракийско светилище, вместо да смени конете и да продължи или поне да пренощува в малката крепост, той се спуснал в пещерата под нея.

Несъмнено в древността адептите поемали натам, след като първо се обмиели с водата в свещения извор отвъд потока и сетне преминавали през течението, което отнасяло наслоеното по тях от този свят, за да продължи нагоре по задължително вкопаните в скалата стъпала.

Очевидно малката постница не била предвидена да побере заедно мнозина за обща служба, а да преведе готовия за посвещението през теснината като през отвъдното, та да излезе от другата страна като прероден.

Житиписците на Атанасий не разказват какво е преживял там бъдещият светец и дали е останал вътре през дългата хладна нощ.

Заранта той наредил на равнището на пещерата, но отсрещта и точно над свещения извор, да бъде вдигнат християнски храм.

Бил го направил, пишат, за спасението на готите ариани, които по това време били отседнали по тези места, а им обяснил, че черквата щяла да ги спаси от епидемия.

Свещеният извор на път към Стара река станал излакът на изцелението в християнската обител, която тогава основал.

Това е най-старият християнски манастир в Европа, където от 344 г. православни Божии служители отстояват Христовия завет.

Удивителното е, че Св. Атанасий не заличил древното светилище във физическия свят (както са правили мнозина адепти на новата вяра), а го преобразил – по формулата, заложена в самото него – в духовния, като прелял сякаш по скачени съдове енергията на старото тайнство в новото.

Сега Свещеният излак е аязмото, обвеяно със старата слава на чудотворната му вода, и когато поклонникът пристъпи – според съхранения обичай – да се наплица, той вярва, че ще изцели своето зрение (а не го прави както мистите, които са измивали очи преди посвещението да се проясни погледът им за божественото!).

Вече не гази потока преди скалната бряг, защото има мост.

Влиза в пещерата като за поклонение в постница на ревностни аскети, а провере ли се през тесни-

Потокът от поклонници през пещерата постница не сква

Храмът в манастира

Манастирът „Св. Александър Александрийски“ край р. Марица

ната в нея (древния път на изпитанието в отвъдното), той сякаш е преживял възкресението, щом с излизането инстинктивно отправя поглед към храма на огряната от слънцето страна отвъд Старата (свещена) река.

Св. Атанасий е закрилник на манастира и днес.

Дори само тази света обител да беше останала от делата му, тя стига за свидетелство, че с право е наричан Велики.

Режисьорът Светлозар Станишев засне документален филм под заглавие „Манастирът Св. Атанасий – размисли на няколко боговдъхновени люде“ с участието на философа анализатор Митко Грозев, херменевта Петър Кацаров – преподавател в Пловдивския университет, и писателя Христо Буковски.

„Св. Атанасий Александрийски“. Средновековен стенопис

Бранител на православието

Приносът на Св. Атанасий Александрийски

„Тези благочестиви книги, наречени Атанасии, преведе по повеля на княза наш български на име Симеон епископ Константин на славянски език от гръцки, който бе ученик на Методий, архиепископ на Моравия.“

Приписка на Тудор Черноризец Доксов (907)

Св. Атанасий Велики е роден през 295 г. в столицата на Египет Александрия. Син на бедни родители християни, той получава високо за времето си образование.

По това време в Александрия се появява ереста на местния свещеник Арий. Според нея Христос – не само като човек, но и като Син Божий – не е равночестен на Отца, той е по-нисш Бог, който е само подобен на Отца, а в действителност – сътворен, имащ начало във времето. Това учение се разпространява бързо, като намира много последователи – тайни и явни.

Като отпор на това се свикват епископски събори в Александрия (323 г.) и Антиохия (324 г.). На Първия Вселенски събор в Никея през 325 г. присъства и самият император Константин Велики. На тях Арий е решително осъден и отлъчен от Църквата заедно с мнозина негови привърженици.

Атанасий помогнал решително за осъждането на Арий. Неговият забележителен принос на Никейския събор го прави световноизвестен богослов. На 8 юни 326 г. той е избран за александрийски архиепископ. Борбата с Арий обаче се усилва и задълбочава.

Атанасий се отправя тайно за Цариград, където се среща лично с император Константин, за да потърси от него закрила. Положението в империята обаче е твърде усложнено. Заради клеветите на арианите Атанасий е изпратен на заточение в Галия (Франция), където престоява две години.

На Римския събор в 340 г. папа Юлий I оправдава Атанасий.

През 343 г. Атанасий участва в Сердикийския събор, когато са низвергнати много от неговите врагове.

От всичките 47 години на своето епископско служение Атанасий прекарва 15 години в изгнание.

Отива си от тоя свят на 2 май 373 година.

На 18 януари Църквата чества паметта на двамата александрийски архиепископи Атанасий и Кирил, които спасяват православието от ереси.

Според народното християнство същият ден е предвестник на близката пролет. Има пословица „Атанас идва – пролетта идва“.

Княз Борис I Покръстител отминава във вечността на същата дата, когато е починал и Св. Атанасий – 2 май. Това е документирано в приписката на преславския книжовник Тудор Доксов.

С ореол на святост

Константин Велики – къде започва легендата?

Доц. д-р Вася Велинова

Образът на Константин Велики като идеал за християнски владетел и покровител на църквата се оформя целенасочено във Византия в продължение на столетия и едва в края на VIII и началото на IX в. той окончателно се превръща в своеобразна владетелска парадигма. В Първото българско царство става актуален веднага след официалното покръстване на държавата. Но и най-беглият преглед на текстовете, в които се споменава името на този пръв християнски император, показва, че представата за него е силно повлияна от църковното предание и богослужебната практика. Житието на Константин Велики, написано от Евсевий Кесарийски, не е превеждано на български език през Средновековието.

Легендата

В Средновековна България се превеждат редица популярни съчинения на византийски хронисти, които съдържат легендарни сведения и фабулно разработени епизоди предимно с дидактичен и назидателен характер, представящи Константин като „свещен християнски император“. В края на IX–началото на X в. е преведена Хрониката на Георги Синкел. Същност, както показаха изследвания на проф. Анна-Мария Тотоманова, преводът представлява хронографски свод, включващ Хрониката на Юлий Африкан за времето от Сътворението до Възкресение Христово и Хрониката на Георги Синкел с допълнения на Теофан Изповедник за времето от Възкресение Христово до царуването на Константин Велики, с което завършва творбата. В нея срещаме както добре известната легенда за видението на Константин на Милвийския мост преди битката му с Максенций, така и редица нови за тогавашния български читател факти около живота на владетеля: изброени са законите, издадени от Константин, регламентиращи превръщането на езическите храмове в църкви и предаването им на християните, положението на християните в армията и двуседмичното празнуване на Пасхата. Съобщава се също за кръщението на императора от папа Силвестър, отново придружено от легендарни сведения, и се опровергава версията за покръстването му в Никомида, която е била свързана с арианството. Подробно са представени Първият вселенски събор и участието на Константин в него, след което в края на откъса е съобщено за желанието на Св. Елена да открие Кръста Господен. Описани са обстоятелствата около избора на Византион за нова столица – бъдещия град Константинопол. Преводната византийска Хроника на Георги Амартол е още по-богата на информация и допълва легендарния цикъл около личността на Константин Велики. Амартол включва в нея пространен разказ за живота му, който е компилация от житието на Св. Силвестър и други хронографски извори. Голямо внимание е отделено на основаването на Константинопол с акцент върху построените църкви. Подробен е и разказът за Св. Елена, откриването на Кръста и нейния благочестив живот. В Хрониката на Георги Монах е поместен може би най-дългият и богословски разработен разказ за Първия вселенски събор.

Доц. д-р Вася Велинова

През епохата на Второто българско царство са осъществени още два превода на световни хроники – на Симеон Метафраст и на Константин Манасий. Те не правят изключение от установената вече традиция, по-скоро допълват представата за Константин Велики като символ на християнско благочестие и борба за единството на Църквата. Така например в хрониката на Симеон Метафраст е поместено физическо описание на цар Константин, а в хрониката на Манасий е преразказана една от легендите за избора на Константинопол за столица, според която птици с огромни криле вземали с човките си камъни от единия бряг на Босфора, „от Халкидонския град“ и ги пренасяли на другия бряг, при Византион.

Включените в преводните хроники сведения за законотворческата дейност на император Константин, укрепваща позициите на Църквата, разширяването на цикъла с легенди и затвърждаването на версията с кръщението на императора от папа Силвестър представят пред българския дворцов елит не толкова историческия образ на императора, колкото една идеологическа и политическа конструкция, запълнена с дидактични примери и послания към конкретния владетел. Въпреки схематизма на образа (всички колебания относно произхода на императора, неговата святост, връзките му с арианството и пр., възлунвали раннохристиянските автори, остават извън интересите на българското общество през Първото и Второто царство), той успешно се вписва в новата си среда и изпълнява потенциално заложените от него функции да регламентира поведението на владетелите и да ги моделира в насоки, актуални в конкретните исторически условия.

Образът на българския владетел – Нов Константин

Около образа на Константин Велики е изграден ореол на святост, за да може той да бъде идеалният образец за подражание. И веднага след покръстването моделът се предлага на българския владетел Борис-Михаил. Свидетелство за тези процеси е Посланието на патриарх Фотий до княз Борис. Той оценява извършеното от княз Борис покръстване на българите като дело, „с което се издигааш до деянието и подражанието на великия Константин“. Освен това там се представя подробен разказ за вселенските събори на църквата, като изрично се споменава за „великия и дивен Константин, който свикал събора и с присъствието си му давал голям блясък“. През призмата на църковното предание образът на Константин Велики се моделира в контекста на неговите отношения с Църквата.

В края на 866 г. са подготвени и връчени на български пратеници в Рим т.нар. Отговори на папа Николай I. Обяснявайки значението на Кръста като основен символ на християнството, папата препоръчва на българите да заменят своите езически (прабългарски) божни знамена – конски опашки, с кръстния знак. Като илюстрация за силата на най-важния християнски символ той привежда легендата за победата на Константин Велики над Максенций с помощта на лабарума, чийто първообраз императорът е видял в небето. Огненото видение и ангелското послание: „С този ще побеждаваш!“ са подробно описани, за да внушат на българския владетел не само идеята за силата на Кръста, респ. християнската религия, но и за представянето на Константин Велики като Христов воин и защитник на Църквата, чийто първообраз според посланието е Мойсей.

За държавническото и идеологическото измерение в образа на Константин Велики, за отношението на българските владетели към неговото дело свидетелства похвалата, включена в приписката към преписа на Тълковен псалтир от 1337 г., който е правен специално за цар Иван Александър. В тази похвала, изградена в традициите на най-доброот епидейктично красноречие, владетелят е наречен „сред царете втори Константин с вярата и благочестието си“. В пергаментовото Лондонско четвероангелие от 1356 г., един от най-разкошно украсените български средновековни ръкописи, пак от времето на Иван Александър, приписката го уподобява на Константин по следния начин: „както великият и свят цар Константин с майка си Елена извади из земните недра животворния Кръст Господен, така царят показва този Четвероблаговестник“ – духовен подвиг, съпоставим с откритието, извършено от първия християнски император.

Авторката е директор на Центъра за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ към Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

„Св. равноапостолни Константин и Елена“. Икона от едноименния манастир във Варна – кв. Дружба (XVI в.)

Ambrosiana Slavica

Класът по славистика в Милано

На 26 май 2009 г. в Милано започна работа Класът по славистика към Академия Амброзиана.

Амброзианската библиотека е основана през 1600 г. от кардинал Федерико Боромео. Едновременно с нея се създава Пинакотека, съхраняваща изключително ценни произведения на италиански и чуждестранни художници. Четири века по-късно, през 2008 г., архиепископът на Милано кардинал Диониджи Тетаманци официално оповестява създаването на Академия Амброзиана – логично развитие на идеите на кардинал Боромео за събиране и споделяне на знание в полза на обществото.

Според статута ѝ тя е институция, която допринася за научния обмен между университетските специалисти от цял свят, като се превърне в място за сериозни научни контакти. В структурата ѝ са предвидени седем изследователски класа. Сред тях на първо място е Класът за изследване на културното наследство на Федерико Боромео и Класът за изследване на Амброзиана. Основават се още Клас за изучаване на Далечния Изток (през 2008 г.) и Клас по италианистика (през 2009 г.).

На 25 май 2009 г. тържествено е открит и Класът по славистика. Този акт се предшества от сериозна подготвителна дейност. Сред учредителите са дон Франческо Браски (директор), проф. Красимир Станчев (Рим), проф. Аксиния Джурова и доц. Вася Велинова (Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ към Софийския университет „Св. Климент Охридски“). През юли 2010 г. е подписан рамков договор за сътрудничество.

Класът по славистика издава *Ambrosiana Slavica* – годишно издание с докладите, четени по време на *Dies Academicus*, които се провеждат всяка година в Милано.

Сред първите научни проекти е описанието на славянските старопечатни книги в Библиотека Амброзиана – дело на проф. Аксиния Джурова и проф. Красимир Станчев. Предстои публикуването на старопечатната Книга за пътника от Яков Крайков, както и том с изследвания за култа на Св. Амвросий Медиолански сред славяните.

В Класа по славистика участват видни европейски слависти и кирило-методиевисти като проф. Ханс Роте, проф. Кристиан Фос и проф. Кристиан Ханик от Германия, проф. Роланд Марти от Швейцария; Джорджо Дживер, Италия; проф. Харви Голдблат, САЩ.

На 19 септември 2013 г. Класът по славистика към Академия Амброзиана в Милано организира своите редовни годишни научни четения. Тази година те са посветени на 1150-годишнината от създаването на славянската азбука. Ще бъдат представени научни доклади на учени от цял свят, включително и от България. Сред участниците в тазгодишните *Dies Academicus* са Харви Голдблат, Роланд Марти, Кристиан Ханик, Александър Наумов, Джорджо Дизифер, Кристиан Фос и др. В навечерието на тържественото честване на годишнината Центърът „Дуйчев“, съвместно с Държавния културен институт към Министерството на външните работи откри фотоизложбата „Светлината на буквите“ в църквата „Светото сърце“ в Милано.

Св. Колумбан и ученици

Ирландската християнска мисия се разпростира от Ламанша до Моравия

Общоприето е, че Ирландия е покръстена през 432 г. от Св. Патрик. Епископът мисионер се стремил да постави основите на ирландска епископска църква по римо-галски образец.

Новопокръстена Ирландия заимствала много от старохристиянския Египет. Тук попаднала на благодатна почва коптската книжовна и ръкописна традиция. Коптски по дух миниатюри и коптски разночетения, а не ръкописни варианти на латинската текстова група, се примесват с келтски орнаментални мотиви в островните скриптории. Монасите са разделени на групи при изпълнение на псалмите по време на литургия. По източен тертип в ирландската църква точно обособено място има Евангелието на Йоан, за разлика от римо-латинската църква, където се набляга на синоптичните евангелия, начело с Евангелието от Матея. В нея няма провъзгласени за мъченици. В скрипториите на манастирите се преписват и християнизират стари келтски митове и легенди. Още от самото

въръща в запазен знак за качество ирландската ученост и строгото християнско благочестие.

Най-известният мисионер, който пренася ценностите на ирландската църква в пределите на Франкската държава, е Св. Колумбан (ок. 543–615 г.). Той води бурен живот като високоерудирани в класическото и патристичното знание монах. През 590 г. заедно с 12 монаси слиза надолу по долината на река Лоара. В размирната Бургундия основава през 591 г. своя най-значим манастир Люксой, който скоро се превръща в крупно за времето си религиозно и просветно средище. Наскоро след това се появява дъщерният манастир „Фонтен“. Започва сблъсък с местните бургундски епископи под опеката на Рим. Абат Колумбан пише писмо до папа Григорий Велики. Теодорих I Бургундски предприема гонения над него и го праща на заточение. Като излиза на свобода, потегля, съпроводен отново с група монаси, нагоре по река Рейн и стига до Боденското езеро, където през 610 г. основава

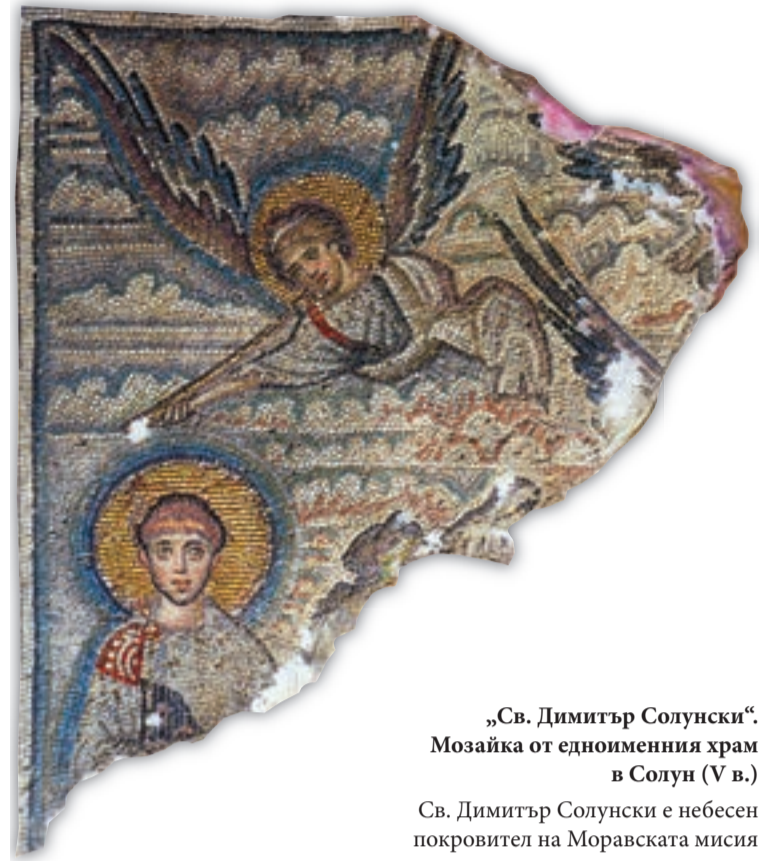
нов религиозен център в Брегенц. През 613 г. поставя начало на друг манастир в областта Бабио Пиаченца край Милано, който става център на антиарианизма.

Мисионерството на Св. Колумбан и учениците му из Западна Европа се превръща в изходен пункт за общо движение за реформиране на манастирите. Той е най-силната личност, която излиза от келтската църква.

На Стария континент се поставя начало на мисионерско съперничество между ирландци и бенедиктинци. Постепенно бенедиктинците надделяват, но те възприемат много от ирландското монашеско знание, като развиват десетки манастирски центрове, създадени от ирландците.

С течение на времето религиозните и културните завоевания на ирландските духовници се разпростират от Ламанша до земите на славяните в Моравия на Изток.

Из книгата на Румен Бояджиев „Ранно западноевропейско монашество. Бенедиктинците и Изтокът до средата на IX век“. София, 1996.

„Св. Димитър Солунски“. Мозайка от едноименния храм в Солун (V в.)

Св. Димитър Солунски е небесен покровител на Моравската мисия и на цялото славянство.

Духом разкрепостени

Дмитрий Лихачов

Ролята на старобългарското духовенство може да бъде сравнена с ролята на ирландските монаси. Културното равнище на ирландската църква от края на IV до VIII век е най-високото в Европа след тази на Византия. Ирландските монаси стигат до Исландия и преминават на континента, установявайки връзки дори с Египет, като разпространяват християнството чрез основаването на манастирски центрове. Те създават в значителна степен „Каролингския ренесанс“ – културен подем в империята на Карл Велики и в кралствата на Каролингската династия през VIII–IX век, главно на територията на Франция и Германия.

Но разликата между ирландските монаси и старобългарското духовенство се състои в това, че ирландците са съсредоточени ентусиасти на отричането от света. Старобългарското духовенство е много „по-светско“ и по-разкрепостено по дух.

Появата на литература на такова високо равнище, каквато е старобългарската, изглежда ПОЧТИ ЧУДО. Поразяват бързото ѝ формиране и дълбочината на общочовешко съдържание, сложността на изразяваните от нея идеи. Чудото се обяснява не само с гениалността на Кирил и Методий, които освен че успяват да създадат азбука и правопис, но и въз основа на българския език създават великолепен изтънчен литературен език, способен да изрази най-сложните отвлечени идеи. Българският народ се оказва способен да възприеме всичко това. А способността за възприемане се култивира у българския народ благодарение на обстоятелството, че България отдавна е била територия на велики култури и има за съседни най-просветените народи на тогавашна Европа. Българската литература възприема многонационалните културни традиции на Византия. Наред с това почвата в България е напоена с културните сокове на Антична Гърция и Рим, на тракийските племена, а също на отделни племена от Азия и Европа.

В България се кръстосват пътищата на военни походи и минават широките друмища на Преселението на народите; тя е страна, която по силата на своето географско и етнографско разположение не може да има ясно обозначени и непреодолими национални граници.

Старобългарската литература служи като посредник, чрез който всички южнославянски и източнославянски литератури се запознават с литературните произведения на Византия и с преводи от арамейски, сирийски и т.н. Като създава литература, обща за всички страни на православното славянство, България спомага за общуването между славянските страни. Това е било невъзможно без общия за всички литературно-църковен език, в основата си български. Каквото и да възразяваме, привеждайки отделни факти на неразбиране от страна на преписвачите от другите славянски страни, не можем да отречем простия факт, че езикът на „високата“ църковна литература, старобългарски в своята основа, е бил разбран във всички страни на православното славянство. Ако не е бил разбран езикът на някоя източна или южнославянска страна, то е било само в случай, когато е бил местен език, близък до разговорния, а не литературен, или когато значително е отстъпвал от литературните норми, и то доста по-късно.

Старобългарската литература, появила се един век по-рано от другите славянски литератури, става основа на една обща за всички южни и източни славянски литератури. Създава се своеобразна литература-посредница и език-посредник. „Посредник“ не между Византия и славянството, а между всички православни славянски народи. Славянските народи, най-напред на юг и на север, намират помежду си общ език и съвместно почват да се трудят, за да продължат и развият подарената им обща разбираема литература.

Из статията „Размисли за националното своеобразие и европейското значение на старобългарската литература“, 1974.

„Св. Св. Кирил и Методий и Св. Патрик“. Фреска в Мъглижкия манастир „Св. Николай“. Дарение от Пийрс О'Махони, живял в България. Нарисуван от зографа Петьо Ганин през 1909 г.

начало келтското езичество не е преследвано, а просто е възприето и християнизирано.

Ирландските духовници почват да странстват в групи от десетина монаси, водени от абат, с цел да основат нов манастир. Това движение обхваща първо Ирландия, след това Шотландия и Англия, за да се пренесе по-късно във Франкската държава и да стигне чак до Средна Германия. През VIII–IX в. зеленият монашески остров се превръща в излъчващ център на духовен живот. Книжовници като Беда Достопочтени, Алкуин и др. подготвят почвата и впоследствие оглавяват т.нар. Каролингски ренесанс. „Поклонничеството в името на Христа“ легитимира масираното прехвърляне на ирландски мисионери на континента и пре-

Христианова легенда

Княз Борживой, обдарен с цвета на необикновена красота и младежка сила, посетил по едно време за някаква своя и на поверения му народ работа воеводата си или краля Светополк в Моравия и бил любезно приет от него и поканен на общо угощение с останалите. Но не му било позволено да седне между християните, а бил накаран да седне според езическия способ на пода пред масата. А тук, казват, му рекъл епископ Методий, който го съжалявал за това оскърбление: „Колко жалко, че ти, мъж толкова знаменит, не се срамуваш, че си изгонен от княжеските седалища, макар сам да имаш воеводска моц и длъжност, предпочитай заради срамно идолопоклонство да седнеш на земята заедно със свинепасите“. А той пък му рекъл: „В каква опасност мога да изпадна заради това, или какво добро ще ми донесе християнската религия?“ – „Ако се отречеш от идолите и злите духове, пребиваващи в тях“, казал епископ Методий, „ще станеш господар на своите поданици и всички твои неприятели ще бъдат подчинени на твоята власт, и твоето потомство с всеки ден ще се увеличава като мощна река, в която се вливат различни потоци“.

(IX в.)

„Св. равноапостолни Константин и Елена“. Стенопис в параклиса „Св. Иван Рилски“ на манастира „Хилендар“ – Света гора (1757)

Общобалканска почит Неизвестна гръцка служба за Св. Седмочисленици от XV в.

*Днес се възвеличава паметта на праведниците.
Елате сега, празниколюбци и христолюбци,
да въззовем с песенна хвала:
радвайте се, ученици на светите отци,
които добре сте разпоредили монашеския живот
и сте просветили народите на Мизия;
Защото вие сте понесли кръста Христов
и сте обходили цялата земя под слънцето,
достигайки до обетована земя,
и сте просветили западните земи на Елада,
проповядвали сте пътя на покаянието,
за туй цяла България се весели.
Радвайте се, йерарси Кирил и Методий,
Климент и Наум, и Сава освещени.
Радвайте се, Горазд и Ангеларий,
двоица на преподобните отци
и застъпници на Велеград,
молете се усърдно за вашите души.
Като изяснихте словесата на Писанието,
вие отидохте в земите на Мизия
и чрез силата на Светия дух
създадохте писмена,
подходящи за техния език.*

Акростихът на единия канон в службата гласи:

„ВЪЗХВАЛА НА ГОРАЗД И АНГЕЛАРИЙ“

Преведе на новобългарски език
д-р Константинос Нихоритис

Сведения за тази най-ранна засега гръцка химнографско-поетична творба, посветена на Св. Седмочисленици, за първи път в българската наука съобщава през 1966 г. проф. Иван Дуйчев. Тя е открита от гръцкия учен проф. Маню Манускас през 1958 г. в колекцията от старопечатни книги на Константинос Арванитидис. Изследвана е и от немския учен Ерих Трап. Нейният съставител е ползвал творбите на Охридския архиепископ Теофилакт, Димитър Хоматиан, Константин Кавасила, като добавя специална служба и отделя специално място на Горазд и Ангеларий.

Служба на Св. Наум

*Преподобни Науме,
Мизийската земя осия с блясъка на своето учение.
На живеещите в нея разказа за славата Божия и като я обтече
като слънце, яснейши, и възсиявайки като светило светлейши
множество българи насочи към христовата вяра
и те сега с дръзновение славят Бога...*

*Отдавайки дължимото, Науме, българската земя почита
паметта ти, понеже ти си неин водител към светлината,
заедно с божествения Климент, с Чудотвореца Горазд
и с мъдрия Ангеларий спасете ни с вашата молитва.
Хвалят паметта ви боговдъхновени, и с любов ви облажават
българските люде,
вас – Климента и Наума всеблажените – и раклата с вашите
мощи почитат и ви имат за свои спасители.*

(X в.)

Вещият Горазд Корифеят на Св. Седмочисленици е словак по народност

Ставрофорен иконом Димитър Калев

Светите братя Кирил и Методий са били съпроводени от свои сътрудници още в най-ранните им мисионерски пратеничества, така също и при установяването им в манастира „Полихрон“ на Олимп. Тяхната дейност е била научна, богословска, просветителска и изобретателска – създаването на славянската азбука, писменост и култура, естествено е да са имали подготвени съдейници. А кога точно последните са се присъединили към учителите си, житията не уточняват.

Изглежда Константин Философ и брат му Методий не са били сами, когато отиват при княз Ростислав в Моравия. Между техните първи ученици е бил вероятно и Горазд.

Според някои изследователи Горазд е син на великоморавски болярин, който от своя страна е бил довереник на княз Светополк. Имал е високо образование. Владее латински, гръцки, славянски и други езици.

Когато Моравският архиепископ Методий усеща, че наближава краят на живота му, той събира своите ученици и на въпроса, кога би оставил за свой заместник след смъртта си, отговаря:

„Този Горазд е един свободен мъж на вашата земя, начетен добре в латинските книги, и е правоверен; нека бъде върху него Божията воля, а и вашата обич, както и моята.“

Въз основа на горното сведение и на други съпоставки с изворите В. А. Погорелов изказва предположението, че Горазд може би е словак.

Горното сведение от „Житието на Методий“ потвърждава и Охридският архиепископ Теофилакт.

А още когато Св. Методий е бил повикан от Панония при княз Коцел в Блатноград, престоявайки там през цялата 870 г., Горазд изглежда е осъществил връзката между тях. А когато след съдебния процес в Регенсбург Св. Методий е заточен за три години, пак Св. Горазд ще да го е замествал, за да не секне славянското дело. По-късно при разпратата с княз Светополк и епископ Вихинг Горазд отново ще да го е подкрепял. Някои учени допускат, че при своето пътуване до Цариград Св. Методий е взел със себе си Горазд и там той бил ръкоположен за епископ, за да може той да постави човек с подобен сан за свой заместник. Проф. Л. А. Березовски направо твърди, че в Цариград Св. Методий е взел със себе си Горазд и Климент.

Със своята всестранна образованост Св. Горазд сигурно е създавал и книжовни трудове. Подобно предположение изказва П. А. Шафарик:

„Перото на Горазд е написало положително преди това и други творби, но те все още очакват откривателя си.“

Когато Методиевите ученици след кончината му са прогонени от Великоморавия, Св. Горазд като местен човек се е застоял повече там, а кога точно идва в България, не се знае.

Възрожденският историк Райчо Каролев, родом габровец, завършил Киевската духовна академия, пише в своята книга „Уроци по Българска Черковна История“, издадена през 1873 г. в Цариград:

„Княз Борис като разделя българските владения на много епархии, в три от тях са направени за епископи Моравските изгнаници Горазд, Климент и Константин... Горазд е проведен в албанския град Берат (от стб. Белград).“

Руският учен и пътешественик Виктор Григорович също потвърждава, че Св. Горазд е работил в един манастир на Берат, който носи неговото име.

други книжовници и е изпратен сетне в град Берат (сегашна Албания), както са били изпратени в Югозападна България Св. Климент и Св. Наум.

Едно село при нашия град Бяла дълго време е носило името Горазд, няколко пъти е преименувано и сега е съставна част на града. Със същото име има селище в Шуменски окръг. Жителите около град Горна Оряховица, които в миналото са ходили на гурбет като градинари в Чехия и Унгария, наричат „гораздлика“ хмела, от който се вари бирата.

Авторът е дългогодишен председател на храма „Св. Седмочисленици“ в София.

„Св. Седмочисленици“ (Св. Кирил, Св. Методий, Св. Климент, Св. Наум и Св. Сава оплакват Св. Горазд и Св. Ангеларий). Икона в църквата „Успение Богородично“ на град Берат

В тамошната църква „Успение на Пресвета Богородица“ и понастоящем се пази едно ковчеже с мощите на Св. Горазд и Св. Ангеларий. Тома Кацори, преподавател по албански език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, ми предостави писмена записка, в която пише като очевидец:

„Мощите се палят в малък сандък. На капака са написани имената на светиите ГОРАЗДОН, АНГЕЛАРИ, КИНОС, ТЕОДОРО, САВАС, КИРИЛОС, МЕТОДИ.“

Върху капака има украшения от църкви и др. На иконостаса има и една икона с шестима светии, между които е и Горазд.“

Следователно може да се приеме, че Св. Горазд е пристигнал, макар и по-късно и по други пътища, в българската столица Плиска, поработил е там известно време с

Корица на книгата на Димитър Калев „Св. Горазд – славянски просветител“. София, 1970.

Теофилакт Охридски

Пространно житие на Св. Климент Охридски

„И мнозина пили от този учителен извор, между които избрани и корифеи на групата били Горазд, Климент, Наум, Ангеларий и Сава...“

Св. Климент Охридски

Пространно житие на Св. Методий

„Първо място между тях заемал Горазд, когото нашият разказ още по-рано причисли към най-известните Методиеви ученици и който е бил провъзгласен за архиепископ на Моравия от самия светец, когато бил към края на живота си.“

Кирилица край Крепча

След 1000 години оживява наново скален манастир, с каменен надпис от 922 г.

Илия Пехливанов

В името на Отца и Сина и Светия Дух. Тук почива праведният отец Антони – ктитор на тази църква, който я направи дом-храм-житница (житница), за да се приобщи към Бога. Това написах аз, Михаил Недостойний. Амин.

В 6430 година месец октомври почина раб Божи Антон.

Най-старият известен засега кирилски каменен надпис

Манастирът се намира над левия бряг на река Каракочдере на 2 км от село Крепча, на 18 км северозападно от град Попово. Високо в скалния масив са изсечени килии, манастирска църква и църква гробница, които са много трудно достъпни.

По стените на църквата, в гробницата и около килиите има врязани кирилски и староеврейски надписи, рунически знаци и разнообразни рисунки.

Това е едно от най-значимите открития на големия чешки археолог Карел Шкорпил – неуморен изследвач на българската древност. Той публикува първото научно съобщение за открития от него надгробен каменен надпис през 1905 г. в албум под заглавие „Абоба-Плиска“ към том X на виенско славистично издание (само с факсимиле на надписа без разчитане и коментар) и по-подробно през 1914 г. под заглавие „Опис на старините по течението на река Русенски Лом“. През следващите десетилетия за същия надпис съобщават Стефан Маслев, Цветана Дремсизова, Св. Нелчинов, Ара Маргос. През 1966 г. го проучва и студентска научна експедиция с проф. Иван Гълъбов.

През 1977 г. младият археолог Казимир Попконстантинов, който впоследствие направи забележителни открития в областта на средновековната епиграфика (науката за надписите), обнародва в кн. 3 на сп. „Археология“ пространна статия под заглавие „Два старобългарски надписа от скалния манастир при с. Крепча, Търговишко“. В нея към публикувания от Шкорпил надпис той съобщава за втори надпис, който открива при входа на скалната манастирска църква.

Със своите палеографски особености надписът има близост със старобългарския надпис върху гроба на чъргубиля Мостич от Преслав, Самуиловия надпис, надписа от село Теке-Козлуджа край Плиска.

Единствено в скалите над Крепча е стигнал до наши дни най-старият от известните днес старобългарски (и въобще славянски) надписи на кирилица с точно упоменаване на годината, в която е изсечен. Паметникът съдържа датата

6430 година, според съвременното летоброене – 922 година.

През 1150-ата годишнина от Моравската мисия на светите братя Кирил и Методий, вписана в официалния двегодишен календар на ЮНЕСКО по предложение на 7 днешни славянски държави, това откритие придобива значение за културата на цяла Европа и заслужава да стане широко известно.

Един деен съвременен духовник не чака да го подсещат какво да стори по този повод. На 27 ноември 2012 г., в деня, когато Българската православна църква почита паметта на Св. Теодосий Търновски, с благословията на Русенския митрополит Неофит архимандрит Серафим Геновски заедно със свещеници от духовната околия отслужи водосвет в скалния манастир край Крепча.

Серафим Геновски е родом търновец, завършил е с отличие богословие в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Пребивава известно време в българския манастир „Зограф“ на Света гора. Сетне е игумен на манастира „Св. Петка“ край Банкя и на древния манастир „Св. Троица“ край пернишкото село Дивотино. Изпълнява един мандат длъжността Ректор на Софийската духовна семинария

„Св. Иван Рилски“ и е след това протосингел на Варненско-Преславската митрополия. Участва в шествието за пренасяне на мощите на Св. Серафим Саровски – неговия небесен покровител, от град Саров в Москва. Понастоящем е председател на възрожденската църква „Св. Архангел Михаил“ в град Попово, в която през 1877 г. са посрещнати с тържествена литургия руските освободители.

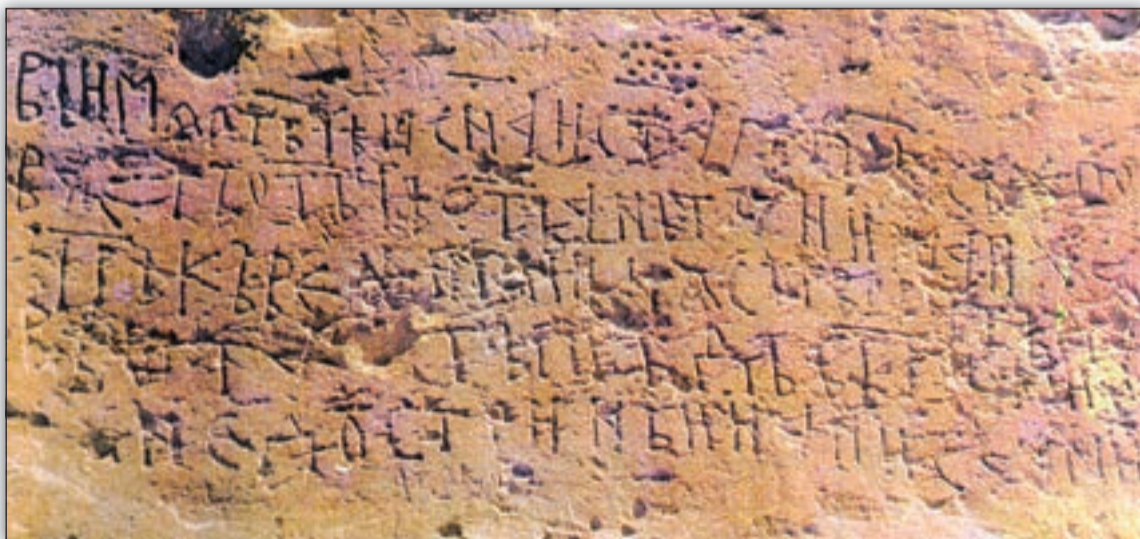
Събитието е заснето на документален филм, който е награден на фестивал за документални филми във Варна и е показан във Фейсбук.

Оживелият след цяло хилядолетие български манастир се посещава на Всички български светии, чийто празник е от 1962 г. насам.

След като без бавене в недалечно бъдеще се облагороди околността, като се изградят пътища, защитни съоръжения, осветление и други необходими неща, единственото по рода си светилище може да стане място за поклонение не само за студенти, българисти, слависти и културолози, а и за чуждестранни изследователи на древността, които пожелаят да видят отблизо най-ранните стигнали до наши дни знаци на една от трите европейски азбуки, изсечени върху камък.

Архимандрит Серафим отслужва водосвет във възстановената обител, 27 ноември 2012 г.

Най-старият кирилски надпис от 922 г. Открит и изследван от Казимир Попконстантинов (факсимиле). В. „За буквите – О писменехъ“, бр. 13, април-май 1987 г.

Глаголическо „А3“. Худ. Антония Дуенде. Изложба в Берлин, по случай честванията на 1000-годишнината на християнството, 26 ноември 2005 – 24 март 2006 г.

Най-старата азбука

През IV век в Никополис ад Иструм епископ Вулфила превежда Библията на готски език

Три азбуки са се появили за пръв път по нашите земи. Най-първата от тях е готската азбука. Готското царство е просъществувало десетилетия наред в Централна Северна България. В античния град Никополис ад Иструм край днешното търновско село Никюп епископ Вулфила превежда през IV век Библията, като за тази цел създава оригинална писменост. Копие от нея, наричано „Codex Argenteus“ (Сребърна Библия), понеже е изписано върху покрити със сребро листове, след дълго странстване из Европа стига до северните страни и понастоящем се съхранява в Университета на град Упсала в Швеция. Тамашни учени изследват всестранно древния ръкопис. На три пъти те идваха в Свети-Климентовия университет да обсъждат тази тема с участието на австрийски и български учени. Появи се терминът „вулфилознание“. Те подариха днешно копие на скъпоценната книга на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“.

На Симеоновското шосе край Витоша работи Дом „Вулфила“ с директор д-р Росен Милев, където се водят изследвания на делото му. А археологът Тодор Балабанов откри край Шумен готски погребения с позлатени предмети в тях.

В първите дни на декември 2012 г. в Софийския университет бе представена нова книга – дело на проф. Ларш Мункхамар с финансовото съдействие на Университетската библиотека в Упсала. Неин редактор е Вера Ганчева, ръководител на Катедрата по скандинавистика. Преведена е от шведски на български език от Живка Колева. Консултант е Росен Милев. Издадена е от „Хемус Груп“.

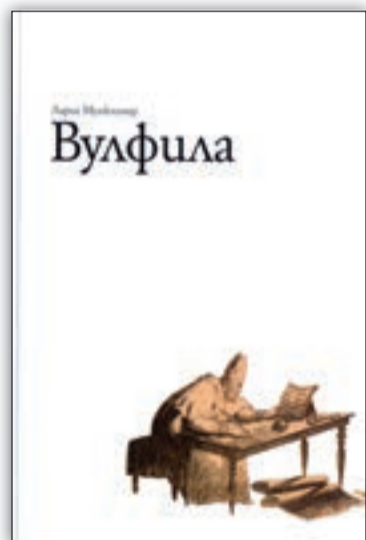
Срещата уважи с присъствието си посланичката на Швеция. Дойдоха видни български учени медиевисти. Дългогодишната ръководителка на Катедрата по германистика проф. Емилия Стайчева – отскоро председател на Съюза на преводачите в България, бе удостоена с почетен медал „Вулфила“. Раздадени бяха като дар екземпляри от книгата – един от тях е предназначен за библиотеката на Националния музей на образованието в Габрово. Самият автор не успя да пристигне в София, макар че бе престоял два дена на летището в Стокхолм, очаквайки да спрат снежните бури.

Календарът предложи удивително съвпадение. Беше Никулден – деня за почит на Св. Николай Мирликийски. Същият присъства на Никейския събор през 325 г. и зашлепява плесница на епископ Арий, който там огласява нова ерес. Тази сцена е изобразена като стенопис в Рилския манастир от Захарий Зограф.

Остава за проучване въпросът, доколко Вулфила е бил привърженик на арианството, или само е бил набеден в това. Така или иначе, тъкмо поради това готската азбука не намира приложение в бъдеще.

За разлика от кирилицата, на която и днес пишат милиони хора по света.

Заб. Първ оповести неизвестния факт, че готската азбука е създадена именно в Никополис ад Иструм, известният немски българист Норберт Рандов в рубриката „Българистика и българисти“ на седмичника „Антени“ (бр. 52, 25 декември 1985 г.).

Корица на книгата

Искони бе Слово

Библейското дело в България – история и традиции

Проф. д-р Славчо Вълчанов

В исторически план духовното и културното издигане на редица народи са пряко свързани с превода на Библията на техния матерен език в процеса на християнизацията им. По този начин в разволя на даден национален език настъпва преход от говорима, неустойчива форма към литературно обособяване на голямо книжно богатство.

Епохалното дело на Св. Св. Кирил и Методий, създатели на славянската писменост, се състои именно в това: с чисто проповеднически цели, като мисионери (пратеници) на православна Византия през IX в. сл. Хр., те превеждат от гръцки на старобългарски език Библията, за да бъде достъпна за новопокръстените славянски племена в Бохемия, Моравия и Панония.

Има нещо промислително в подредбата на историческите обстоятелства в Източна Европа и Византия през деветото столетие, които благоприятстват евангелизаторската мисия на Солунските братя. Така по молба на великоморавския княз Ростислав до византийския император Михаил III (842–867) високообразованият Константин Философ и по-големият му брат йеромонах Методий се отправят през 863 г. за западните славянски земи. Това е вече третата поред тяхна мисия след благовестническите им пътешествия сред сарацините и хазарите. За целта те още във Византия превеждат за богослужбени цели, от една страна – Псалтира и Паримийника (съставляващи значителна част от Стария Завет), а от друга страна – подобрени евангелски и апостолски четива (т.нар. изборно Евангелие, изборен Апостол).

Сложна е историческата съдба на Кирило-Методиевия превод на Библията при различните славянски народи и в Средновековна България. Както до падането на Второто българско царство под турско робство в 1396 г., така и известно време след това нашите предци са си служили в своя частен, домашен и църковно-богослужбен живот с този славянски библейски превод. Безспорна историческа истина е, че в условията на чуждоземното владичество по нашите земи книжовните традиции не заглъхват. По силата на историческите обстоятелства старобългарският текст на библейските, богослужбените и богословските книги преминава извън границите на поробеното отечество, като намира прием, по-нататъшен развой и приложение най-вече в Киевска православна Рус.

Тъкмо този първоначален старобългарски текст на Кирило-Методиевия библейски превод претърпява през XVI–XVII в. руска езикова редакция. Той е стандартизиран в окончателната си печатна форма през 1751 г. като Елисаветинска Библия. Известна под названието Църковно-славянска Библия, тя се използва у нас през Възраждането за богословски цели.

Инициативата за нов български превод на Библията на говорим език поема Британското чуждес-

транно библейско дружество. Има начални опити за превод на Новия Завет от архимандрит Теодосий Бистрицки в Петербург през 1823 г. и на Четвероевангелието от Петър Сапунов през 1838 г. в Букурещ.

Всъщност първият определено успешен превод на целия Нов Завет на новобългарски език, отпечатан в Смирна през 1840 г. по заръка и със средствата на Британското дружество, е извършен от йеромонах Неофит Рилски. Той е направен от високоерудирания граматик и книжовник по време на учителстването му в Габрово от 1835 до 1837 г. за удивително кратък срок при изнурителен труд, често пъти денонощно. Той е бил в богослужбена употреба под формата на евангелски и апостолски четива почти до Освобождението.

Проф. д-р Славчо Вълчанов
(16 юли 1940 – 28 януари 2013)

По инициатива и отново със средства на Британското дружество през 1871 г. в Цариград се отпечатва т.нар. Протестантска (или: Цариградска) Библия. Тя е дело на преводаческа комисия, която включва американските мисионери методисти д-р Алберт Лонг и лингвиста д-р Илайъс Ригс, както и възрожденските книжовници Константин Фотинов и Христолюб Костович, с най-големия принос на Петко Рачов Славейков като стилист и редактор.

В началото на XX в. се извършва официалният библейски превод на Българската православна църква. Негов главен организатор и двигател е видният строител на Българската екархия и на новоосвободена България Варненски и Великопреславски митрополит Симеон, член на Българската академия на науките. В двадесетгодишната преводаческа работа (от 1900 до 1920 г.) участвали с научната си ерудиция и с истинска апостолска ревност университетските преподаватели проф. Васил Златарски, проф. Любомир Милетич, акад. проф. протопрезвитер д-р Стефан Цанков, както и многоброен състав от видни образовани православни духовници и богослови. Окончателната литературна редакция принадлежи на именития ни българист и славист проф. Беню Цонев – ваятел на библейския стил и език на Синодалната Библия, което ѝ придава висока художествена стойност. От

голямо значение е обстоятелството, че при липсата на специалисти по староеврейски език тогава у нас в основата на Стария Завет е залегнал руският синодален превод, извършен през периода от 1858 до 1875 г. въз основа на еврейския оригинал и на гръцкия, латинския и сирийския превод, при участието на видни учени – текстолози и езиковеди.

Този превод е издаден през 1925 г. и повторно през 1982 г., като продължава да се използва понастоящем.

Предвид остарелия и неточен синодален превод в периода от 1960 до 1974 г. беше извършена ревизия въз основа на еврейския оригинал за Стария Завет и гръцкия текст за Новия Завет, при отчитане постиженията на най-новите преводи. В състава на библейската комисия под председателството последователно на Варненския и Великопреславски митрополит Йосиф и архимандрит д-р Атанасий Бончев са включени епископи, библеисти и езиковеди от Духовната академия (сега Богословски факултет) и Софийския университет, а също литератори и писатели. В хода на ревизията са установени, макар и спорадично, контакти с Обединените библейски дружества в лицето на генералния секретар за Европа д-р Свере Смодал и неговия сътрудник преводач проф. Жан-Клод Марго, които предоставяха ценни литературни консултации и по време на техните визити като гости на Българската православна църква.

През 1993 г. по решение на Временния комитет на Българското библейско дружество се формира комисия за най-нов превод на Библията от оригиналните текстове – на еврейски език за Стария Завет и на гръцки език – за Новия Завет. Проектът се осъществява от преводачески екип от езиковеди библеисти.

От Богословския факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ участва проф. протопрезвитер д-р Николай Шиваров, проф. д-р Славчо Вълчанов, проф. д-р Иван Димитров, проф. д-р Емил Трайчев, гл. ас. Румен Стефанов и проф. д-р Светлина Николова от Кирило-Методиевския научен център при БАН. Разбираемо е университетското участие в този превод, като се има предвид, че у нас библеистиката на научна основа се разработва от 1923 г. насам – по традиция в Богословския факултет. От страна на Обединените библейски дружества консултант за Новия Завет е д-р Дейвид Кларк, а за Стария Завет – д-р Томас Каут. В комисията за преглед на готовите текстове участват преподаватели от църкви и християнски вероизповедания у нас, както и специалисти от научни институти на БАН и филологически факултети.

Авторът е дългогодишен преподавател по Священото Писание на Стария Завет в Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

„Св. равноапостолни Константин и Елена“. Стенопис в църквата „Св. Георги“ на Кремиковския манастир (1493)

Волностите на Павел Зограф

В навечерието на Новата година скоро откритата православна книжарница „Покров Богородичен“ на софийската улица „Асен Златаров“ № 39 представи пред неслучайна публика книгата на проф. Иванка Гергова „Култът към Св. Богородица в българското възрожденско изкуство“. Като специалист в Института по изкуствознание на Българската академия на науките тя години наред обхожда десетки черкви и манастири, за да проучва стенописи и икони от Възраждането. Колегите ѝ я наричат „Асен Василиев в пола“, заради сравнението с видния изследвач от миналото, който бе обиколил цяла България пешком със същата цел за разлика от други учени, които се заседяват в топли кабинети и библиотеки.

Книгата бе представена от най-големия днешен изкуствовед чл.-кор. Елка Бакалова – внучка на Георги Бакалов и снаха на скулптора Иван Лазаров, която оцени високо изследването на своята колега.

Стана известно едно откритие – неизвестна икона от Соколския манастир „Св. Успение Богородично“ край Габрово, която украсява корицата на книгата. Тя представя как Дяволът се изкачва по стълба, за да смъкне на земята рисуващ, изобразяващ Божията Майка върху стената на църквата, а Дева Мария посяга отвисоко да го издръпа нагоре. Необикновената сцена предизвика възхищение у присъстващите като нещо наистина изключително.

Иконата е доста малка по размер и се намира отгъясно в олтарния ред. Тя е дело на живописеца Павел и неговия син Николай Попович от Шипка. Двамата са оставили имената си в надпис от 1863 г. Тъкмо тогава в Европа е била тържествено почетена 1000-годишнината от Моравската мисия на първоучителите Кирил и Методий и създаването на славянската азбука. Това знаменателно събитие не е могло да бъде оставено без внимание и от нашите будители. Каквото са могли те да сторят, въпреки всичко, сторили са го.

Чудно защо тази икона отсъства в издадената през 2004 г. книга на д-р Христо Темелски, родом от севлиевското село Шумата и настоящ директор на Църковно-историческия институт при Българската патриаршия, та се налага една прозорлива шопкиня да ни отваря очите.

Близостта на Габрово обаче е очевидна. Наложително е копие от тази икона да бъде поставено в голям размер в Дома на хумора и сатирата сред останалите копия от възрожденски черкви и манастири в „Залата на греха“, която привлича посетителите.

Срещата в православната книжарница стана наврѣх Игнажден, когато според преданията започват родилните мъки на Божията Майка и празниците около Рождество Христово. Ден преди насрочения от майте „край на света“, донесъл двойно по-големи приходи за туристическия бизнес в Мексико и не само там (според българка, живееща в Акапулко).

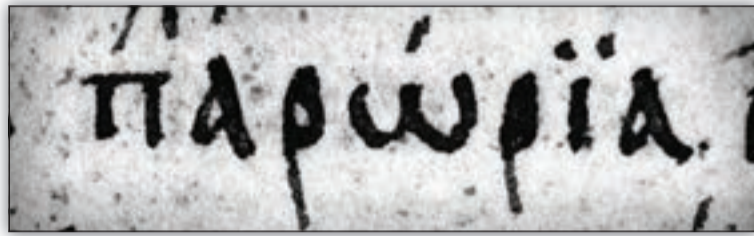

Корица на книгата. София, изд. „Омофор“, 2012

В търсене на Парория

Светилището на Св. Григорий Синаит в погранична Странджа

Николай Трейман

Факсимиле от панегирика на Владислав Граматик (XV в.)

Преди девет години посетих за първи път планината Странджа. Направи ми впечатление наименованието върху картата на една защитена местност – „Парория“. Бях чувал за средновековния манастир Парория, но не предполагах колко история, духовност, неизвестност се крие зад това име. След няколко месеца, прекарани в библиотеката, вече обикалях из България местата, където се предполага, че се е намирал манастирът – Манастирските възвишения край Елхово, Бакаджиците край Ямбол, планината Сакар и т.н. Манастирът е бил с изключително важно историческо значение за България. И неслучайно за местонахождението му пишат големите учени Голубински, Сирку, Златарски, Шкорпил, Иречек и т.н. В търсенията си те изхождат от етимологията на думата „Парория“, която в превод означава „приграничен“. Местата, които посочват, действително са по българо-византийската граница през XIV век.

Нов етап в търсенията на Парория поставя проф. Васил Киселков със статията си „Средновековна Парория и Синаитовият манастир“, в която насочва вниманието на изследователите към района на Странджа.

Защо е необходимо да търсим този манастир? Ние живеем твърде далеч от Истината. А там са живели светци – проводници на Истината, подражатели и продължители на Христовия живот. Те са осъществили в пълнота човешкото предназначение – разкрили са в себе си Благодатта на Светия Дух. Според православната вяра това е крайната цел, смисълът на живота. Нарича се още богообщение или обожение (гр. теосис). Един е за всички времена – и за XIV, и за XXI век. Съвременното предлага безброй възможности за отдалечаване от Христа, а светците могат да ни помогнат да се доближим до Него. На всяка човешка душа, на всеки благословен народ е дарувана свободата за избор на Истината.

Най-вероятно манастирът Парория се е намирал в Странджа. Бургаският краевед Горо Горов, родом от село Заберново, го открива близо до родното си село в статия от 1939 г. Наистина в района има руини, пещера, манастир, река... Днес на това място има красиво параклише „Св. Петка“.

Нова хипотеза излага Драгомир Драганов от музея в Ямбол. Уникалният архитектурен комплекс при село Воден е поредният кандидат за Синаитовия манастир. Разположен е върху платото на невисок хълм и, преминавайки през останките от зидове на голяма църква, човек се озовава пред подолтарни стълби, които отвеждат в пещера, във вътрешността на която има значителен градеж.

Има и много устни предания за местоположението на този манастир. Те ни отвеждат към места, на които едва ли бихме попаднали, ако не търсехме Парория. Такива са Голямобуковският манастир „Живоприемнен източник“, в олта-

ра на който блика извор – единственият действащ манастир в Странджа днес. В местността Котвина се намира средновековният манастир „Света Троица“. Под него има пещера, свързана със старата легенда.

Статията от 1939 г. на Георги п. Аянов е отправна точка за най-възбуждащите преживявания в нашето търсене, свързани с турската част на Странджа, до неотдавна недостъпна.

През преломния XIV век, малко преди османското нашествие, България преживява духовен възход, както свещта припламва ярко, преди да угасне. Тогава в България се заселва видният представител на православното монашество – преп. Григорий Синаит. Основен източник за неговия живот е житието, написано от неговия ученик – Константинополския патриарх Св. Калист.

Отиваме на турската граница и попадаме в днешен Юскюп. Благодарение на един любознателен полицаи тръгваме с отпусната

Сега няма и помен от това село. В град Демиркьой (Малък Самоков) попадаме отново на доброжелателен ентузиазъм от страна на местната управа. Посещаваме огромен по мащабите си крепостен градеж с предположение за манастирски комплекс. В подножието протича река Манастирска.

В Къркларели се запознаваме с автора на книгата за едноименния град, който ни упътва към село Кузулу. На един час път от селото се озоваваме в действително манастирско поселение. Там намираме и църква, и преустроени в килии пещери, до самия район протича обилно вода, а на близкия връх откриваме основите на кула.

Отправляме се към село Балкая. Гледката е покъртителна – два скални манастира с няколко отделения и затрупани пещерни проходи, които отвеждат навън.

Сред скалните манастири в турската Странджа най-популярен е манастирът „Св. Николай“ и от VI век, намира се до морето при град Каикьой. Той се отличава с богата

Мощите на Св. Ромил Бдински в манастира Раваница

от кметството кола из дебрите на Странджа. Тук съвсем наблизко може да се е намирала Парория. Предстоеше ни да търсим обозначени в малка карта 6-7 манастира, описани от Аянов. Намираме следи, но те са твърде неразпознаваеми – купчина камъни, едва забележими градежи, малки, затрупани и непроходими отвори. Сведенията за миналото са нищожни. Гледаме снимка на църквата в Скопо от 1913 г., от нея е останал един-единствен камък. Има и голямо разминаване в написаното от Аянов. Дали той не греши, дали не става дума за града Ески-Полос, разположен точно от другата страна на Къркларели?

Продължаваме към пещерата „Дупница“, превърната в туристически обект. Наблизко се е намирало българското село Дупница с прилежащ манастир.

вътрешна архитектура, а другият е намиращият се до древния град Визе „Асма кая манастир“.

Посещаваме и други по-незначителни обекти – скалния манастир в самия център на Кайнарджа, купчината камъни на върха до село Чаир дере, където се твърди, че се е намирал манастир, а на отсрещния хълм самотно се извисяват кръгла кула, пещери и крепости. Но никъде не намираме следа от надпис или образ.

От музея в Къркларели узнаваме за други непознати скални манастири в района – Караабалар, Сислибоба, Каикьой. Те са изключително привлекателни, както и най-високият връх Махиада, но са недостъпни като военни зони.

Авторът е фотограф, автор на пътуваща изложба „Православна България“.

„Св. Григорий Синаит“.
Икона от едноименния манастир в Аризона, САЩ

Крест начертав

Отец Матей – късен исихаст

Младият Моно Петров от търновското Ново село, останал кръгъл сирак през „голямото чумаво време“, приема монашески сан в Иван-Александровия манастир „Св. Преображение Господне“ в поречието на Янтра срещу Евтимиевия манастир „Света Троица“. На няколко пъти той обитава пещери наоколо, преписвайки жития на светци. Там прекарва няколко дни с Дякон Левски, съратник от Легията в Белград, в трескав размисъл върху идеята за тайна комитетска организация – единствената по рода си революционно-демократична народна партия за XIV столетие.

В своя най-ранен ръкопис от 1840 г. той вписва извадки от проповеди на Св. Ефрем Сирин и Св. Григорий Синаит, добавяйки към тях своето „Чудно повествование щу са случи в наши дни сос един отец пустиннолюбний“. Прекарва десетина години на Света гора в молитви и бдени над стари книги в богатите манастирски библиотеки.

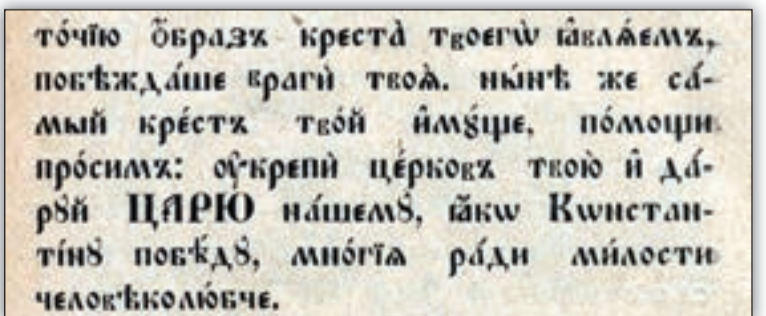
Не се е забавил да пробва сам Гутенберговото изобретение. В новотритата вилаетска типография на Митхад паша в Русчук той отпечатва шест свои книги. Едната от тях е „Подобни на осемтях гласове“ – избрани песнопения за най-честа употреба в богослужението по села и градове.

Не се знаеше досега, че след половин столетие същата книга е издадена повторно. Съхранил я в личните си вещи отец Севастиян от Бачковския манастир. Ето нейното пълно заглавие:

„Подобни на осемтях гласове“. Събрани из церковните книги от Матей Петров монах Св. Преображенский, а сега поправил, допълнил и издал игумен архимандрит Кирил Д. Святопреображенский. Второ издание.“ Отпечатана е от печатница „Ст. Фъртунов и син“ в Търново през 1924 г.

В нейните 127 странички може да се открият тропари за празниците Рождество Христово, Богоявление, Сретение Господне, Воскресение Христово, Света Троица, Възнесение Господне, Успение Богородично, Воздвижение на честния Кръст, Св. Димитър Солунски, Св. Николай Чудотворец. Забележително е, че са включени и песнопения за Св. Седмочисленици и Св. Св. Кирил и Методий. (Не ги ли е вписал Левски в началните страници на джобното си тефтерче – под диктовката на Матей в часове на усамотение някъде по тайните пътеки на Балкана?)

По такъв начин светлината на Търновската книжовна школа достига до върха на Възраждането ни, та дори и половин век по-късно.

Факсимиле от книгата „Подобни на осемтях гласове“ (1924)

„Св. равноапостолни Константин и Елена“. Стенопис от църквата „Св. Теодор Тирон“ в с. Добърско, Разложко (1614)

Отвъд легендите Образът на Васил Левски е извън човешките измерения

Константин Константинов

Сътворен от едно гигантско въображение, в него действителността приема облика на измислица. Така, чрез това чудо, нацията осъществява себе си в една-единствена личност. И нашите думи днес падат увехнали и празни – пред неговото име. Ненужни, те само повтарят онова, което той, без да мисли за биография, е оставил за себе си в разговорите, писмата, в бележките, посветени изключително на другите.

Защото тоя „Хоругвоносец“ на народа винаги е бил отвъд чертата на всички земни суети <...>

В тежкия път през вековете народът си създаде една своя митология, съвсем различна от древната. Тя не е сътворена от легенди – и затуй няма никога да угасне.

Началото е преди 11 столетия в двамата солунски братя Кирил и Методий, които създадоха българската писменост. По-късно линията на духовния път възлиза – наистина твърде бавно, но непрекъснато – до оная точка, дето гърми горчиво-гневният глас на Паисий. Един век след него тя стига до жътвата на посетите от Хилендарца „прости речи“.

Но сред всички вдъхновени и обречени мъже от оная величава епоха – и над всичките – свети чистото чело на „В. Лъвский“.

Неговото родно място?

Да, ние знаем, че е Карлово, Карлово под Балкана, Карлово с водопада Сучурума, с течащите води през дворове и градини, но мигар не биха могли със същото право да бъдат негово родно място и Ловеч, и Троян, и Сопот, и Русчук, и Габрово, и стотиците селища, през които е минала неговата мъжка стъпка, с една дума, цялата българска земя?

Така всичко у него е необикновено: сложно и в същото време съвсем просто.

Тоя разкалугерен дякон, който рядко обличал расо в непрестанните си скитания из Българско, тоя неизцерим идеалист е твърде предпазлив и дори подозрителен понякога. Тоя момък с елементарно образование носи вродена култура, притежава един огромен, трезвен и практичен ум. Той не е чел никакви дебели томове освен църковните, но стига до най-извисена мъдрост в понятията – **свобода, република, чест, отговорност, разсъдителност, постоянство, безстрашие, великодушие...**

Константин Константинов

Из книгата „Върхове“. София, Български писател, 1967.

С Бога в сърцето

Младият карловец Васил Иванов приема като дякон небесното покровителство на Св. Игнатий Богоносец

Според традицията на Православната църква при замонашването си човек най-често избира за покровител някой голям светец, чието име съвпада с неговото собствено име, но не винаги.

На 7 декември 1858 г. в Сопотския манастир „Св. Спас“ младият карловец Васил Иванов Кунчев – по внушение на майка си Гина и на вуйчо си хаджи Васил – поема пътя на Божи служител. От духовния си кръстник отец Кирил, изповедник на Рилския манастир, той определя като свой небесен закрилник Св. Игнатий Богоносец. В карловското килийно училище, сетне в свещеническото класно училище на Стара Загора и в новосъздадения курс за свещеници, той вече е бил узнал за този светец, пострадал за вярата от император Траян, който го подхвърля на озверели лъвове, за да бъде умъртвен заради непреклонността си. Имал е възможност да направи споставка и с подвига на Св. Игнатий Старозагорски – светогореца, убит от поробителя, за да бъде причислен към сонма на новомъчениците.

През 1864 г., навръх Великден, ръкоположеният преди пет години за дякон захвърля расото и поема пътя на бунта, като за няколко години изгражда единствената за XIX столетие революционна организация от 200 комитета, която чуждестранни историци, изследвайки Българското възраждане, определят като революционно-демократична народна партия.

Той остава в паметта на българския народ с прозвището „Левски“ или „Лъвский“, както се подписва в писмата си.

Участници в Първата българска легия в Белград през 1862 г. твърдят, че той е наречен по този начин заради своя „лъвски“ скок по време на военни гимнастически упражнения при сраженията с турския гарнизон край Варош капия, предизвиквайки истинско възхищение сред другарите си и у самия народен войвода Георги Раковски със своята храброст.

Но дали при утвърждаването на това название не са вградени и християнският култ за Богоносца и примерът на старозагорца от Атон също? А могат да се открият и доста по-дълбоки основания за това. Лъвът е неизменен древен символ на властта – както на Изток, така и в Европа. Бащата на историята Херодот описва нападения на лъвовете над камили в похода на персийския цар Ксеркс I западно от река Места: „Никой не е виждал лъвовете в тази част на Европа, която е на юг от Нестус, нито по целия континент. Но цялата област между тях е пълна с лъвовете“.

Аристотел в своята „История на животните“ и Плиний Стари в своята „Естествена история“ също потвърждават съществуването на лъвовете в споменатата област. И гръцкият историк от IV в. пр. Хр. Ксенофонт съобщава за лъвовете в Македония по онова време. В наши дни край река Луда Камчия са открити лъвски кости. Лъвовете има върху каменна плоча от XI век, открита край Берое, върху печата на Второто българско царство, върху дрехата на севастократица Десислава от Боянската църква.

И върху печата на Българския революционен централен комитет (БРЦК) – по личното указание на Левски лъвът е с корона на глава.

Левски сваля расото, но остава вярващ християнин и при най-трудните обстоятелства на непрестанното си скитане из Българско – „навсякъде гонен, всякъде приет“, проявявайки лъвско безстрашие и в „най-чистия път“ като предпри-

шен конник в турска потеря, и при срещата си с карловския полицаи Али чауш в бръснарницата, и като шоп възлишар „из кривините“ на Балкана.

А под сянката на бесилото Апостола на българската свобода, приел приживе от народа сравнението с първите Христови ученици, се обръща към своя изповедник поп Тодор с думите:

„Отче, поменувай ме в молитвите си като йеродякон Игнатий“.

„Св. Игнатий Богоносец“. Икона в параклиса на Троянския манастир „Успение Богородично“ (XVIII в.)

Воистина по апостолски

Не за един или два града български, село или паланка се знае, че са пропъдили навремето Апостола Левски и се излагат подробности. На излизане от тях, неприет и отхвърлен, той се обръщал с укор назад и изгърсвал праха от обувката си.

Но така са постъпвали и Христовите апостоли.

Когато Иисус повиква дванадесетте си ученици да им даде наставление за бъдещото им апостолство, наред другото Той им поръчва: „Ако пък някой не ви приеме и не послуша думите ви, като излизате от къщата или от оная град, отгърсете праха от нозете си“ (Матей 10:14). Св. евангелист Марк е по-подробен от него: „И ако някой не ви приемат, нито ви послушат, като излизате оттам, отгърсете праха от нозете си, за свидетелство срещу тях. Истина ви казвам: по-леко ще бъде на Содом и Гомора в съдния ден, отколкото на оная град“ (Марк 6:11).

Усещали сме го, но не докрай: Левски е приеман като наследник на Христовите апостоли още приживе от безкнижните, но духом грамотни българи, особено от ония, които са били честити да го чуят с ушите си как пее ангелски в черквата „Достойно ест“ или херувикото или са го виждали отблизо с очите си. При това и другOVERците са го почитали по своему...

А след като увисва на бесилото, хората са били склонни да го приемат и за свой български Иисус дори.

Из свитъка „Богородичен хляб. От селските черкви на Предбалкана до френската столица“. Събрал и наредил Илия Пехливанов. София, Библиогр. изд. Ликовски, 1993.

Ябълковското съзаклятие

Първият интернационален комитет в Организацията на Васил Левски

През 1870–1872 г. българи, чехи и поляци от строежа на Барон-Хиришовата железница Одрин–Белово създават първия интернационален таен комитет на Вътрешната революционна организация.

Председател на революционния комитет в село Ябълково край Хасково е даскал Димитър Ралов. Той преподава по най-съвременните тогава методи на обучение. Сближава се с чешките инженери Иржи (наричан по български Георги, след като се покръства официално) Прошек, Антон Пелц, Антонин Свобода, и поляците граф Станислав Домбровский и пан Банковски. През лятото на 1871 г. в двора на поп Калин Тенев е построена сграда, която Прошек символично назовава „Славянски дом“. В него живеят инженерите, има библиотека и читалня, стават тържества и увеселения. Домът се превръща в революционно средище за цялата околност. Записват се народни песни и обичаи. Получават се изданията на Ботев и Каравелов. Организиран е ученически хор, който разучава бунтовни песни. На сиромашките деца се раздават безплатно учебници.

Прошек събира сведения за безчинствата на турците над българското население и ги изпраща на своя брат Богдан в Прага, а оттам специален комитет ги разпраща до парижи и лондонски вестници, което предизвиква протестни акции в защита на българския народ.

Статутът на инженерите създава една реално свободна територия в Империята. „Челебиите“ закупуват оръжие и боеприпаси за охрана на железницата, укриват ги и ги предоставят за революционна дейност. Те обучават младежите на „солдатски упражнения“, които са демонстрирани на училищни тържества.

Левски посещава няколко пъти Ябълково. С помощта на Георги Данчов Зографина и частния комитет в Чирпан той преминава с лодка река Марица, преоблечен като невеста. Прошек се запознава лично с Апостола, като остава очарован и въодушевен от напредничавостта на неговите възгледи и разгърнатата дейност по изграждане на комитети в цялата страна. Той предоставя и значителни парични средства за целите на Организацията.

На 11 май в Славянския дом е празнуван Кирило-Методиевият празник. Запазено е вдъхновено слово на даскал Ралов, отправено към присъстващите чужденци. В него надълго и нашироко се представя общославянското значение на делото на двамата солунски братя. Отвечно слово произнася Прошек. Той говори за величието на българския дух, за мощта на славяните, за което неведнъж е разказвал на децата в училището. Изразява и своето убеждение за близкия край на робството, който трябва да бъде общо дело, за отговорността на всички към бъдещето, когато свободата ще озари и тяхното съществуване.

През януари 1873 г. чета от 40 души комитетски дейци от Тракия с участието на ябълковци подгот-

вя демонтиране на участък от железницата, за да бъде освободен Левски, ако бъде откаран към Цариград за среща със султана.

През лятото на 1877 г. под ръководството на Прошек са разглобени 200 метра от железницата край Ябълково, което забавя с 30 часа придвижването на ешелоните с войските на Сюлейман паша към Шипка – това предопределя изхода от битката за прохода и цялата Руско-турска война.

Строители на V секция на железницата „Одрин–Белово“.

Сред тях са Иржи Прошек (прав, четвърти поред от ляво надясно в първата редица), Антон Пелц (първи вляво на втория ред) и Антонин Свобода (крайният вдясно на първия ред). Фотографията е направена през декември 1871 г. в село Ени махле (дн. Гарваново), Хасковско. Оригиналът се съхранява в Прага у инж. Ян Кадела, внук на Иржи Прошек.

Запаметено върху камък

По решение на Общинския съвет в Димитровград на 2 март 2013 г. в Ябълково тържествено бе открита паметна стела за Първия интернационален комитет в Организацията на Васил Левски.

Правнукът на инж. Богдан Прошек, който носи неговото име и живее в София, дарява средства за изграждане на „Нов Славянски дом“ в Ябълково близо до мястото,

където е бил старият „Славянски дом“, саморазрушил се през 30-те години на миналия век.

Той ще бъде модерно съвременно читалище като единствено по рода си културно средище.

На 18 юли – рождения ден на Васил Левски – в Ябълково става „Събор на славянското единство“.

Достоинство е!

Богдан Прошек и неговата внучка пред паметната стела

Личен архив

„Св. ап. и еван. Лука рисува Св. Богородица“. Стенопис от църквата „Св. Лука“ в постницата на Рилския манастир (1799)

Кавал в Британския музей

Дар за Мерсия Макдермот от майсторите на Габровския Левски

Цели 40 години (ни повече – ни по-малко) трима габровски работници ваяха паметник на Левски в гората между парка „Етъра“ и Соколския манастир. Вървиш нагоре край реката – и изведнъж до изоставена сграда на някогашна гайтанджийница, под дървен навес, съзираш голяма бяла фигура на Апостола! По пътя минаваха много хора – луди, пияни запенени, всякакви минаваха. Никой не хвърли камък към него. Нито да го одраска или да го нацапа с нещо.

Невероятното по рода си допитване водеше до разни отговори, от които най-запомнящ е следният:

„Тези хора или са много луди – или са прави! Едно от двете...“

Двамата братя Кою и Любен Янкови, подпомагани от Тодор Ташков, родом ямболлия, търсеха помощ отвсякъде. Дадоха им гипс безплатно от една фабрика: „Щом е за Левски...“. Арматура дадоха други. Турци, копачи канавка край пътя, помогнаха да се пренесе едно скеле.

Академичните скулптори възприемаха високомерно тези усилия. А без височайше разрешение на Съюза на българските художници паметникът не можеше да оживее в камък или бронз под букаците над манастира.

Бай Кою не се умори да търси съдейници (дума от речника на Дякона) и сред писателите. Емилиян Станев поощри тримата, но само на думи. А беше близък с властта... Николай Хайтов отложи писането на роман за Левски въпреки обявеното си неведнъж намерение и пощура да търси разни гробове – не стори и той нищо в подкрепа. Тончо Жечев пък се отнесе съвсем отчуждено и обидно.

Отиде да види Габровския Левски, без да се бави много, Мерсия Макдермот, чужденката. Сетне на чист български език тя написа:

„Тези хора не са художници – те са зрители на най-българската религия!“
Подобен паметник с подобна история не е възможен в никоя друга страна! Защото никой народ не дава по такъв нелицитирани начин такъв нелицитирани герой.
24. XII. 1978г. Мерсия Макдермот

Автограф на М. Макдермот, в. „Антени“, бр. 7, 14 февруари 1979 г.

Тримата ваятели преживяха тогава звезден миг на признание. Те подариха на Мерсия един кавал с изписан грижливо върху него благодарствен надпис. Същият този кавал понастоящем се пази в хранилищата на Британския музей. Единственото по рода си свирило край египетските мумии и шумерските клинописи, където се пази и Четвероевангелието на цар Иван Александър. Предаде го заедно с богата колекция от български шевици пенсионирания преподавателка в Историческия факултет на Свети-Климентовия университет. По същото време тя стана и чуждестранен член на Българската академия на науките.

Няколко години по-късно по решение на Академичния съвет с пълно единодушие докторът на историческите науки Мерсия Макдермот бе провъзгласена за „почетен доктор“ („доктор хонорис кауза“) заради нейните изключителни заслуги в областта на българистиката.

„Св. равноапостолни Константин и Елена“.
Стенопис от църквата „Св. Петър“ в с. Беренде, Софийско (XIV в.)

Тоне Крайчов

11 май в Диарбекир

Тоне Крайчов е един от строителите на Вътрешната революционна организация. Той председателства частния революционен комитет със средище софийското село Желява, в който влизат 40 съзаклятници. След Арабаконашкото приключение е арестуван и осъден на заточение. Престоюва в диарбекирската крепост от ноември 1872 г. до ноември 1875 г. Там води единствен по рода си дневник.

След Освобождението се включва дейно в изграждането на нова България. Избран е за народен представител в Първото, Третото, Четвъртото и Осмото народно събрание, за окръжен съветник и участник в Окръжната постоянна комисия в София.

Участва в учредения комитет за основаването на Софийската публична библиотека – днешната Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“. Неговият подпис личи в протокола за нейното създаване.

Диарбекирският дневник на Тоне Крайчов е скъпоценен исторически паметник с материали по етнография, народопсихология, стопанското минало и социалните отношения в доосвобожденска България. Той представлява и ценен литературен паметник. Предлагаме откъси от дневника.

Веднага слух се пръсна из затворът, че истинския Васил Левски уловили нейде и го карат за София и след три дена пристигна.

Когато го изкарали пред меджлиса, повикаха и Димитра Общия да каже той ли е В. Левски. Какво са га питали и що са отговаряли, това не знам. Само узнахме, че Общия е казал, че същия е В. Левски. И В. Левски отговарял на Общия, че е бил шпионин и предател.

Па се качихме на железницата на 10 часът и пристигнахме по тъмно в Цариград. В един ден се разгласи неприятното за нас известие, че поборникът за свободата и главатарят наш Дяконът Васил Левски обесили на 6 февруарий 1873 г. в София. Това известие наскърби всинца ни, но най-после какво да сторим, казахме „Бог да го прости!“.

Като привикнахме малко да живеем в затвора при всичките ни теглила ударихме най-сетне и джюмбюш (веселба) да правиме. Имаше един българин от Тетевене – Лечо Ковачът. Той си носеше и гайдата. Като я надуе и засвири в широкия двор на затвора и ния се съберем всички българи, наловим се на българско хоро и като му тропнахме на колело, давахме голямо впечатление на другите затворници, които ни караха много често да играем. А то не било тая веселба за дълго време.

Дочакахме и светлото Христово възкресение. Събрахме се всички българи в черква. По отпуск влязохме в двора черковни, поздравихме се с празника „Христос воскрес – воистина воскрес“, с цървено яйце, както ни е обичаят. Сетне се разотидохме и прекарахме весело този ден – Великден.

По-после същото направихме и на народния ни празник – 11-ти майа „Свети Кирил и Методий“. По отпуск из черква се спряхме в двора черковни, дето присъстваха и местните православни жители. Каза се реч от г-н Янко Т. Кочева за българските просветители, где сме им празнували по-рано празника, а где сега. По-нататък той продължи речта си, защото се намираме днес тук в Диарбекир, отдалечени от всичко мило и драго. Като най-сетне речта се свърши, на всякого се просълзиха очите и всеки си отиде на живелището.

Из книгата на Тоне Крайчов „Диарбекирски дневник и спомени“. Съставителство, коментар и бележки Виктория Тилева и Здравка Нонева. Рецензент ст.н.с. Огняна Маждракова. София, Отеч. фронт, 1989.

Верен докрай на делото

Уилям Морис – бележит защитник на българите

Проф. д.ист.н. Мерсия Макдермот,
специално за в. „За буквите – О писменехъ“

Едно лято на събора „Пирин пее“ една жена ми каза: „Чест ми е да се запозная с някого от страната на Гладстон“. Беше ми много мило, че тази обикновена българка великодушно предпочиташе да свърже Англия с Гладстон, а не с Дизраели, който е причинил толкова много страдания на България. Но има един голям приятел на България, чието име е почти неизвестно, за разлика от имената на Гладстон, Макгахан, братя Бъкстон, Джеймс Баучер, Пиърс О'Махони.

Уилям Морис (1834–1896) е познат в родината си и в чужбина със своя принос към приложните изкуства като основател на цяло художествено движение. Той е уважаван като поет, предложен през 1877 г. за професор на поезията в Оксфордския университет, а през 1892 г. за поет лауреат на Англия – и в двата случая отказал на поканите. Човек с разностранни интереси и дарби, през своя кратък, но доста напрегнат живот той става изтъкнат поет и дизайнер, живописец, романист, превел исландски саги, „Енеида“ и „Одисея“, усвоил много занаяти – производство на цветно стъкло за черковни прозорци, тъкачество, бояджийство, везба, печатарство.

Работейки в една богата фирма, Морис винаги се чувства неудобно поради факта, че само заможни хора могат да купуват нейната продукция. Става му ясно, че неговата мечта за творчески труд и красиви жилища за всички хора си остава само мечта, ако не се осъществят радикални промени в самото общество, и той става социалист. През 80-те години той пътува навсякъде из страната и проповядва социализма, като изнася лекции на тема „Как живеем и как бихме могли да живеем“, „Изкуство и социализъм“, „Полезен труд вместо безполезна тежка работа“ и др. Говори на импровизирани трибуни по улиците на Лондон и участва в работнически протестни демонстрации. Пише роман под заглавие „Новини отникъде“, в който остро критикува съвременния обществен строй и описва едно въображаемо пътуване в бъдещата преобразена Англия.

Морис напуска мирния свят на изкуството и навлиза в бурния свят на политиката през 1876 г., когато английското общество е потресено от турските зверства след Априлското въстание в България, ярко представени чрез кореспонденциите на Макгахан в Дикенсовия вестник „Дейли нюз“.

В много английски градове през август и септември с.г. протестни митинги се свикват не от видни политически личности, а от местни либерални, радикални и работнически организации като Лигата „Представителство на труда“, която води борба за повече работнически народни представители в Парламента. Трябва да се знае, че макар Гладстон да получава слава за неговите речи и прочутия памфлет „Уроци по клане“, в който подканя турците да напуснат България, той не е организатор на протестното движение, а само се присъединява към него с известно колебание, след като то е в пълнен ход. През цялата кампания в за-

щита на България против участието на Англия като съюзник на Турция в една възможна предстояща война с Русия ръководството и всекидневното организиране извършват други, по-малко известни в чужбина хора, включително Уилям Морис.

През октомври 1876 г. Антони Джон Мундела, радикален депутат от град Шефилд, и един негов

Уилям Морис (1877)

приятел предлагат да се свика национална конференция по т.нар. Източен въпрос. На 24 октомври в. „Дейли нюз“ публикува пространно писмо на Уилям Морис, в което той пише за зверствата в България и изразява тревога във връзка със слуховете, че Англия се готви за война, като задава въпросите: „Заради кого? Срещу кого? И с каква цел?“.

На 15 ноември с.г. той изпраща писмо на Мундела, в което предлага своята подкрепа и дава списък на приятелите си, които имат същите убеждения. Подкрепата на такъв виден поет е добре дошла за Мундела, който се стреми да привлече не само очакваните либерални политици, но и по-широк кръг хора. И наистина, между онези, които свикват конференцията, освен Морис има културни дейци като писателя Антони Тролоп, поета Робърт Браунинг, критика по изкуство и социални въпроси Джон Ръскин и великия Чарлз Дарвин, който през целия си живот е бил противник на всякакво робство и расизъм с вярата, че всички народи са равноправни.

Конференцията заседава цели десет часа на 8 декември с.г. в зала „Св. Джеймс“ на Лондон, в нея участват около 700 души. Морис е седнал на първия ред. Гладстон произнася дълга емоционална реч. В резултат се основава Асоциация „Източен въпрос“ начело с няколко лордове. Истинското ръководство е в ръцете на Мундела като председател на изпълнителния комитет и на Морис като

касиер. През следващата година и особено след започването на Руско-турската война Морис продължава да води дейна борба срещу влизането на Англия в нея като съюзник на Турция. Но тази борба не е лесна. През 1875 г. британското правителство купува много акции в Суецкия канал, а през 1876 г. кралица Виктория получава титлата „Императрица на Индия“. Една победа на Русия във войната означава опасно засилване на нейното влияние в Средния Изток и заплахата за английските империалистически интереси. Самата кралица изказва възмущение от проведената конференция и дори иска нейните организатори да бъдат дадени под съд!

През май 1876 г. Морис участва в няколко мероприятия, насочени против английското участие във войната на страната на Турция. Свиква се втора конференция на Асоциацията, отново в претъпканна с хора зала.

Морис търси да привлече и други съмишленици. Той публикува „Манифест до работниците на Англия“, в който ги призовава да не позволяват на алчни богаташи да ги въвлекат в една несправедлива война, защото не руският народ, а именно те са техните истински врагове.

През януари 1878 г., когато победоносната руска армия доближава до Цариград и все още има опасност Англия да се намеси във войната, видният профсъюзен деятел Хенри Бродхърст урежда конференцията „Работническа демонстрация за неутралитет“. Тя заседава в лондонската зала „Ексетър“ с многолюден митинг на площад „Трафалгар“ за онези, които не успяват да влязат в нея.

По предложение на Бродхърст Морис създава песента „Събудете се, момчета!“. Нейните последни строфи гласят: „Отхвърлете срама, отхвърлете лъжата, отхвърлете турчина!“. Песента е пята с въодушевление от участниците в конференцията в присъствието на самия Морис, който също произнася пламенна реч.

Не всичко обаче минава така мирно и успешно. На някои митинги стават сблъсквания с провокационни групи и нарочно доведени грубияни, които разгонват участниците в тях.

През февруари 1878 г. Уилям Морис подготвя ново събрание и убеждава Гладстон да произнесе реч на него. Но либералните депутати се колебаят и събраниято е отменено. Оттогава почва неговото разочарование от либералите и от самия Гладстон.

През следващия месец Морис заболява и заминава да се лекува в Италия. До края на живота си той съчетава изкуството с различни форми на политиката и се бори за по-справедливо бъдеще на всички хора и народи.

Авторката е видна английска писателка, чуждестранен член на БАН, почетен доктор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Снимката е предоставена от галерия „Уилям Морис“ в Лондон.

Кръстът на Орлово гнездо

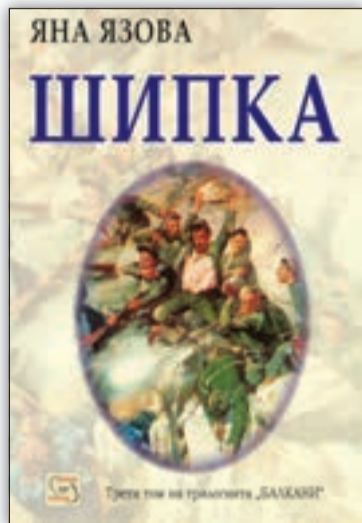
Никога християнската идея
не е въздигана над всичко, както на връх Шипка

Петко Тотев

Самарското знаме: два кръста с икони на Св. Св. Кирил и Методий и Св. Богородица. Българи и руси в защита на всеобщата християнска идея. Равноправието на хората и народите започва от равноправието на тяхното слово. Великодушната, благородна, общочовешка мисъл и грижа за ближния във вековен сблъсък с обещания за вечно блаженство срещу кръвта на друговеца.

Кръстоносците, стигнали до Траянови врата, за да освободят гроба Господен, е трябвало да преминат през теснините и стръмнините на своите идеи в безброй сражения с османлиите. Сенките на рицарите идеалисти, паднали при Пасарел, Кондофрей и Бов, не са могли да имат покой нито в един случай, когато по-късно християнска Европа подпомага Османската империя. Така е то, отново повтарят историците: интересите винаги побеждават идеите...

И все пак, великодушната, благородната, човеколюбива идея трябва да победи! Кръстоносен е полетът на Хвърлящата чета през АПРИЛ 1876-а. Кръстознаменно е войнството на ШИПКА през АВГУСТ 1877-а. Идеята прави своите пробиви по високи проходи и след многовековно проникване отдолу, след истинско демократизиране на високите слова. Появата на Солунските двама братя в кръста на Самарското знаме веча победа не само на Орлово гнездо. Колкото и сложно, противоречиво да са преплетени историческите цели и интереси, множат се победните дела в защита на идеята – великодушна, благородна, общочовешка, братска.

Корица на изданието

Прокудена в XIV век на Север, идеята се завръща в своето първо лоно спасена, обогатена, извършила вече огромна работа в полза на цялото човечество. Кръстоносното войнство на Русия минава по същия път на Кирило-Методиевото слово, на старобългарските книги – книги от самото си начало общоразбираеми, общославянски, общочовешки. Наистина, В НАЧАЛО БЕ СЛОВОТО!

И мисълта, че неговото светилище е поробено, унижено, не може да не роди освободителни пориви – не по-малко силни от някогашните общоевропейски грижи за гроба Господен.

ШИПКА: никога християнската идея не се е сблъсквала така фронтално с интересите – като се започне от подкрепата на Великите сили за турските султани, от оръдията на Круп за низамите, от турските имена на европейски офицери (още едно доброволно потурчване!)

и се стигне до безкрайните дипломатически игри.

ШИПКА: никога християнската идея не е въздигана така високо над всичко, което може да хвърли сянка над първата ѝ чистота в първото нейно лоно, над мъченичествата и подвижничествата, в чийто смисъл довчера сме се колебали.

ШИПКА не може да бъде разбрана без основната идея на руско-турските войни, войните на Кръста срещу Полумесеца. Получила кръщение и азбука от Юг, Русия – могъща християнска, славянска сила, никога не е могла да бъде равнодушна към османския геноцид на Балканите, към фанатичната ислямска агресивност.

Понякога битката между Кръста и Полумесеца се разглежда само като повърхност, като идеологическа видимост, зад която са скрити икономически, политически, военни, имперски лостове и пружини на събитията. Наистина, без социалнополитическата причинност не може да се проникне в историята. Обаче и без движението и сблъсъка на идеите тя изглежда примитивно механизирани, автоматизирана, сведена само до няколко хода.

Вековният конфликт между Кръста и Полумесеца има и самостоятелно значение. И то още далеч не е изчерпано. Става дума за съдбоносно идейно-нравствено движение с всеобщо, всечовешко значение, защото и занаят трябва да се преодоляват агресивността и нетърпимостта към другите.

Из предисловието на книгата на Яна Язова „Шипка“. София, Бълг. писател, 1989. Тираж 100 000. Второ издание – Изд. „Изток-Запад“, 2012. Тираж 10 000.

„Св. Св. Кирил и Методий“. Икона върху Самарското знаме. Худ. Николай Симакон

Митрополит Климент Браницки

Добре дошли!

И так, наше горячее желание исполнилось. После долгих ожиданий и сомнений, после долгих страданий и страха, мы наконец видим вас, храбрые и благородные Российские воины, посреди нас и вы приносите нам желанный мир.

Слава и благодарение Всеблагому Богу, который по великой своей милости сподобил нас дожить до этой счастливой минуты!

Правда, мы не знаем еще условий мира, который вы нам приносите, но мы знаем, что вы пришли к нам „ВО ИМЯ ГОСПОДНЕ“, т.е. во имя той евангельской любви, которая водворит у нас мир, спокойствие и счастье; мы знаем, что Император Всероссийский, Великий царь-освободитель благоволил посетить нашу несчастную Болгарию, разделил вместе с своими возлюбленными детьми и храбрым своим войнством все опасности войны для того, чтобы облегчить нашу злую участь, сделать нас свободными, счастливыми; мы знаем, наконец, что храброе Российское воинство понесло много трудов и лишений, пролило много драгоценной крови для нашего освобождения. А зная все это, мы не можем не радоваться от глубины души, видя вас между нами, не можем не благодарить Бога для этого, в самом деле великое счастье, не можем не благославлять святую Русь и ея Великодушного Императора.

Только простите нас, если мы не умеем встретить вас, дорогие гости, так как вы заслуживаете и как бы нам хотелось. Нам хотелось обнимать вас как друзей, целовать вас как братьев, радоваться вам как нашим благоворителям, удивляться вашей братской любви к нам. Но все это не выскажет той глубочайшей признательности, которую преисполнены сердца наши к Великому царю-освободителю, к вам, храбрым российским воинам, и ко всему Русскому народу.

Дело, совершенное вами по мановению великого Александра Второго, так велико, свято и благородно, а последствия этого великого дела, как мы предполагаем, так будут благотворны для нас и для будущих поколений, что мы теперь не можем как только благоговеть перед этим великим делом, благославлять святую Русь, плакать и радоваться.

И поэтому не удивляйтесь, если мы здесь, во святом Храме Божием, встречаем вас только скромным благословением церковным и молитвословием за царя-освободителя и за всю Россию и вас и на улицах, и в домах будут встречать только словами „ДОБРЕ ДОШЛИ“.

Это простые слова, правда, но они произносятся из глубины души; не удивляйтесь, если заметите, что многие в молчании и со слезами на глазах смотрят на вас, когда вы будете проходить мимо них: это слезы радости и счастья; не удивляйтесь, если при встрече с вами многие будут делать крестное знамение: это – призывание на вас благословение Божие.

Слово при посещении на освободителните руски войски в Русчук, 24 февруари 1878 г. Български исторически архив при НБ „Св. Св. Кирил и Методий“. Ф. 146, а.е. 10, л. 6. Из книгата на Марина Смолянинова „Васил Друмев (митрополит Климент)“. Институт за литература – БАН, Институт славяноведения – РАН. София, Изд. център Боян Пенев, 2012.

Свята Русия

Поп Минчо Кънчев

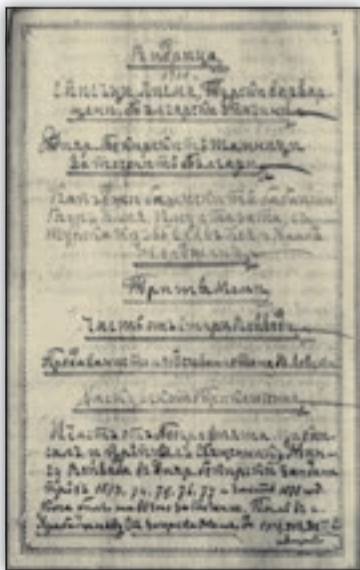
Българският наш народ, спасеният и освободеният от Негово императорско величество нашия освободител свети цар Александър II, който не пожали свещената кръв на синовете на възлюбления си народ, който не пожали и своето собствено спокойствие, който положи в опасност и своя собствен живот и живота на своите августейши деца, който проля сълзи на нашата земя, за да освободи нашия многострадален народ изпод тежкото иго, той пожела да види нашия злочест народ не само свободен, но и честит. Пожела да види нашата разсипана страна устроена... Той пожела и нази не забрави, които пышкахме из нашите влажни зандани, в тежките вериги, гдето орисницата и черната съдба бе ни отстранила и тласнала в най-глухите затънени пустини, гдето кукувица не кука и славейче не пей, между диви племена, които с бурен и диви корени се хранят.

Хвърлени бяхме и толкоз немилостиво отдалечени на вечно заточение в азиатските тъмни и влажни диарбекирски зандани, приготвени за злочестите българи.

Тука думам, нази не забрави нашият освободител свети цар Александър, който милостиво посегна за нази, укорените от народа български, с неговата храбра десница, та счупи вратите на тъмните влажни зандани и съсипа грозните тежки вериги, та паднаха от краката ни на земята заедно с гнилия труп на петвековния звяр, който ни немилостиво мъчеше и като гладна пиявица смучеше ненаситно, немилостиво кръвта ни и изнемощелите ни слаби кости.

Освободи ни този велик герой, български освободител, из мрачните влажни зандани, та видяхме бял ден и ясно слънце и ний на света, както другите хора, и ний да имаме право да кажем на света, че и ний сме хора, както сички хора на света. Оживяхме, наперчихме се като най-силни герои, потъпкахме, та преминахме кюрдистанските аравийски арабски горещи пустини и пристигнахме с покровителството на Негово императорско величество, та си додохме и седнахме на бащиното си огнище.

Починахме си, ако и да бе сичко съсипано и изгоряло, но аз бях

Корица на ръкописа

много свободен и не можех да гледам и да се не радвам, като гледам новата свобода, за която сме страдали, и че имаме вече и българска войска новобранци, които храбрите руски офицери и солдати обучават.

Не можех да се нагледам и на радвам – от радост не знаех къде да ходя и какво да правя и бях като упоен...

(1878)

Из „Видрица. Книга втора“. София, Бълг. писател, 1995.

Корица на книгата

Св. Климент Охридски

Панонска легенда

Житие и деяния на блажения наш учител Константин Философ, първия наставник на славянското племе (IX в.)

Докато Философът се радваше в Бога, появи се друга задача и друг труд – не по-малък от предишните при сарацините и хазарите. Моравският княз Ростислав по Божие внушение направи съвет със своите князе и с моравците и изпрати пратеници при цар Михаила с тия думи:

„Нашият народ се отметна от езичеството и държи християнския закон, но нямаме такъв учител, който да ни обяснява на наш език истинската християнска вяра, та и други страни, като видят това, да направят като нас. Затова, господарю, изпрати ни такъв епископ и учител, защото от вас всякога изхожда добър закон за всички страни“.

Царят свика съвет, повика Константин Философа и като го накара да изслуша тази молба, рече му:

„Зная, Философе, че си уморен; но потребно е ти да отидеш там, защото никой друг не може да свърши тази работа като тебе“.

Философът отговори:

„Макар че съм уморен и болен тялом, аз с радост ще отида там, стига само да имат писменост на своя език“.

А царят му рече:

„И дядо ми, и баща ми, и мнозина други са търсили такава неща, но не са намерили; как мога аз да го намеря?“

Философът рече:

„Кой може тогава да пише думите си на вода и да си спечели име на еретик?“

А царят заедно с вуйчо си Варда му отговори:

„Ако ти искаш, това може да ти го даде Бог, който дава на всички ония, които се молят без съмнение, и отваря на ония, които чукат“.

Философът си отиде и според стария си обичай се отдаде на молитва заедно с другите си сътрудници. И Бог, който слуша молитвите на своите раби, скоро му яви това, и той веднага състави азбуката и започна да пише евангелските думи:

„Св. Климент Охридски“. Дървен орелеф (XIV в.)

„В НАЧАЛО БЕШЕ СЛОВОТО И СЛОВОТО БЕШЕ У БОГА, И БОГ БЕШЕ СЛОВОТО“.

(Йоан 1:1-2)

Царят се зарадва и прослави Бога със своите съветници. Той изпрати Философа с много дарове, като написа до Ростислава послание:

„Бог, Който иска да достигне до познание на истината и да се издигне до по-високо достойнство, като видя твоята вяра и твоето старание, направи да се изпълни твоето желание, като откри сега, в наше време, букви на вашия език – неща, което не е бивало досега освен в първите времена, – та и вие да се причислите към великите народи, които славят Бога на своя език. И ето, ние ти изпращаме този човек, комуто Бог откри тези букви – мъж почтен, благоверен и многоучен философ. Приеми го като дар, по-голям и по-скъп от злато и сребро, и скъпоценни камъни, и преходно богатство. Постарай се с него да затвърдиш успешно делото и с цялото си сърце да потърсиш Бога. Не отхвърляй и общото спасение, а подтиквай всички да не се бавят, но да тръгнат по истинския път. По този начин и ти, като ги приведеш със своето старание към истинско богопознание, ще получиш срещу това своята награда и в тоя век, и в бъдещия, за всички души, които ще повярват отсега и докрай века на нашия Христос Бог, и ще оставиш спомен за себе си в бъдните поколения

ПОДОБНО НА ВЕЛИКИЯ ЦАР КОНСТАНТИН“.

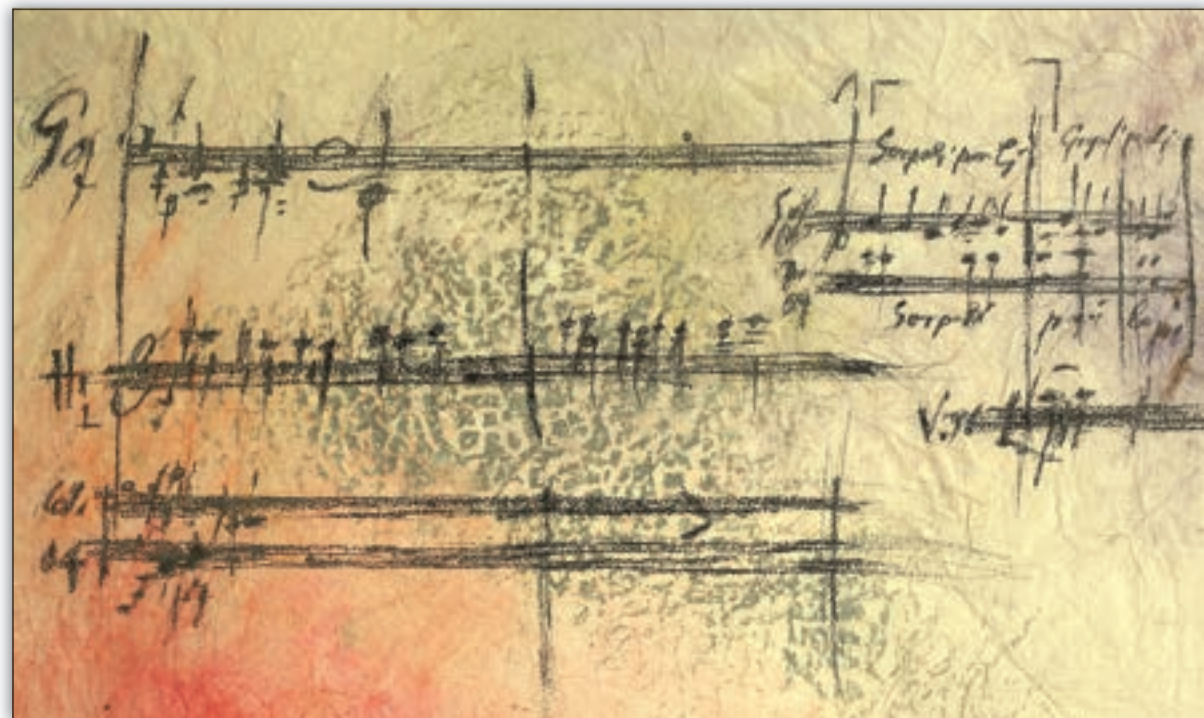
Като пристигна в Моравия, Ростислав го прие с големи почести и като събра ученици, даде му ги да ги учи. В кратко време той преведе целия църковен чин и ги научи на утренната, часовете, вечернята, вечерието и литургията... Като прекара четиридесет месеца в Моравия, Философът отиде да посвети учениците си. По пътя го прие Коцел, панонският княз, който, желайки да усвои славянските книги, даде му около 50 ученици да се учат на тях.

Преведе на новобългарски език Христови Кодов по преписа на Владислав Граматик от XV в.

„Синайски молитвеник“. Старобългарски глаголически ръкопис (XI в.). Съхранява се в манастира „Св. Екатерина“ на Синайския полуостров

Моравски

„Глаголическа меса по Леон Яначек“. Худ. Антония Дуенде

Под патронажа на президента Росен Плевнелиев е учреден Национален инициативен комитет за честване на 1150-ата годишнина от Моравската мисия на Кирил и Методий. Негов председател е проф. д-р Кирил Топалов, а почетни съпредседатели са чл.-кор. Иван Добрев и проф. д-р Донка Петканова. Програмата предвижда поредица прояви в страната и чужбина – научни конференции, дискусии, изложби, издания.

На 14 февруари – деня, в който според календара на Българската православна църква се чества празникът Успение на Св. Кирил Славянобългарски, на тържество в аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ произнесе слово президентът Плевнелиев. Видните учени-старобългаристи проф. Петканова и проф. Добрев прибавиха свои разсъждения по тази съкровена тема. Присъстваха проф. Игор

Калиганов от Московския държавен университет и проф. Хайнц Миклас от Виенския университет, студенти и преподаватели от Софийския университет, граждани и гости.

Юноши от Националната гимназия за древни езици и култури „Константин-Кирил Философ“, доведени от нейната създателка и дългогодишна директорка Гергина Тончева, рецитираха на старобългарски език „Азбучна молитва“ и „Проглас към евангелието“. Училищният хор „Млад Кукузел“ изпя песнопения на църковнославянски език.

В същия ден Националният музей „Земята и хората“ съвместно с УниБИТ на традиция от пет години насам уредиха тържество. То бе открито от директора д-р Чавдар Начев и Валерия Димитрова от Министерството на културата.

Представен бе аудио-визуално Кирило-Методиевският вестник

Чествания
и годишнини
през 2013 г.

1150 години
от пристигането
на мисионерите
Св. Кирил
и Св. Методий
във Велика
Моравия (863)

Това става по предложение на Чешката република и Словакия с подкрепата на България, Сърбия, Хърватска, бившата югославска република Македония и Полша.

Копие от Календара е предоставено специално за този брой от Националната комисия за ЮНЕСКО в Министерството на външните работи на Република България.

Глаголическа буква

КА МИСИЯ

Съшествие на Словото

Константин Философ има проникновено разбиране за Света Троица

Чл.-кор. Иван Добрев

На старобългарски език изразът „благоприятно време“ е част от храмовата, а не от битовата реч. Времето е космическо, то е световно хармонично и може да бъде по-особено, сиреч благоприятно само тогава, когато приема Благото Христово Слово, Благовестието, Евангелието.

Какъв по-сгоден момент за съшествието на Словото от днешния, когато в тази аула, сиреч преддверие на науката, сме се стекли, за да почетем сияйната памет на Христовия пратеник Константин Философ!

Преди 1150 години, в 863 г., по вдъхновение св. св. Кирил ни поднесе на роден български език Дара на Свещените книги.

Чрез тях се утвърди и християнската култура, която е основа на съвременното европейско развитие.

В Рим, вече неизлечимо болен, седем седмици преди края на земния си път, славянският първоучител казва:

„НЕ БЯХ. И БЯХ. И СЪМ ВОВЕКИ.

Бидейки човек, не съм безначален и всевечен, но по Божия воля бидох на земата и ще пребъда като Син Божи“.

Към това синовство Св. Кирил, братът на София, Премъдрост Божия, Която той е виждал в детския си сън, се стремил през целия си живот.

На какво се дължи непоколебимата увереност на Първоучителя в безсмъртието на Просветлението и неговата Небесна Посестрима – Просветата?

Надеждата на Св. Кирил не е плод на променливата обществена нагласа и на несъвършените човешки закони, а на Благодатта и Истината. Защото Законът бе даден чрез Моисея, а Благодатта и Истината чрез Исуса Христа (Йоан 1:17). И Светлината в мрака свети, и мракът я не обзе (Йоан 1:5).

Делото на Кирил и Методий е шествало през вековете тържествено и в страдание. Срещу него са се опълчвали могъщи и наглед непреодолими разрушителни сили – козните на триезичниците, яростта на духовборците, невежеството и недалновидността на всякакви властници, себелюбие, безогледство, робия, бедност, които са готови да доведат човека до безпросветно и безсловесно състояние. Кирило-Методиевото дело е надмогнало всичко. Чрез своите ученици Светите братя са внедрили в българската същност несекващо просветление. То е изключително достойно, с което вървим през вековете.

Византийският император нарекъл Константин Философ съдейственик и ученик на Света Троица. Философът отговаря на императорските думи:

„Има ли за мен на този свят нещо по-сладко от това да живея и умра за Нея“.

Това не е изявление на обикновен тринитарен догматист, каквито е имало с хиляди в християнския свят, но нито един не е оставил такава значима, съдбоносна за нас следа.

За Константин Философ Светата Троица е Бог, Слово и Дух – три субстанции в една същност. Налице е православен възглед, рожба на възвишена човеколюбива мисъл, която боговдъхновено се е въздигнала над каноничното определение на Троицата като Отец, Син и Дух в несъвършените, непрекъснато редактирани и недовършени клерикални формулировки на Вселенските събори.

Св. Кирил има собствено проникновено разбиране за Света Троица, което е наддогматично, устремено към висините на вярата и дълбините на човешкия разум. Светостта на Словото, което е същностно за Светата Троица, е теософска основа за практическата дейност на Солунските братя, насочена към Просвещение.

Бог е Слово (в третата колона на глава 1, стих 1 в Светото евангелие на Йоан), а Светият Дух изхожда от Бог за синовете човешки, за да не останат те без Просвета.

„ДА БЪДЕ СВЕТЛИНА!“

Първото изречено Божие слово в началото на сътворението.

Светият Дух непрекъснато се осъществява и самообновява в човека като човешко деяние, което приближава към Бога. Антропософията на Св. Кирил е светла и оптимистична, тя прокужда средновековния страх от вдъхновено разсъждение и по апостолско призвание служи на стремлението на людетe и народите към напредък чрез знание.

ДА ПРЕБЪДЕ КИРИЛО-МЕТОДИЕВОТО ДЕЛО ВОВЕКИ ВЕКОВ!

Чл.-кор. Иван Добрев е виден кирило-методиевист, изследовател на старобългарския език, дългогодишен преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Словото е произнесено при тържественото откриване на годишнината (14 февруари 2013 г.).

На илюстрацията: „Св. Кирил Философ“. Стенопис от църквата на село Добърско, Разложко (1614).

„Глаголически реквием“. Худ. Антония Дюенде

„За буквите – О писменехъ“ с документална изложба. Детски училищен хор изпълни възрожденски и народни песни.

На 6 април – празника Успение на Св. Методий Славянобългарски в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ заседава национална кръгла маса на тема „Европейските измерения на Кирило-Методиевото дело“. Тя бе открита със слово на вицепрезидента на Република България Маргарита Попова. Изнесени бяха доклади от проф. Василка Тъпкова-Заимова, проф. Надежда Драгова, проф. Ангелина Минчева, проф. Анна-Мария Тотоманова, проф. Мария Спасова, проф. Елка Бакалова, проф. Светлина Николова, проф. Искра Христова-Шомова, проф. Марияна Цибранска, доц. Елена Коцева, доц. Славия Бърлиева, доц. Ана Стойкова, доц. Вася Велинова, доц. Димо Чешмеджиев,

д-р Мая Иванова и проф. Матия Огрин от Словенската академия на науките в Любляна. Проф. Анисава Милтенова, доц. Андрей Бояджиев и д-р Диляна Радославова представиха славянски ръкописи в дигитална форма.

В Българската академия на науките бе показана пътуваща документална изложба „Съкровище на Словото“, подготвена от Института за литература със съдействието на фондация „Българска памет“. Нейни автори са Анисава Милтенова и Мария Йовчева, а редактор Маргрет Димитрова. В дните преди Националния празник – 3 март – тя бе представена на Европейската комисия в Брюксел.

Международни научни конференции с изложби се уреджат в Прага, Братислава, Оломоуц, Нитра, Загреб, Букурещ и Винеславин.

Вяра и упование

Иконата „Достойно естѣ“ остава завинаги у нас като дар от Света Гора

На 27 октомври 2012 г. официална делегация на Кинотиса (правителството) на монашеската република в Света Гора донесе в София чудотворната икона „Пресвета Богородица – Достойно естѣ“. Тя остава завинаги като скъпоценен дар в храм-паметника „Св. Александър Невски“. Нейното копие е изработено в манастира „Есфигмен“. През следващите дни и седмици стотици българи от цялата страна се поклониха пред иконата.

На 9 март 2013 г. – в деня на Светите Четиридесет мъченици, на чиято дата в Ботевия календар за 1875 г. е записан като великомъченик и Васил Левски редом с християнските светци от изминалите векове, иконата беше пренесена с литийно шествие до църквата „Св. Неделя“. По улиците и площадите на столицата звуча любимото песнопение на Апостола „Достойно естѣ“, изпято от студенти в Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Духовната семинария „Св. Иван Рилски“. Над нея бяха отслужени вечерня и всенощно бдение.

На следващия ден – Неделя Месопустна, която поставя начало на великденските празници, в църквата „Св. Неделя“ беше посрещнат тържествено Българският патриарх Неофит. При многолюдно посещение той отслужи за пръв път литургия като Софийски митрополит, която завърши с молебен за помирение на народа.

Със същото внушение иконата беше пренесена във Варна, Шумен, Търговище и Велико Търново, където след молитвено богослужение бе докосната от стотици българи – млади и стари.

Снимките са предоставени от Борислав Николов и Юлий Савчев.

Занятието ми е да облекчавам положението на българите и обикалях да им давам упование.

Първите думи на Васил Левски пред турския съд в София

Литийно шествие към храма „Св. Неделя“

Атонски монаси донесят чудотворната икона

Молебен пред иконата, извършен от гръцки и български архиереи в храма „Св. Александър Невски“

„Пресвета Богородица и Иисус Христос със Св. Св. Кирил и Методий“. Руска икона от българската църква „Св. Стефан“ в Цариград. Худ. Клавдий Лебедев (1896)

Във Вечния град

Рим, от пратеника на в. „За буквите – О писменехъ“

На 24 май 1979 г. се събраха в сърцето на Вечния град десетки българи – не само от родината, но и от различни страни на Европа. В този рядък момент средоточието от паметници на световната история и култура спомогаше да се усети непреходното в апостолско дело на братята Кирил и Методий.

Седмица преди това в най-голямата зала на площад „Венеция“ бе открита изложба с български икони от IX–XIX век, предизвикала изненада и възхита в десетина световни столици.

В самото навечерие на празника вратите на Ватиканската апостолическа библиотека, векове наред пазила загадъчно мълчание, се разтвориха, за да покажат пред посетители от цял свят свидетелства за величието на българския дух. В Сикстинската зала – най-тържественото място за такива случаи, върху чиито стени може да се види образът на Константин Философ редом с кирилските писмена – бе открита изложбата „Ватикански ръкописи и документи за историята и културата на България“. В словото си проф. Александър Фол – водач на официалната българска делегация, заяви, че „България е вероятно най-старата държавна организация в Европа, която съществува и днес“. На следващия ден в „Осерваторе романо“ с пълно доверие подчерта това заключение. Свещените български книги, разтворени в стъклените витрини, всъщност бяха безспорното доказателство за това.

Най-голямо въздвижение беше поклонението пред гроба на Св. Кирил в подземията на базиликата „Св. Климент“. Тържествената възхвала на славянските първоучители, изпята вдъхновено на това съкровено място от камерния хор „Йоан Кукузел“ като пратеник на Българската православна църква, не може да се предаде с думи.

Новоизбраният глава на Римокатолическата църква папа Йоан Павел II даде във Ватикана 40-минутна аудиенция на българската делегация.

Един истински български празник не може да мине без импровизации. Когато нашите певци разглеждаха катедралата „Санта Мария Маджоре“, научавайки, че там преди 11 века братята Кирил и Методий и техните ученици са отслужили над първите ни книги литургия на славянски език, огласиха величествения храм със старобългарски песнопения.

А на празничната трапеза в Секретариата за християнско единство, пред самите стени на Ватикана, прозвуча любимото „Достойно естѣ“ на Апостола Левски, изпято от архимандрит Неофит (сегашния Български патриарх).

Христа хвалите!

Православните хорове творби на протоерей Кирил Попов

Росица Николова

Рождественска възхвала
оригинален старобългарски текст: епископ Константин Преславски
Solo Акростих из канон за Рождество Христово
Recitativo

В

Хрис-та рож-де-на хва-ли-те сло-вѣ ни вси, я-ко снѣ-де на спа-
сѣ-ни-е на-ше, е-гѡ-же ро-дѣ и-ста-я о-пабѣ-та на-ша!

Факсимиле от партитурата на „Рождественско песнопение“

Многовековните традиции на византийското пеене са се съхранили и до днес.

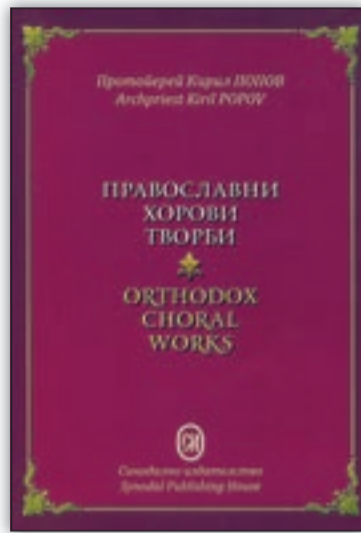
Този вид православна църковна музика се практикува в православните храмове в България и извън нейните предели. Наши композитори проявяват творчески интерес към живите традиции на източно пеене и спомагат за възобновяването на неговия престиж, дори и извън рамките на богослужбната практика. Проявявам искрено намерение да представям по достойнство един от тях, създаващ дълбоко възбудяващи и проникновени песнопения – нашия съвременен диригент, композитор и педагог свещ. д-р Кирил Попов.

Протоерей Кирил Попов

Творбите на отец Кирил представляват ценен принос в съвременната музикално-литургична практика, а същевременно тяхното многократно прозвучаване в храма и на концертния подиум у нас и на престижни международни сцени доказва високата им худо-

жествена стойност в контекста на пъстрото ни съвременно композиторско творчество. Песнопенията са изключително сполучливи и стойностни, с практическа възможност за включване в право-

Корица на изданието

„Православни хорови творби“

славни богослужения, за където са предназначени, с точна корелация на текстово-агогически и музикални акценти, с интересна мелодика и съответствие между музикално и идейно-образно съдържание.

Високи отличия, присъдени на протоерей Кирил Попов

За „Молитва към Спасителя“ – Специална награда на Съюза на българските композитори (1999)

За „Херувимска песен“ – Първа награда (1995)

За „Хвалите Господа с небес“ – Специална награда на Съюза на българските композитори и награда за песнопение с най-изявена българска звучност

Награди в ежегодния анонимен конкурс за нови църковни песнопения „Нека бъдем по-добри“, уреждан от Съюза на българските композитори и Музикалната къща „Ружа“.

Хвалитни стихирни

Кириле, славне учителю! Доброте научи моравяни своими Бога благодарити, прелая на словенски язык от гръчского закон Господен и правде его. Тем нине радующе се словенские народи, Богу славу вселяет.

Кто может исповедати чудеса Господни, яже сътвори славним си Кирилом: от ада сарацинска избави и от тоя горкия истръже и развращая в хазарех вяра Господня, и уста им заключи языком его; услади води горкие и на дивния тмами седяя.

О, сладки учителю Кириле; о, тихия беседа; о, милосърдно сърдце и уме премъдри; о, глаголи слаждеи меда! Они страни прелетая яко и орел; о, втори Павле и учениче Петров, в него же граде изволи почити; помени ни, грешния, к Господу; молитвами твоим спаси ни!

Ведети же яко сице подобает.

Аще се лучит в понеделник поста, то на литии поем: да ся исправит молитва. Потом трисвятое. Прокимен и апостол, и алилуия и евангели, и лития постная.

Из ръкопис на Спиридон Палаузов

Дни на духовността в Москва

По благословението на Руския патриарх Кирил в дните преди Рождество Христово в Москва се състояха Руско-български дни на духовността.

Мъжкият хор „Йоан Кукузел Ангелогласния“ с диригент доц. Димитър Димитров изпя на гала-концерт на сцената на Большой театър едно песнопение на композитора Добри Христов.

По време на Св. Литургия в патриаршеската катедрала „Христос Спасител“ същият хор изнесе концерт, на който за първи път прозвучаха песнопения на Св. Йоан Кукузел.

В криптата на катедралата бе представена експозиция на руски икони, притежание на художествената галерия в гр. Сливен. Тези икони били ползвани по време на военните сражения през Руско-турската освободителната война.

Културните събития бяха отразени по най-големите руски медии.

„Св. княз Владимир Покръстител“. Руска икона (XIX в.)

15 юлия

Святого равноапостольного княза Владимира

Уподобил еси купцу, ищущего доброго бисера, славнодержавный Владимире, на высоте стола седу матере градов, богоспасаемаго Киева; испытуя же и посылая к Царскому Граду уведети Православную веру, обрел еси бесценный бисер, Христа, избравшего тя яко втораго Павла, и оттрясшаго слепоту во святей купели, душевную вкупе и телесную. Темже празднуем твое усупение, людие твои суще: моли спастися державы твоя Российскойя начальником и множеству владомых.

Тропар, 4-и глас

Крепко духовно родство

† КИРИЛ,

патриарх Московски и на цяла Русия

„НИЕ ПРИЕХМЕ ОТ БЪЛГАРИЯ КУЛТУРНОГЕНЕТИЧНИЯ КОД НА СВЕТИТЕ БРАТЯ КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Кръстителят на Древна Киевска Рус Св. равноапостолен княз Владимир започнал да търси истинната вяра в онези времена, когато в България вече съществувала автокефална поместна Православна църква, възглавявана от Светейши патриарх. Затова, когато той решил да приеме православната вяра и се обърнал към Константинопол, за християнското просвещение на Рус били използвани славянското православно богослужение и църковна книжовност, съществували тогава в Българското царство.

И множество монаси, свещеници и учители дошли от България в Киевска Рус, за да се потрудат в делото на славянското просвещение на нашите предци! Тези праведни хора продължили мисията на Светите равноапостолни Кирил и Методий на руска земя и ние винаги с дълбока благодарност си спомняме за тях и за техния мисионерски подвиг.

Историята изобилства с множество ярки свидетелства за нашето духовно родство. Например, Св. Киприан, ученик на известния светител Търновския патриарх Евтимий, носител на исихастката атонска традиция, станал не просто митрополит Московски и на цяла Рус, но в сътрудничество с преподобния Сергей Радонежки и други руски подвижници особено много се погрижил за укрепването на православието в Рус и за нейната защита от враговете ѝ.

По такъв начин нашите народи са се оказали съединени чрез крепки духовни връзки.

И когато започнало великото дело на Освобождението на България от османско иго, руското войнство счело за свой братски дълг да положи душата си за своите приятели – „Никой няма любов по-голяма от тая да положи душата си за своите приятели“ (Йоан 15:13).

Из академичното слово при присъждане на званието „Доктор хонорис кауза“ на УниБИТ на 29 април 2012 г.

„Св. равноапостолни Константин и Елена“.
 Стенопис в църквата „Св. Димитър“ – Арбанаси (1696)

Православие в Париж Българска православна църковна община „Св. Патриарх Евтимий“

Д-р Светла Шапкалова,
 пратеник на в. „За буквите – О писменехъ“

Защото Бог толкоз обикна света, че отдаде Своя Единороден Син, та всякой, който вярва в Него, да не погине, а да има живот вечен.
 (Йоан 3:16)

Българската православна църковна община „Св. Патриарх Евтимий“ в Париж е основана на 7 май 1981 г. На учредяването ѝ в руската църква „Св. Трима Светители“ първоначално се събират 67 наши сънародници. Благословение на новата енория дава митрополит Симеон (по това време Главнишки епископ и викарий на Българския патриарх за Западна Европа). Енорията преминава през множество изпитания, но успява да се утвърди като духовно средище на българите във френската столица, като печели нови приятели на родината ни.

През октомври 1998 г. общината е домакин на Четвъртия църковен събор на Западно- и Средноевропейската епархия в Руския богословски институт „Св. Сергий Радонежки“.

Енорията общува с другите братски общности в Париж и участва в православните събития, уреджани във Франция. Българската църква се представи няколко пъти досега на Дните на православието, както и на честването на Второто хилядолетие на Рождество Христово.

Храмът има за патрон Св. Патриарх Евтимий Търновски и е отворен за Света Литургия всяка неделна утрин и на всеки Господски празник. Негов предстоятел е архимандрит Емилиян Боцановски, а свещеник е Румен Цветков. В службите помагат иподяконите Николай Радков, Борис Киров, Иван Карагеоргиев и Матей Бонев. Председател на църковното настоятелство е Мариус Устабашиев, а секретар – Николай Рангелов.

Общината издава „Евтимиев енорийски лист“. Той е създаден от свещ. Ангел Величков – бивш главен редактор на „Църковен вестник“, издание на Българската православна църква. След неговото заминаване като свещеник в Стокхолм листът се списва от Юлия Талева. Излиза веднъж на два месеца в 100 екземпляра чрез дарения. Разпространява се в църквата и по Глобалната мрежа.

Интернет страницата на общината е двуезична – на български и френски, като се актуализира всяка седмица.

В общината цари дух на разбирателство, уют и топлина. Миряните се опитват да припаят в Литургията редом с иподяконите. Отец Емилиян често казва: „Светата Литургия не е театър, а молитва, и в нея следва да участваме всички заедно“.

Честита бях да попея с тях и аз.

Православна Св. Литургия в парижката църква „Св. Патриарх Евтимий“

Константин и мирът

Християнството и политическите институции

† Кардинал Рафаеле Фарина,
 архивист и библиотекар на Светата Римокатолическа църква,
 член на Папската академия на науките

Православната църква почита всяка година Константин като светец на 21 май. Мисля, че тази тачена и достопочтена древна традиция може съвсем основателно да се свърже с това, което считам, извън всеки дебат и полемика, за негова първа и в определен период на живота му единствена грижа: мира.

Порфирените композиции на фасадата на базиликата „Св. Марко“ във Венеция и във ватиканските музеи, които изобразяват прегърнати четиримата владетели Диоклетян, Максимиан, Констанций и Галерий „*unum in Rempublicam sentientes*“ (тези, които са в единомислие за държавните дела) нагледно представят образа на имперското „съгласие“, на което се основава единството на Империята и мира в света, отражение на съгласието между боговете, пример за единство на Империята и неин символ.

Тази *paх illa sanctissima fraternitas* (мирът е онова свято братство) е преди всичко съкровен Божий дар – позволавам се тук на писанията на самия Константин и на цитати у Евсевий Кесарийски – и после е Негова заповед, повелен от Божествения закон дълг да се съхранява мирът и да се възстановява незабавно, щом по някакъв начин бъде нарушен. Това е първото желание на императора, смисъл на дейността му спрямо църквата (както и с помощта, ако е такъв случаят, на данъчни уредби).

Вярата, мирът и съгласието (*pistis, eirene, homonoia*) са насъщни като въздуха за живота на Божия народ. Империята също получава сигурност и благоденствие от тях. И затова е напълно разбираемо да се изложи на опасност този несравним дар в битка с догмата.

Естествено, четейки толкова изрази на загриженост за мира в Църквата и Империята, се пита какво е било съотношението на религиозното убеждение и на политическата отговорност (и пресметливост?) у императора.

Възможно решение на този типичен за нашето време проблем е да се вземе предвид фактът, че в менталността на онова време (и собствено на Константин) действително е имало разграничение между религиозното и политическото равнище, но не и на техните сфери, защото се е упражнявала една-единствена политико-религиозна власт.

Из академичното слово при присъждане на титлата „почетен доктор“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, София, 10 юни 2010 г.

„Св. Богородица с Младенеца“.
 Стенопис от базиликата „Св. Климент“, Рим (VIII в.)

Мисията в Рим

Св. Климент, папа Римски († около 99 г.), е един от първите епископи на Римската катедрала. По време на своята мисия при хазарите край Азовско море е убит и хвърлен в морето с котва на шията.

През 868 г. Св. Св. Кирил и Методий откриват неговите мощи и ги отнасят в Рим на папа Адриан II, тържествено посрещнати от него и римското гражданство. Мощите на Св. Климент са погребани в нова църква, посветена на него.

Св. Кирил се разболява и умира на 14 февруари 869 г. По настояване на самия папа той е погребан в същата църква. При гроба му са ставали много чудеса и изцеления.

През 1929 г. по повод годишнина от неговата кончина български студенти в Рим изработват и поставят там голямо мозаично пано. Всички славянски страни са поставили свои надписи при гроба.

Арката на император Константин Велики в Рим, издигната през 315 г. от Сената и римското население за ознаменуване на победата над Максенций през 312 г. при Милвио

Славете Господа!

† Папа Франциск I

Пасхално послание и благослов „Към града и света“, 31 март 2013 г.

На 13 март 2013 г. за нов Върховен понтиф и 266-и наследник на Св. ап. Петър беше избран кардинал Хорхе Марио Берголио, който избра за свой небесен покровител името на Св. Франциск Асизки. Конклавът, довел до този избор, започна на 12 март в Сикстинската капела на Ватиканския апостолически дворец с участието на 115 кардинали. Кардинал Берголио е архиепископ на Буенос Айрес. Провъзгласен е за кардинал от блажения папа Йоан Павел II на 21 февруари 2001 г. Бил е член на Папската комисия за Латинска Америка.

Скъпи братя и сестри от Рим и целия свят, честита Пасха!

Голяма радост е за мен да ви предам тази вест: ХРИСТОС ВЪЗКРЪСНА! Бих искал тя да стигне до всеки дом, до всяко семейство, особено там, където има повече страдание – в болниците, затворите. Най-вече бих искал тя да стигне до всички сърца, защото там Бог иска да посее тази Блага вест: Иисус възкръсна, има надежда за теб, вече не си подвластен на греха, на злото! Любовта победи, милосърдието победи!

Както жените, последователки на Иисус Христос, които отидоха на гроба и го намериха празен, така и ние можем да се запитаем какъв смисъл има това събитие (срв. Лука 24:4). Какво означава, че Иисус е възкръснал? Означава, че Божията любов е по-силна от злото и от самата смърт. Означава, че Божията любов може да промени нашия живот, да направи да разцъфтят пустинните места на сърцето ни.

Същата тази любов, заради която Синът Божи стана човек и отиде до края на пътя на смирението и саможертвата, до самата преизподня, до дъното на раздялата с Бога, същата тази милосърдна любов изпълни със светлина мъртвото тяло на Иисус и Го преобрази и Го преведе към вечния живот. Иисус не се върна към предишния Си живот, към земния живот, а влезе в славния живот на Бога и влезе с нашата човешка природа и ни откри бъдещето на надеждата.

Ето какво е Пасха: изходът, преминаването на човека от робството на греха и злото към свободата на любовта и доброто. Защото Бог е живот, само живот, а Неговата слава е живият човек.

Скъпи братя и сестри, Иисус Христос умря и възкръсна един път завинаги и за всички, но силата на Възкресението, на това преминаване от робството на злото към свободата на доброто трябва да се осъществява във всяко време, в конкретните пространства на

Новият глава на Римокатолическата църква папа Франциск I

нашето съществуване в ежедневието ни живот. Колко пустини и днес трябва да прекосява човекът? Най-вече пустинята вътре в него, когато там отсъства любовта към Бога и към ближния, когато липсва съзнанието, че е закрилник на всичко, което Създателят ни е дал и ни дава. Божието милосърдие, обаче може да направи да разцъфне и най-пресъхналата земя, може да върне живот и в сухите кости (срв. Иезекиил 37:1-4).

Ето следователно поканата, която отправям до всички: да приемем благодатта от Възкресението на Христос! Да се оставим да бъдем обновени от Божието милосърдие, да се оставим да бъдем обичани от Иисус, да оставим силата на Неговата любов да промени и нашия живот, да станем инструменти на това милосърдие, каналите, с които Бог да напои земята, да съхраняваме цялото творение и да направим да разцъфтят справедливостта и мирът.

И така да поискаме от възкръсналия Иисус да преобрази смъртта в живот и да превърне омразата в любов, отмъщението – в прошка, войната – в мир. Да, Христос е нашият мир и чрез Него да изпросим мир за целия свят.

По време на Пасхалното послание на площад „Св. Петър“ в Рим

Грбът на папа Франциск I с мото „Miserando atque eligendo“ („Смирени, но избрах“)

Мир за целия свят, все още така разкъсан от лакомията на търсещите лесна печалба, наранен от егоизма, застрашаващ човешкия живот и семейството, от егоизма, който поддържа трафика на хора – най-голямото робство на този XXI век.

Мир за целия свят, изнурен от насилието, свързано с наркотрафика, и от лошото използване на природата!

Мир за тази наша Земя! Възкръсналият Иисус Христос да донесе успокоение на всеки пострадали от природните бедствия и да ни направи отговорни закрилници на творението.

Скъпи братя и сестри!
 Към всички вас, които ме слушате от Рим и от всички краища на земята, отправям призива на псалмопевица:

„Славете Господа,
 защото Той е благ,
 защото милостта Му е вечна.
 Да каже сега домът, Израилев:
 Той е благ, защото
 милостта Му е вечна.“

(Псалтир 117:1-2).

Източници: Vatican Information Service и официалният сайт на Папската нунциатура в София

Гробът на Св. Кирил в подземията на базиликата „Св. Климент“

С апостолски плам

Ще се поклонят ли Българският патриарх Неофит пред гроба на Св. Кирил в Рим“?

Проф. д. филос. н. Владимир Градев

През IX век Православната църква в България направи историческо чудо с приемането на учениците на Светите братя Кирил и Методий в своето лоно и въвеждането на славянския език в богослужението, с което именно в България се роди славянската култура, която тя после щедро предаде на останалите славянски народи. Оттогава Българската православна църква съхранява жива духовната връзка на българския народ със Славянските първоучители.

Български патриарх, поради историческите обстоятелства и превратности, досега не се поклонял на гроба на Св. Кирил в Рим, за да изрази преклонение пред неговия духовен подвиг и да подчертае живата и неразривна връзка на Българската православна църква и целия български народ с делото на Славянските апостоли. Днес пречки за това вече няма.

От 1969 г. насам българска правителствена делегация всяка година на 24 май отдава такава почит и в нея винаги има и представител на Светия Синод. Но несъмнено по-силно ще zazvuchi посланието на България към Европа и света, ако сега начело на нашата делегация е новоизбраният Български патриарх Неофит, особено в годината, когато се чества нашироко юбилейната 1150-а годишнина от Моравската мисия на Светите братя.

Днес в Рим повечето славянски държави, особено извоювалите наскоро своята самостоятелност, също правят всяка година поклонения пред гроба на Св. Кирил, като полагат изключителни грижи те да бъдат възможно най-внушителни – както на правителствено, така и на църковно равнище, и най-широко медийно отразени, за да изградят пред света своя образ като приемници на делото на Славянските първоучители.

Ние знаем, че историческата правда е друга и историческият влог на България в европейската духовност е съвсем реален.

За горното свидетелства и апостолическото посещение на папа Йоан Павел II в България именно по стъпките на Св. Св. Кирил и Методий на 24 май 2002 година.

Едно поклонение на Българския патриарх Неофит пред гроба на Св. Кирил би показало и на българския народ, и на света, че Българската православна църква продължава да живее с неговия апостолски плам.

Проф. Владимир Градев е преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, посланик на България при Светия престол във Ватикана от 2001 до 2006 г.

Българският патриарх Неофит пред катедралата „Св. Неделя“, 10 март 2013 г.

Пресфотото БТА

„Св. равноапостолни Константин и Елена“. Чудотворна икона от едноименната църква в Стария Пловдив (XIV в.)

Юбилейно

Акад. Петър Кендеров

Сборникът съдържа поздравление от Тивериуполския епископ Тихон, доклади, рецензии и есета от проф. Андрей Пантев, чл.-кор. Димитър Димитров, проф. Богдан Угърчински, проф. Ваня Добрева, проф. Лъчезар Георгиев, преподаватели, докторанти и студенти от УниБИТ. Поместваме откъс от въведението към сборника.

Проф. Стоян Денчев е типичен пример на ефективен комуникатор. Според мен, чрез верига от двама, максимум трима „посредника“, Стоян Денчев ще се окаже свързан с всеки друг българин. Контактите му със значими личности и организации в останалия свят са също впечатляващи. Тъкмо от тази гледна точка следва да се разглежда и оценяват личността му и неговата изключително многостранна, многопластова и богата на последствия дейност в областта на образованието, науката, политиката, информационните технологии, националната сигурност, културно-историческото наследство. Списъкът може да бъде продължен, но и до тук да спрем, нещата са повече от впечатляващи. Те са отражение на един не по-малко впечатляващ житейски път на постепенно професионално израстване и достигане до дейности с национален обхват и значение: програмист, научен сътрудник и ръководител на лаборатория в Централния машиностроителен институт в София; началник отдел, научен директор и зам.-генерален директор в Информационния център за трансфер на технологии „Информа“; заместник-началник на Икономически отдел в правителството на Димитър Попов; ръководител на отдел в „Структурна и технологическа политика“ в правителството на Филип Димитров; главен секретар в правителството на проф. Любен Беров; посланик на България във Финландия; зам.-председател на парламентарната група на Движението за права и свободи в 37-ото Народно събрание. Извън този списък са многобройните обществени задължения, както и прякото участие в бизнеса като вицепрезидент на известната корпорация „Мултигруп“. През последните години проф. Стоян Денчев извърши още едно забележително дело, което ще остане в историята на българското висше образование. Под негово ръководство някогашният Колеж по библиотечно дело – институция с относително скромни цели и обхват – се разви и прерасна в успешен и привлекателен за младите българи Университет по библиотекознание и информационни технологии, с богата палитра от модерни специалности, висококвалифицирани преподаватели и съвременна образователна инфраструктура.

Авторът е президент на Международната фондация „Св. Св. Кирил и Методий“.

Корица на изданието. Изд. „За буквите – О писменехъ“

Мисля, следователно съществувам

Един живот, изпълнен с достоен съзидателен труд и с неизменна обич към ближните

Проф. Стоян Денчев на 60 години

На 11 февруари 2013 г. проф. Стоян Денчев загрегли шест десетилетия от рождението си. В зала „Тържествена“ на УниБИТ се състоя честване. Присъстваха много учени, държавни дейци, общественици, докторанти, студенти, колеги, приятели. Бяха поднесени официални приветствия. Юбиларят беше сърдечно поздравен от съмишленици и колеги.

Изпратиха поздравителни адреси и благопожелания Цецка Цачева – председател на 41-вото НС на Р България, Бойко Борисов – министър-председател на Р България, Георги Първанов – президент на Р България, Сергей Станишев – председател на Националния съвет на БСП и президент на ПЕС, Йорданка Фандъкова – кмет на Столична община, акад. Стефан Воденичаров – председател на Българската академия на науките, д-р Константин Казаков – председател на Държавната агенция „Национална сигурност“, акад. Дамян Дамянов – председател на Съюза на учените в България, чл.-кор. Вежди Рашидов, чл.-кор. Ваню Митев – председател на Съвета на ректорите на висшите училища в България, проф. д-р Иван Илчев – ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, проф. д-р Мария Бонева – декан на Педагогическия факултет на Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“, проф. д-р Пламен Легкоступ – ректор на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, проф. д-р Марин Христов – ректор на Техническият университет в София, проф. д-р Стати Статев – ректор на Университета за национално и световно стопанство, проф. д-р Иван Мирчев – ректор на Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград, проф. Анна Недялкова – ректор на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“, проф. Светослав Кочалов – ректор на Националната художествена академия „Николай Павлович“, комодор Димитър Ангелов – началник на Военната академия „Георги Раковски“, Николай Дойнов – председател на Съюза на народните читалища, Янка Такева – председател на Синдиката на българските учители, доц. д-р Соня Пенкова – директор на Националния военноисторически музей, проф. Боян Медникаров – началник на Висшето военноморско училище във Варна, Красимир Костов, проф. д-р Георги Колев – председател на Общинския съвет в Шумен, кмет на община Шумен, Петър Киров – кмет на община Елхово, Христо Христов – кмет на община Болярово, поетът Любомир Левчев и от Библиотечната колегия на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“.

Проф. Стоян Денчев, литография. Худ. Калин Николов

Тивериуполският епископ Тихон благославя проф. Стоян Денчев

До
Проф. Стоян Денчев
Ректор на Университета
по библиотекознание
и информационни технологии
София

5 февруари 2013 г.

Приемете сърдечните ми поздравии по случай Вашия 60-годишен юбилей!

Използвам случая да изразя уважението си към Вас като личност със значителен принос за развитието на българската култура, наука и образование.

Активната Ви дейност като Ректор на Университета по библиотекознание и информационни технологии е насочена към изграждане на модерния облик на едно съвременно висше учебно заведение, което отговаря на новите условия в страната и се интегрира успешно в европейската образователна система. Съвместно с академичната общност на университета Вие създадохте благоприятни условия за обучение и наука, залог за успешна подготовка на бъдещи изследователи и ръководители в областта на иновациите.

Катедрата на ЮНЕСКО и Институтът за културно наследство към УниБИТ са още едно доказателство за Вашия стремеж към осигуряване на многостранно качествено образование с визия за бъдещето, което е и една от основните програми на ЮНЕСКО.

Желяя Ви здраве, лично щастие и нови успехи в благородната Ви дейност!

Искрено Ваша,

Ирина Бокова

Ирина Бокова
Генерален директор на ЮНЕСКО

Хуманизъм и знание

Алтернативи или хармонично бъдеще на обществото, основано на знание

Проф. д-р Кристина Върбанова-Денчева

За празничното настроение на X юбилейна национална научна конференция с международно участие, проведена на 1 ноември 2012 г., допринесе и решението на Генералната конференция на ЮНЕСКО в двегодишния официален календар на Световната културна общност да бъде вписана 250-ата годишнина от появата на „История славянобългарска“ от Паисий Хилендарски.

В последните десет години, за десети път, точно на 1 Ноември – Деня на народните будители – Университетът по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) провежда научни конференции с международно участие, на които се дискутират проблемите на духовността в информационния век. Последните три конференции преминаха под мотото „Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век“.

По време на X юбилейна национална научна конференция с международно участие, проведена на 1 ноември 2012 г., беше оповестено решението на Генералната конференция на ЮНЕСКО в двегодишния официален календар на световната културна общност да бъде вписана 250-ата годишнина от създаване на „История славянобългарска“. В програмите на конференциите през изминалото десетилетие са включени повече от 1200 доклади, които са изнесени в основните проблемни области на книгата, писмеността, грамотността и духовността в условията на създаващата се нова цивилизация – информационната.

Темата на първата конференция през 2003 г. „Книгата – бъдеще време в миналото!“ поставя акцента върху наследството на писмената цивилизация в новите измерения на информационното общество. Втората конференция през 2004 година продължава темата за присъствието на книгата в процесите на формиране и опазването на националните идентичности, проектирани върху българската история и книжовност, а също и потенциала за тяхното съхранение в бъдеще.

Прераснала в национална научна конференция с международно участие, Третата конференция през 2005 г. беше посветена на „Книгата и „безкнижната“ цивилизация“, символизираща неизбежността на промените, произтичащи от глобалните процеси и повсеместното проникване на новите технологии, които налагат драматични промени не само за бъдещето на книгата, но и за цивилизационния модел и избора на път в бъдеще. Четвъртата национална научна конференция през 2006 г. премина под знака на честването на Дмитрий Лихачов – великият изследовател на българския дух, страстен защитник на българския принос в славянската и в световната култура, изказал знаменателната мисъл, че независимо от историческите превратности, България винаги е съществувала като държава на духа. През 2007 г. се състоя Петата национална конференция „Кирилицата в духовността на европейската

информационна цивилизация“, на която се търсеха отговорите на въпросите за преходното и вечното в историята на човешките комуникации и мястото на кирилицата в европейската писмена и духовна памет. Ключът за оцеляването и на кирилицата в новата информационна среда се оказва дигиталният код, който пренася смисъла на думите през езици и писмености, пространства и времена. Тази тема намери своето естествено продължение на Шестата национална научна конференция през 2008 година, преминала в търсене на новите културни коридори за България по темата „България в културното многообразие на Европа“.

Всяка година Издателство „За буквите – О писменехъ“ отпечатва своевременно докладите от конференциите в отделен сборник

Драматичната ни история, чието предопределение е кръстопътят, на който се намираме, беше тема на Седмата национална научна конференция през 2007 г. „България – кръстопът на култури и цивилизации“. На конференцията бяха очертани две основни тенденции в протичащите процеси, които са огледало на епохата и предопределят бъдещето на обществото – глобализация и доминиране на новите технологии. В последните 3 години бяха определени 4 основни направления, идентифицирани като устойчиво присъстваща проблематика за нас – съвременниците на изграждащото се общество, основано на знанието. Интересът на младите учени към тази проблематика доведе до разширяване на програмата с постер-сесия за докторанти и млади учени, в която те защитиха своите тези в посочените проблемни области:

1. „Знанието и новата цивилизация“ – тема на пленарните заседания;
2. „Книжовност и хуманизъм“;

3. „Културно-историческото наследство и устойчиво развитие“;
4. „Информационно общество и икономика на знанието“.

Изнесените доклади на Осмата и Деветата национална научна конференция с международно участие през 2010 г. и 2011 г. очертаха и самобитния принос на УниБИТ, който с гордост изпълнява дълг си на продължител на делото на първобудителя Паисий и на българските народни будители, „ревностно отстоявайки така нужното за съвременieto ни единение между традицията на духовното наследство на България и неговото прераждане във всепроникващите нови технологии“.

В докладите на чуждестранните и българските участници се търсеха отговорите на въпросите: ще оцелее ли книжовността в информационния век, ще се чете ли въплътеното в електронно тяло слово или ще надделят песимистичните сценарии за „голите без книги народи“.

Обособяването на постер-сесията за докторанти от УниБИТ и от други университети показва амбициозните и задълбочени търсения на младите изследователи на книжовната култура. Пренесени в съвременната глобална медийна среда, изследванията се пренасят в проблемните области на трансформациите на библиотечните функции, социализацията на историко-религиозни паметници, съвременните модели на трансфер на знание между бизнеса и образованието и формирането на новия социум в цялост. Десетата юбилейна национална научна конференция с международно участие продължи 10-годишната традиция на значимо научно събитие, поддържащо високо равнище на научна комуникация между българските и чуждестранните учени в търсене на новите пространства на знанието и хуманизма.

Научната конференция се радва на популярност и в чужбина сред научната общност, изследваща процесите на трансформации в книжовната култура и опазване на европейската културна идентичност и конкретно – на българската, в създаващия се нов цивилизационен модел. Принос в популяризирането на резултатите от конференцията имат и присъстващите журналисти, които инициират публикуването на голяма част от изнесените доклади в периодичния печат. Взетите интервюта от официалните гости и участници в конференциите допринасят за постигането на една от основните цели – да получат гласност в обществото изнесените проблеми на хуманизма в обществото на знанието и негово опазване, за да се съхранят духовните устои на европейската цивилизация.

Авторът е ръководител на катедра „Книга и общество“ при УниБИТ и гл. организатор на международните конференции за Деня на народните будители.

Студентски спектакъл за Деня на народните будители. Автор проф. д.педаг.н. Александра Куманова

Аксиология

Ценностните измерения на съвременното общество

Учреден е Научноизследователски център за медиевистика и религиозна аксиология

Центърът си поставя за задача да изследва аксиологичните (ценностните) измерения на религиозността на българското общество, като се спира предимно на християнството. На 28 и 29 март 2013 г. той организира първата си научна проява – конференция на тема: „Съвременни аксиологични аспекти на религията, културата и изкуството“. Участващите лектори бяха от девет университета и научноизследователски центрове от страната и чужбина. Съорганизатори на това събитие са секция „Богословски науки“ към Съюза на учените в България при Българската академия на науките, фондация „Св. Методий“ и Институтът за модерността.

Във встъпителния доклад богословът д-р Благовест Върбаков, директор на Центъра, подчерта, че разглежданата тема е изключително навременна, тъй като обществото ни днес се намира в тежка социално-икономическа и политическа криза, които пораждаят съмнение най-вече в общочовешките ценности. Наложително е тези проблеми да бъдат дискутирани. Докладчикът сподели пред присъстващите, че Центърът е предприел действия да бъде приет в академичната структура на един от столичните хуманитарни университети, за да осъществи изцяло своите цели и задачи.

От УниБИТ лектори бяха доц. д-р Жоржета Назърска и гл. ас. д-р Светлана Шапкалова, които очертаха проблемите и перспективите при академичната подготовка на студентите по предмета „Религия“ от гледна точка на техния преподавателски опит. Проф. д.филол.н. Мони Алмалех наблегна на въпроса за „измеренията на морала“ според Свещеното Писание на Стария Завет. Доклади изнесоха също проф. д-р Владко Иванов, доц. д-р Клара Тонева, доц. д-р Костадин Нушев, доц. д-р Богдана Тодорова, доц. д-р Валери Личев, доц. д-р Дмитрий Варзоновцев, доц. д-р Майя Георгиева, д-р Румен Мудров, д-р Андриан Александров, д-р Ивелина Николова, д-р Христина Амбарева, д-р Стефан Стефанов, д-р Зорница Гурова, д-р Елица Христова, гл. ас. Людмила Савова, докторантите Иво Янев, Яна Стоилова и Татяна Иванова от Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ и Веселин Пашов. Известният руски византолог, историк на изкуството, акад. проф. д.изк.н. Алексей Лидов разгледа проблема за съвременното разбиране на православната икона. Участие взе и игуменът на Монастира ди Бозе, Италия, архимандрит д-р Енцо Бианки.

Конференцията премина с оживен интерес, което пролича от дискусията по разглежданите теми в докладите, които предстои да се издадат в самостоятелен сборник от издателство за християнска литература „Верен“.

Директорът на Центъра за медиевистика и религиозна аксиология д-р Благовест Върбаков открива първата научна конференция. Модератор на първото заседание е д-р Андриан Александров (вдясно)

„Св. равноапостолни Константин и Елена“.
Иконостасна икона от едноименната църква в Одрин (XX в.)

Настояще и бъдеще

На 9 и 10 април 2013 г. се проведе научна конференция с международно участие на тема „Дигиталното настояще и дигиталното бъдеще: икономически, културни, образователни, правни и технологични въздействия“. Проявата е заключително събитие по научноизследователския проект „БД „Българските градове през Възраждането“ с ръководител проф. д.филол.н. Иванка Янкова, финансиран в конкурс „Стимулиране на научните изследвания в държавните висши училища“ на ФНИ на МОМН.

Ректорът на УниБИТ проф. д.ик.н. Стоян Денчев откри научния форум с оценката, че по разглеждания проект са издадени няколко монографии и сборници с научни статии и студии и че в него участват и чуждестранни докторанти и млади учени. Той връчи сертификата за участие на проф. Иванка Янкова. Проф. д.филол.н. Александър Федотов, бивш зам.-ректор на по научната и международната дейност на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, представи екипа и проекта, започнат през 2000 г., както и неговата актуалност. Проф. Иванка Янкова изнесе пленарен доклад на тема: „База данни „Българските градове през Възраждането“.

По проекта са издадени сборник със студии и статии „Българските градове през Възраждането“, част 2, издаден от Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ (София, 2010) и монографията на проф. Иванка Янкова „Топография на българската възрожденска просвета, култура и наука“, издадена от Академичното издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“ (София, 2013).

В сайта на УниБИТ в рамките на проекта се създава дигитална колекция „Българско възраждане“ (на интернет адрес – <http://bgv.unibit.bg/>), която осигурява лесен, удобен и неограничен достъп до информация за широк кръг потребители, включително и за незрящи. Издадена е и база данни „Българските градове през Възраждането“ на компакт диск.

В конференцията взеха участие учени от Университета Хаджеттепе в Анкара и Университета Къркларели (Турция), Университетската библиотека „Светозар Маркович“ в Белград (Сърбия), Българския лицей „Васил Левски“ в Кишинев (Молдова), Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“, Нов български университет, УниБИТ, Българската академия на науките, Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, регионалните библиотеки във Велико Търново „Петко Р. Славейков“ и във Варна „Пенчо Славейков“.

Изнесени бяха общо 42 доклада, които ще бъдат отпечатани в самостоятелен сборник от издателство „За буквите – О писменехъ“.

Интелектуалната собственост в университетите

УниБИТ с проект в Световната организация по интелектуална собственост

Гл. ас. д-р Тереза Тренчева

Университетът по библиотекознание и информационни технологии изпълнява проект „Анализ на обичайните практики при използването на продукти на интелектуалната собственост в университетска информационна среда“ – ДМУ 03/3 (2012-2014 г.), финансиран от Фонд „Научни изследвания“ при МОМН в конкурс „Млади учени“ с ръководител гл. ас. д-р Тереза Тренчева, преподавател в катедра „Библиотечен мениджмънт“.

В периода 22-26 януари 2013 г. по покана на Световната организация по интелектуална собственост – СОИС (World Intellectual Property Organization – WIPO) в централата ѝ в Женева се проведе двудневна работна среща между ръководители и представители на дирекциите „Авторскоправна инфраструктура“, „Културни и креативни индустрии“, „Глобална мрежа на академиите по интелектуална собственост“, сектор „Авторскоправни ограничения и изключения за библиотеки и архиви“, Център за арбитраж и медиация към СОИС и ръководството на Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ), представлявано от ректора на университета проф. д.ик.н. Стоян Денчев и заместник-ректорите проф. д-р Ирена Петева и проф. д-р Иванка Павлова. На срещата бе представен междинен отчет на дейността по проекта и резултатите от проведеното национално анкетно проучване на тема „Опазване на интелектуалната собственост в Интернет“.

Проф. Денчев и ръководителят на проекта д-р Тренчева получиха покана за съвместна публикация в списание „Wipo magazine“ от г-н Михал Швантнер с цел по-широка гласност на анализите от проведеното национално емпирично проучване. Работната среща протече при интензивен дневен ред.

Освен презентация от страна на УниБИТ, с презентации взеха участие и д-р Димитър Ганчев – за-

местник-директор на сектор „Авторскоправна инфраструктура“ и „Културни и креативни индустрии“, г-жа Гайди Лунг – експерт от сектор „Авторскоправни ограничения и изключения за библиотеки и архивите“ и г-н Тай Грей – консултант от Центъра за арбитраж и медиация при СОИС.

В рамките на срещата бяха обсъдени възможностите за създаването на център по интелектуална собственост в областта на обществените науки, като част от структурата на УниБИТ и превръщането му в част от Глобалната мрежа по интелектуална собственост на СОИС. Беше установен контакт с г-н Марсело ди Пиетро, директор на Глобалната мрежа за интелектуална собственост. На срещата с г-н Ди Пиетро бяха обсъдени необходимите документи и условия от страна на СОИС за задвижването на процедурата по създаване на функциониращо звено за съвместно обучение по интелектуална собственост между СОИС и УниБИТ.

От страна на СОИС бе отправено предложение УниБИТ да се превърне в един от центровете на депозитна литература от страна на организацията. На работната

Лого на проекта

среща българската делегация бе приета от заместник-генералния директор на СОИС Кристиан Вихард и Михал Швантнер – директор на отдела за страните от Европа и Азия.

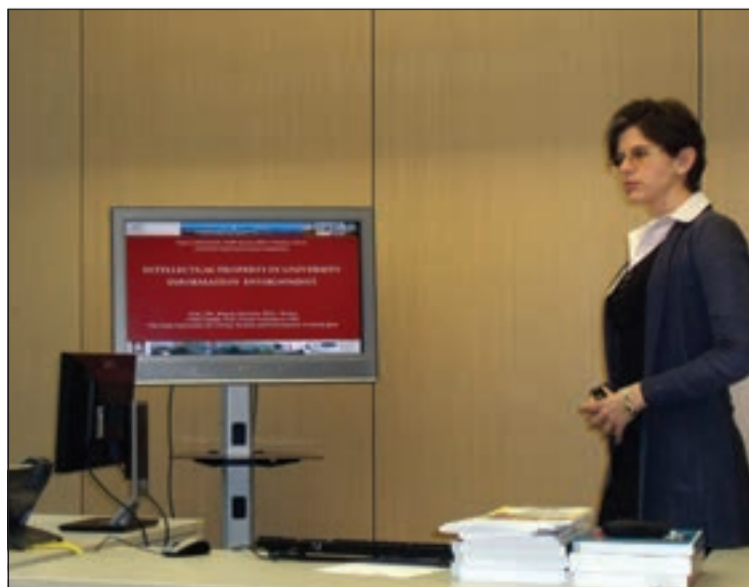
УниБИТ получи като дарение литература, посветена на проблемите на интелектуалната собственост. Накрая участниците в срещата дискутираха възможности за бъдещо сътрудничество за 2013 г. и набелязаха акцентите за това в по-дългосрочен план.

Екипът

Екипът, обединил се около проектната концепция, включва млади учени и докторанти, работещи в областта на интелектуалната собственост, библиотечно-инфор-

От ляво надясно: д-р Тереза Тренчева, проф. Ирена Петева, Кристиан Вихард, проф. Стоян Денчев, д-р Пламена Попова, проф. Иванка Павлова, Владимир Йосифов, Михал Швантнер

Ръководителят на проекта д-р Тереза Тренчева представя резултати от проведеното анкетно проучване

Снимки: личен архив

мационните науки, науките за културното наследство и информационните технологии и съответства на интердисциплинарната проблематика на проекта.

Устойчивостта на проектните резултати в перспектива е постигната чрез създаването на уеб сайт на проекта: <http://www.iprbg.com>, на който се поддържа текуща и разнообразна информация за проекта, както и галерия от снимки за проектните инициативи, участия в конференции и работни срещи.

Създаден е концептуален модел на електронно списание и дигитална библиотека – платформи за бъдещо развитие и стимулиране на международно сътрудничество с колеги от страната и чужбина.

Авторът е преподавател в катедра „Библиотечен мениджмънт“ на УниБИТ.

Проект на УниБИТ за дистанционно обучение

Доц. д-р Тая Тодорова

Факултетът по библиотекознание и културно наследство при Университета по библиотекознание и информационни технологии (ФБКН при УниБИТ) започна изпълнението на проект „Дистанционно обучение по библиотечно-информационни науки, печатни комуникации и науките за културното наследство“ с Договор № BG051PO0001-4.3.04-0039. Проектът се ръководи от проф. д.филол. н. Иванка Янкова и се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, схема за безвъзмездна финансова помощ BG051PO0001-4.3.04 „Развитие на електронни форми на дистанционно обучение в системата на висшето образование“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз. Периодът на осъществяване е 24 месеца, а максималната обща стойност е 415 249,11 лв.

Общата цел на проекта е развитие на дистанционни програми в образователната и квалификационна степен „магистър“ по библиотечно-информационни науки, печатни комуникации и науките за културното наследство и обучение на студенти към ФБКН при УниБИТ. Предлагат се нови програми за дистанционно обучение в системата на висшето образование в Република България, като се отговаря на реални нужди от специалисти за библиотечно-информационната, книгоиздателската и културната сфера. Специфичните цели и задачи, които се изпълняват, ще доведат до създаване на функционално звено за дистанционно обучение към Факултета по библиотекознание и културно наследство (ФЗв за ДО към ФБКН) и до увеличаване на капацитета на Центъра за дистанционно обучение (ЦДО) и на Центъра за продължаващо обучение (ЦПО) в УниБИТ. Реализира се цялостна стратегия за приложение на е-форми за дистанционно обучение от катедрите „Библиотечни науки“, „Библиотечен мениджмънт“, „Книга и общество“, „Културно-историческо наследство“ в структурата на

ФБКН и за професионално развитие на преподавателския състав. В рамките на проекта се разработват 4 нови учебни плана, обогатява се учебното съдържание на други две съществуващи програми за дистанционно обучение и в последната фаза ще започне учебен процес. В подкрепа на образователната и изследователската дейност се създават „Е-библиотека по библиотечно-информационни науки, комуникации и културно наследство“ и е-хранилище на курсови работи и магистърски тези, бъдещ депозитар на УниБИТ.

Проектът предлага нови възможности за обучение и преквалификация на целеви групи студенти (мъже и жени) от цялата страна: наскоро дипломирани студенти с бакалавърска степен по библиотечно-информационни науки, науките за културното наследство и печатните комуникации; специалисти от практиката в библиотечната и културната сфера; лица със специални образователни потребности; специалисти с висше образование от други области, интересувани се от преквалификация; желаещи преквалификация безработни лица с висше образо-

вание. За да се популяризират и стигнат до потенциалните обучаеми предлаганите от проекта дистанционни образователни услуги, ще бъдат осъществени 4 семинара в Бургас, Благоевград, Велико Търново и София. Мултиплицирането на резултатите на институционално и национално ниво се постига чрез PR стратегия, включваща и провеждането на обобщаваща постиженията на проекта конференция. Развитие на проекта бе представено на пресконференция

Презентация на проф. д.филол.н. Иванка Янкова – ръководител на проекта

Момент от пресконференцията и информационната среща, 12 декември 2012 г.

и информационна среща, проведена на 12.12.2012 г., на която присъстваха над 70 участници – преподаватели и студенти, специалисти от практиката, представители на професионални организации. Текуща информация за напредъка на дейностите може да се следи чрез сайта www.fbkn-dislearning.unibit.bg.

Настоящият документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския социален фонд. Университетът по библиотекознание и информационни технологии чрез Факултета по библиотекознание и културно наследство носи цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ и при никакви обстоятелства не може да се приеме като официална позиция на Европейския съюз или на Министерството на образованието, младежта и науката.

„Св. Климент Римски извършва Св. Литургия“. Стенопис в базиликата „Св. Климент“, Рим (IX в.)

Семинар в Анталия

От 11 до 15 декември 2012 г. в Анталия се състоя ежегодният международен семинар на университета „Ибрахим Чечен“ от гр. Агри. Участваха преподавателите от УниБИТ проф. д.ист.н. Вера Бонева, доц. д-р Евгени Велев и началникът на отдел ПМПАМ Белла Тетевенска. Присъстваха академичният състав на Университета, представители на фондацията „Ибрахим Чечен“ и лично собственикът, председател на УС и гл. изпълн. директор на „Чечен Холдинг“ Ибрахим Чечен. Гостуваха представители на Бургаския университет „Проф. д-р Асен Златаров“, водени от ректора проф. Петко Петков и зам.-ректора доц. Магдалена Миткова, както и от няколко турски, руски и полски университета. Семинарът беше открит от доц. д-р Мерал Динчер, председател на УС на фондация „Ибрахим Чечен“. Академично слово произнесе ректорът на университета домакин проф. д-р Ирфан Аслан, а приветствие поднесе г-н Чечен. На следващия ден бяха проведени работни срещи.

Доц. д-р Евгени Велев подарява своята картина „Белият храм“ на г-н Ибрахим Чечен. Присъстват проф. д-р Ирфан Аслан и Белла Тетевенска

Gaudeamus igitur

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев, ректор на УниБИТ, връчи наградите на носителите на титлата Мис и Мистър УниБИТ за 2013 година – Ивета Панева (II курс, спец. Информационни технологии) и Цветослав Димитров (IV курс, спец. Информационна сигурност)

Клада, равна с Кръста

Ян Хус или Иван Хусинец – великан на духа

Ян Хус, или, както го наричали по-рано, Иван Хусинец, се родил в малкото селище Хусинец, което се намира в бохемския или чешкия лес, недалеч от баварската граница. Твърде млад отива да учи в Прага. Като завършил нисшите училища, Хус се записва в Пражкия университет във Факултета за „свободните изкуства“ (дн. Философски факултет).

Получава степен „бакалавър по свободните изкуства“ (1393 г.), следващата година – бакалавър по богословие, след още две – и магистър по свободните изкуства. Около 1400 г. става свещеник и е избран за декан на университета.

Става проповедник във Витлеемския параклис, където богослужението се води не само на латински, но и на чешки народен език. Изпитва силно влияние от съчиненията на английския преводач на Библията Джон Уиклиф. Добил голяма популярност, бива избран като ректор на Пражкия университет за едно полугодие. Основан от Карл IV в началото на XV в., той имал за равни само университетите в Париж и Оксфорд. По-късно Хус е назначен за синодален проповедник и със своето красноречие става любимец на бедния народ. Водейки аскетичен живот, той не идеализира официалното византийско благочестие, още по-малко папската власт.

Като писател Ян Хус е сравняван с Мартин Лутър. Онова, което Лутър е направил за немската реч, Хус е направил за чешкия език. Неговите съчинения освобождават литературната чешка реч от условната високомерна риторика и я сближават с народния език. Неговият стил е чист и ясен и съответ-

Ян Хус – литография

Корица на изданието

ства напълно на неговата мисъл. Стремейки се към простота във всичко, Хус налага тези качества и в реформата на правописа. С малки изменения Хусовите правописни правила се задържат в чешката литература и до днес. Подобен

Ян Хус е изгорен на клада на 6 юли 1415 г.

На този ден по установление на папа Лъв VIII от 1880 г. Чехия почита официално паметта на славянските първоучители Кирил и Методий, а от 1991 г. е общонационален празник.

правопис е възприет от всички западни славяни (чехи, словаци, лужичани), а също и от южните страни (хървати и словенци), които пишат на латиница. И поляците от своя страна са правили опити да усвоят този правопис.

На 25 юни 1410 г. във Витлеемския параклис е огласено протестно възвание, подписано от Хус и много магистри, бакалаври, студенти и граждани, срещу публичното изгаряне на книги по философия, етика, математика, физика. Скоро след това по внушение на архиепископ Збинек папа Йоан XXIII извиква Хус на съд в Рим, което предизвиква взрив от негодувание в Чехия.

В края на 1414 г. в град Констанц, на брега на Боденското езеро, е свикан голям събор. Прелати, велможи и принцове довеждат със себе си слуги, секретари и войници. Идват около 10 000 души със 30 хиляди коня.

В присъствието на папа Сигизмунд се води продължителен съдебен процес над Ян Хус заради свободомислието му.

Хус се явява преди всичко реформатор на чисто нравствената област и затова именно бил за господстващата църковна система по-опасен от други, даже наглед по-смели и по-дръзки реформатори.

Според древната сентенция пламъкът от неговата клада обхванал всички чешки земи и разклатил основите на самата Римска империя. Хусистките войни, победите на Ян Жишка и други хусистки вожди били отговор на Хусовите палачи.

Влиянието на Хус върху духовността на чешкия народ личи и в наши дни. В големи национални бедствия Хусовият дух, който живее в народните маси, не един път ги е спасявал от материално и нравствено поробване.

Из книгата на М. М. Филипов „Ян Хус. Живот и реформаторска дейност“. Превел Ст. Попов. Предговор от д-р Димо Тодоров „Пътят на истината и светлината“. Библиотека „Великани на човечеството“. Урежда д-р Д. Тодоров. София, Книгоиздателство „Акация“, 1926.

В Констанския събор взема дейно участие Киевският и Литовски митрополит Григорий Цамблак, родом българин от Търново, заедно с 300-членна делегация, като произнася официална реч с идеята за обединяване между Източната и Западната църква пред османското нашествие към Европа.

„Ян Хус на кладата в Констанц“. Миниатюра от XIX век

„Св. равноапостолни Константин и Елена“. Икона от църквата „Св. Тодор“ в Несебър (XVI в.)

Исторически принос

За българския принос в европейската култура

Константин Иречек – „История на българите“

„През един 20-годишен период старославянската литература, от която Симеон толкова много се интересувал, могла без пречки да се развива. Епископ Константин, Йоан Екзарх, монах Храбър и други писатели в продължение само на половин век я издигнали до такъв разцвет, че тя в църковната сфера не останала далеч от латинската и гръцката съвременна литература. Съвременниците на Симеона го сравнявали с египетския цар Птоломей. Ала насоката на неговата наука и родът на неговото образование били чужди за българите и не могли да оживят сърцето и въображението на народа. Времето на Симеона е златна епоха на българската литература, но е лишено съвсем от поезия. От това време византизмът наченал да се вдвоява у славяните. Българите го предали на сърбите и на русите.“

(1876)

Проф. Геннадий Ламански

„До XV век Русия постоянно получаваше от България не само старобългарски ръкописи, но и свещеници, писатели, художници, певци и други, защото България до самото си падане под турско робство стоеше в просветно отношение и в духовно развитие несравнено по-високо от тогавашна Русия.“ (Старобългарският черковен напев, т.нар. българският распев, и до днес е запазен в руските черкви.)

(1934)

Проф. Сергей Ефремов

„Литературният багаж на нашите прадеди се е състоял преди всичко от преводни произведения в българска редакция, стигнали до тях от славянския Юг заедно с християнството.“

(1936)

Проф. Лудвиг Куба

„Ако Кирило-Методиевият ученик Климент бе работил по-дълго, както в Охрид, славянството е щяло да се прошири до Хамбург и до Рейн и да се наложи славянското господство; нито полабските славяни биха били така лесно абсорбирани, нито би имало толкова раздробление в славянските езици, както е сега. Такива мисли се въртят в главата ми, разхождайки се край бреговете на светинята славянска – Охридското езеро.“

(1937)

Стивън Рънсиман

„България още от времето на Бориса е направила русите, ведно с всичките народи на Балканския полуостров, свои длъжници.“

(1938)

Проф. Роман Якобсон

„Българите следва докрай да осъзнаят какво означава през десети век начело на държавата да стои един възпитаник на школата Магнаура.“

(1978)

Всеславянска прослава

Как са открити, изпети и записани химните за славянските първоучители

Тодор Григоров-Терес

През 1980 г. работех върху трикантария „Аз, Буки, Веди“ и търсех текстове на старобългарски език в богатата библиотека на моят тъст – библиограф Борис Десев, който завеждаше катедра в Държавния библиотекарски институт. Забелязах, че в стари пеенки имаше химни за Светите братя Кирил и Методий. Дотогава на 24 май се пееше само известният химн на Панайот Пипков по текст на Стоян Михайловски „Върви, народе възродени“. В Духовната семинария най-вече се пееше „Хвалебна песен на славянските просветители“ – композиция на Дмитрий Соловьев. Тогава се убедих, че всъщност има много други подобни творби.

Особено богат беше музикалният сборник за православните дружества и братства, издаден през 1935 г. от Великотърновския митрополит Софроний и Борис Маринов – инспектор в културно-просветния отдел на Св. Синод и мой професор в Духовната академия. Само в него имаше 11 химна. Подобни песни имаше и в една ръкописна нотна тетрадка от 1920 година.

Завлада ме идеята да се направи грамофонна плоча с техните записи, посветена на предстоящата 1300-годишнина от основаването на Аспарухова България.

Отнесох без бавене книгите на проф. Георги Робев – диригента на Българската хорова капела „Светослав Обретенов“. Той възприе възторжено идеята ми, като препоръча да се издирят още такива творби.

Обадах се още на другия ден на моя учител по литература в семинарията Иван Попвасилев. Той ме свърза с проф. Стоян Петров, под чиято редакция през 1969 г. издателство „Наука и изкуство“ бе издало сборника „Слава на Кирил и Методий“. Той ни предостави в ръкопис тропар от XVII в. на „болгарският роспев“, песента „Кирилу и Методио“ по текст и мелодия на Любен Каравелов, „Химн на

Кирил и Методий“, написан от Добри Войников през 1872 г. за празнуването на 11 май от българите в Браила, които се смята за първото наше произведение от този род, песни по текст на Йоаким, творби на основоположниците на българската компози-

торска школа от началото на XX век Маестро Атанасов, Емануил Манолов, Александър Кръстев, Добри Христов, както и поредица имена на известни навремето учители по музика – Д. Радев, Т. Пъндев, Ст. Вапорджиев, П. Бояджиев, Ат. Бояджиев и др.

Особена радост ни достави химнът „Славимо, славно словени“ от големия унгарски композитор Ференц Лист от 1863 г., който ни предаде директорът на Института по музикознание към БАН проф. Венелин Кръстев. Оказа се, че освен поменатия Соловьев химни за Кирил и Методий са писали Пьотър Илич Чайковски и чешкият композитор Войтех Главач, живял в Русия. След упорит труд проф. Георги Робев, Методи Матакиев и мое смирение подготовихме грамофонната плоча. Оркестрацията извърши Робев, като някои от песните, написани в двугласно звучене, бяха хармонизирани и обработени от нас тримата. Произведенията, написани за голям хор, бяха запазени в оригинал. При звукозаписа бяха включени оркестър и орган, а при тропарите – камбанен звън и други ефекти.

Корица на първото издание на химна „Върви, народе възродени“. Книгоиздателство „Хемус“ (1907)

Факсимиле от началото на партитурата „Химн в чест на Кирил и Методий“ от Пьотър Илич Чайковски. Написан и изпълняван за 1000-годишнината от Успението на Св. Методий през 1885 г.

С особено въодушевление „Балкантон“ прие извършеното от нас. Записите бяха направени с колективите на Българската хорова капела и Софийската държавна филхармония и с органиста Тодор Мусев. По време на работата бяха открити и нови композиции, сред които няколко тропара и меси от католически свещеници, живели в България.

Двете грамофонни плочи включиха 29 химни и песни. На 24 май 1981 г. те бяха представени на голям концерт в зала „България“. Врѣх на празника беше химнът, посветен „Народному поету Стояну Михайловскому“.

Тодор Григоров-Терес е дългогодишен хорист-солист в Българската хорова капела „Светослав Обретенов“. Автор на трикантария „Аз, Буки, Веди“ („Похвала на цар Симеон“, „Азбучна молитва“, „За буквите“) на старобългарски език от IX век, ораторията „Отец Паисий“, ораторията „Любовен рекевием“, „Златоустова Литургия“ (за смесен и мъжки хор) и други хорови и симфонични творби.

„Христос Вседържител“. Икона от църквата „Преображение“ в Зографския манастир на Света Гора. Худ. Захарий Зограф (1853)

Присъствие в Европа

Пътуващата изложба „България в Европа“ е посветена е на 150-годишнината от рождението на големия български учен, общественик и радетел на обединена Европа проф. Иван Шишманов, на 5-годишнината от членството на България в Европейския съюз, на 20-годишнината от присъединяването на България към Съвета на Европа.

През месец март 2013 г. изложбата бе показана в Българския културен център „Витгенщайн“ – Виена, в присъствието на дипломати, културни дейци и общественици от австрийската столица.

Откриване на изложбата във Виена, 13 март 2013 г.

Румяна Конева разговаря с проф. Екарт Щратеншулте – президент на Европейската академия в Берлин

Корица на грамофонните плочи Балкантон – стерео № ВХА 10756/57

ЛЮБОПИТСТВО КЪМ СВЕТА

Интервю на д-р Надежда Савова пред сп. „Нешънъл джиографик“

Българката от Габрово д-р Надежда Савова от Департамента по културна и социална антропология на Университета „Принстън“ в Бостън е обявена за „пътешественик на годината“. В сп. „Нешънъл джиографик“ – приложение „Пътешественик“ (декември 2012 г.) е поместено нейно интервю с Джордж В. Стоун, което предлагаме на нашите читатели.

Националното географско дружество „Нешънъл джиографик“ е основано преди 125 години във Вашингтон, окръг Колумбия, САЩ, като научна и образователна организация с идеална цел, която има за цел да умножава и разпространява географското познание.

„Нешънъл джиографик“: Кое е най-важно за един пътешественик?

Надежда Савова: Идва време да бъдем откровени пред другите кое е наистина нашият шанс да се освободим от стереотипите в мисленето и от разните ограничения в живота ни.

Н.Дж.: Бихте ли посочили някое свое пътуване или друго преживяване, което сте сторили, за да изявите своето любопитство спрямо останалия свят?

Н.С.: Прекарах два месеца в Етиопия като поклонник в т. нар. Втори Йерусалим Лалибела. Видях беднотия и глад в очите на хората, но не видях в тях никаква молба за помощ. Най-сетне попитах една жена защо никой не моли за нещо. „Хората по някакъв начин си помагат един на друг – отвърна тя. – Един е нещастен един ден, друг – друг ден, така че животът си тече на някакви периоди.“ Този прост отговор ме подкани да възприемам особените пътища, по които хората от различните култури не само намират начини за оцеляване, но откриват смисъл и съпричастност в най-различни ситуации.

Н.Дж.: Кое Ви подбуди да пътешествате по такъв начин, че да заслужите званието „Пътешественик на годината“?

Н.С.: Когато пътешествам, винаги инстинктивно търся хлебниците, за да усещам мириса на топъл хляб, което ме кара да се чувствам у дома. През изминалите три години аз най-вече се интересувам от правенето на хляб и почвам да правя разлика, понякога основна, между различните хора именно по това.

Н.Дж.: Кои са Вашите герои?

Н.С.: Крайно съм впечатлена от жените, които срещнах в някои от най-бедните места в света. От пампасите на Бразилия до увеселителните градчета на Индия, от потомците на майите в Мексико до племената на бедуните в Мароко, жените често пъти вършат и женската, и мъжката работа, и пак намират сили да се усмихват и да бъдат гостоприемни към странниците.

Н.Дж.: Какво никога не бихте оставила вкъщи, без което няма да пътувате?

Н.С.: Това е един малък дървен печат за хляб, наречен просфора според православната християнска традиция, заедно с икона на Св. Николай, покровителя на пътешествениците.

Н.Дж.: Каква най-изненадваща храна сте вкусила по време на пътуванията си?

Н.С.: Освен че опитах хрускави шурци в Мексико и пържени паяци тарангули в Лаос, храната, която неочаквано вкусих, бяха френски замразени филийки на обредна церемония в един американски колеж.

Н.Дж. Назовете три места в света, които бихте желали да посетите до края на живота си.

Н.С.: Манастирът Саидная в Сирия – това е едно от най-свещените места на християните в Близкия Изток, където местните хора

Надежда Савова с Дилма Русева, 30 януари 2012 г.

Като сънароднички

В началото на настоящата година бях в Бразилия, в град Салвадор, на Световната конференция по екология и устойчиво развитие на общностите чрез иновативни подходи. Разбрах, че Президентът Дилма Русеф ще гостува в града. Бях единствената българка там и имах идеи за културно сътрудничество между Бразилия и България. Написах на голям кадастрон надпис „ПОЗДРАВИ ОТ ГРАДА НА ВАШИЯ БАЩА!“ В момента, в който Дилма започна да говори след речите на своите министри, вдигнах картон на височина. Тя веднага забеляза това, прекъсна речта си и с широка усмивка ми направи знак с ръка, че ще се видим.

След това личните ѝ охранители ме заведоха зад сцената при нея. Дилма ме посрещна ведро усмихната, прегърна ме и ме целуна, стисна двете ми ръце в нейните и с третият поглед ме попита как съм попаднала в Салвадор. Разказах ѝ накратко за новото габровско читалище в къщата на баба ми. Тя разбра, че освен българската и бразилската, в света има около 50 страни, които имат подобни културни мрежи, и че аз съм основател и председател на тяхната организация. Тя ме представи на министъра на външните работи г-н Антонио Патриота и му каза, че се открива важна посока за културна дипломация на Бразилия предимно с Европа.

Дилма бързаше за полет до Куба. Целуна ме още веднъж, обеща да ме свърже и с Министерството на културата по същата тема.

още говорят на арамейски език – езика на Христос. Нова Зеландия – заради невероятната култура на маорите и величествената природна красота. Остров Тимбукту – заради една книга с африкански приказки, които мама ми четеше, когато бях дете, и това ми даваше възможност да си въобразявам някакво пътешествие, докато живеехме заключени зад Желязната завеса.

Н.Дж.: Назовете място, където вече сте били, и смятате, че всеки би трябвало да посети.

Н.С.: Бих посочила две такива места, които са изумителни. Едно е Кападокия в Турция – една долина с обветрени жълти скали, осеяни с пещери с просечени в тях манастири, а другото е Розовата долина в България – една котлови-

на, щедро зелена и цъфтяща през целия май.

Н.Дж.: А какво ще правите отгук нататък?

Н.С.: Ще продължа своята програма за изграждане на пет нови хлебни къщи в България, чрез която една американска фондация подкрепя нашите усилия за укрепване на гражданското общество след периода на социализма.

Надежда Савова е на 29 години, доктор от Департамента по културна и социална антропология в Университета „Принстън“. В старата къща на своята баба в Габрово, в нейната родна България, с помощта на доброволци тя създава обществена Хлебна къща, където те правят хляб и се сприятеляват. Посетила е 76 страни, като е подкрепила подобни програми в десетина държави от Израел до Бразилия, Русия, Южна Корея и Съединените щати.

„Св. равноапостолни Константин и Елена“. Икона от Зографския манастир (1710)

Бразилистика в България

Проф. Румен Стоянов – почетен доктор на Бразилския университет

Университетът в град Бразилия – столицата на Бразилия, присъди на известния български латиноамериканист проф. Румен Стоянов званието „Почетен доктор“, съобщиха от Посолството на България в Бразилия. По време на тържественото събитие проф. Хенрик Шийверски очерта заслугите на българина в разпространението на бразилската литература и култура като дипломат, преводач и университетски преподавател.

Румен Стоянов е живял 18 години в Латинска Америка, от които 10 години като културно аташе в посолството на България в Бразилия. Преподавал е 5 семестъра в Университета на град Бразилия – български език и култура и бразилско литературно присъствие в България. От 1969 г. започват многобройните му литературни изяви, свързани с Бразилия.

Ректорът на Университета в гр. Бразилия проф. д-р Жозе Жералдо де Соуза-младши, който връчи отличието, отбеляза, че то е било присъдено с пълно единодушие от членовете на Академичния съвет. В благодарственото си слово Румен Стоянов проследи основните моменти в развитието на българската бразилистика. В музикалната част по време на церемонията бе изпълнена и пиесата „Рондо 1“ от композитора Преслав Стоянов – син на удостоения с почетното звание, завършил музика в този университет.

Проф. Румен Стоянов бе удостоен и с диплома от Законодателната камара на Федералния окръг.

Понастоящем четирима българи работят в това висше учебно заведение, което през 2012 г. чества своята 50-годишнина.

Румен Стоянов е първият българин, удостоен със званието „Почетен доктор“ на бразилски и латиноамерикански университет. Сред останалите почетни доктори на Университета на гр. Бразилия са Шарл де Гол, Нелсън Мандела, Дезмънд Туту, Далай Лама и др. На събитието присъства и българският посланик Чавдар Николов, който с втори мандат допринася за разширяване на връзките между България и Бразилия, съобщиха от българското посолство.

На 1 ноември 2010 г. по повод избирането за президент на Бразилия на Дилма Русеф, която е с български корени, най-голямата българска англоезична медия Novinite.com (Sofia News Agency) публикува интервю с проф. Румен Стоянов.

Честито!

Румен Стоянов е отдавнашен съмишленник, съдейник и автор на Кирило-Методиевския вестник. Неговият път от търновското село Драганово до бразилската столица Рио де Жанейро и книгите му със стихове, есета, преводи на български автори, а най-вече дългогодишната му дружба с нобелиста Габриел Гарсия Маркес, които творби той пресътвори на древния ни език, будят искрено възхищение.

Достойно естъ! На многая и благая лета!

„За буквите – О писменехъ“

На пост край Атлантика

Новият паметник на Светите братя в Лисабон

Сидония Пожарлиева

Скулпторът Димитър Янков е роден в Добрич. Завършил е три курса на Националната художествена академия „Николай Павлович“. Сега е 60-годишен творец с буден, неспокоен дух и критично око към несправедливостите в живота. Работи в различни градове на страната – Силистра, Балчик. Урежда самостоятелни и участва в общи изложби. Живее и в България, и в чужбина. През 1991-1995 г. преобладава до Германия – в Дегендорф и Аугсбург. През 1998 г. представя свои творби на Световното изложение за приложни изкуства във Франкфурт.

Преди години се запознава с немския художник приложник Ханс Драер, който живее в Португалия. Двамата създават „Арт-център“ с ателие. Нашият сънародник се заселва временно в северното градче Калдъш да Раиня. Сдобива се много приятели. Прави 7 самостоятелни изложби и участва в биеналета, пленери, симпозиуми. Получава награди.

След петгодишно пребиваване в Португалия се завръща в родината си. Създава паметник на Захарий Стоянов и скулптурна фигура „Майка и дете“ за Добрич като дарение. Паметникът на генерал Иван Колев подарява на българите в Бесарабия. За Украйна е предназначена и композицията „Нестинарки“, върху която работи понастоящем. А паметникът на Деметра – богинята на плодородието, ще бъде поставен скоро във Варна. Подготвя и ретроспективна изложба под название „Неспокойни мои делници“.

Отпреди десетина години е завладян от идеята да извае паметник на Светите братя Кирил и Методий. Първо изработва релефно пано с техните фигури. През 2004 г. за Кирило-Методиевския празник представя изложба от керамика в двора на българското посолство в Лисабон. Тогава споделя своята идея с посланика Альоша Неделчев, който я възприема с възторг и всячески спомога за нейното осъществяване. С помощта на свои португалски приятели авторът доставя материали от далечна и труднодостъпна кариера. Група военни от близък гарнизон съдействат да се пренесе и монтира паметникът.

Официалното откриване става на 24 май 2004 г. Присъстват кметът на Лисабон, много българи и

Срещу Новата 1980 г. папа Йоан Павел II обяви за вечни времена Св. Св. Кирил и Методий за съпокровители на цяла Европа редом със Св. Бенедикт Нурсийски.

Св. Св. Кирил и Методий се извисиха и на другия край на Европа

видни португалски личности. Архитект Алекс Николаев е пристигнал чак от Бразилия. Скулпторът се радва на одобрителни овации. Поздравява го и главният архитект на Марсилия. Посланикът на Перу го кани да посети страната му.

Върху паметника има надпис:

„Сътворен и дарен от скулптора Димитър Янков за България.“

Наистина едно достойно дело – плод на обич и вдъхновение, което влива тръпки на гордост в излинените ни души, жадни за възкресяване на българския национален дух.

Авторката е журналист и поет, преводач от португалски език.

Димитър Янков

„Вход Господен в Йерусалим“. Икона от Зографския манастир (1710)

От българско потекло

Поетът Александър Попов взе пръст от паметника на Св. Св. Кирил и Методий в София и го отнесе при неговото копие в Мурманск, където на 24 май 1986 г. бе възобновен Кирило-Методиевският празник в Русия.

Александър Попов е член на Съюза на писателите в Русия. През 1981 г. по свое собствено желание постъпва във военноморския флот на Русия и служи едно десетилетие в Северния флот – в базата на атомните подводници в Гаджиево и в град Северодвинск. Достига звание капитан II ранг. Понастоящем живее в Гаджиево.

Александър Попов

През 2006 г. участва заедно с мурмански писатели, журналисти, преподаватели в средни училища, културни дейатели в културно-духовната просветителска експедиция „Славянски ход“ Мурманск–Москва–Мурманск, която бе приета и благословена от Патриарха Московски и на цяла Русия Алексий II.

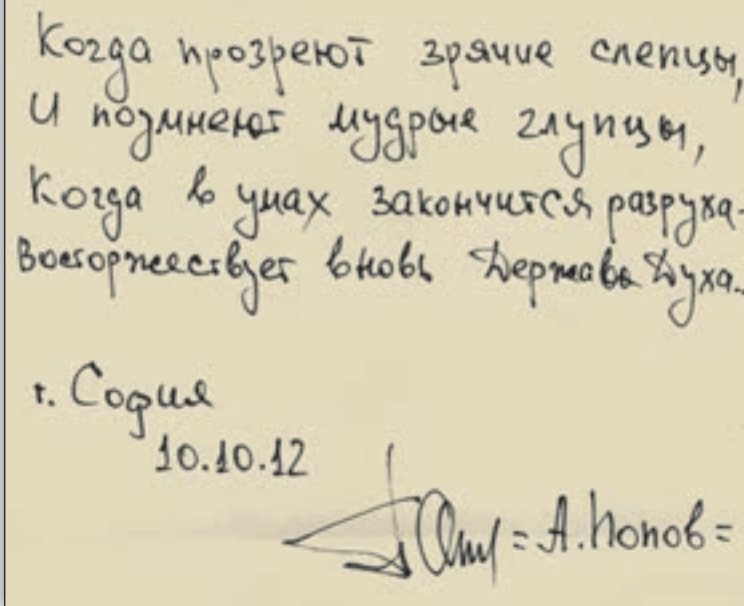
През март 2007 г. е награден с всерусийската обществена награда – сребърен медал „За заслуги“.

Издан е няколко сборника със стихове, един от които са нарича „Держава духа“ (по философско-публицистичното определение за България на Дмитрий Лихачов).

Неговият род по бащина линия има български произход, свързан с писателя Васил Попов от еленското село Миндия.

Двезични издания

Под покровителството и с подкрепата на Министерството на културата на Португалия и Генералната дирекция на книгата и библиотеките в Лисабон, софийското издателство „Фараго“ отпечата поредица книги на видни португалски поети и писатели с подбор, въведение и превод от португалски на Сидония Пожарлиева, с редактор по езика Христина Тасева и художник Мая Златева. Книгите се разпространяват като дарение в библиотеки в България и Португалия.

Автограф специално за в. „За буквите – О писменехъ“

С глаголица по света

Прозренията на Антония Дуенде

„Св. равноапостолни Константин и Елена“.
Възрожденска щампа (XIX в.)

Застъпница на вярата

Добриня Бадалова е родена през 1971 г. в Габрово. Завършила е иконопис в Православния богословски факултет на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“. От 1996 до 2005 г. живее в Братислава, Словакия.

Рисува авторски копия на православни икони.

През 2002 г. получава наградата „Св. Криспино“ в град Баручело, Италия.

Добриня Бадалова

Плакат от изложбата във Виена

Нейни творби са показвани на общи изложби в Българския културен център в Братислава (1991, 2000), в град Баручело (2002), в Романския културен институт в Лондон (2007), в галерия „Траг“ в Белград (2012).

Представяла е индивидуални изложби в Братислава (1996, 2001, 2002, 2004, 2005), Моймировце (1998), Кошице (2003), Търнава (2004).

През 2012 г. 40 нейни икони бяха показани в Българския културен център „Витгенщайн“ във Виена.

Постоянно сътрудничи със свои творби по темите на Кирило-Методиевския вестник в няколко поредни броя, като работи по задание на редакцията.

През 1984 г. завършва Висшия институт за изобразителни изкуства „Николай Павлович“ в София, специалност „Живопис“; 1991–1996 г. следдипломна квалификация „Изкуство в контекст“ във Висшия институт по изкуствата в Берлин; 2003 г. е хоноруван преподавател в Университета по изкуствата в Берлин, специалност „Изкуство в контекст“; от 1991 г. е ръководител на артистични ателиета в Германия, Франция, Тайланд, Полша, Испания, България, Индия. Член на международна фондация „Тейлър“ – Париж.

Творчески изяви и участия

2011 г.: изложба „Глаголически следи“ – живопис; Остен – Световна галерия за изкуство на хартия в Скопие, Македония; Център за култура „Григор Пърличев“ в Охрид.

2011 г.: изложба „Глаголически следи“ в Кметството на Загреб, Хърватска.

2010 г.: Фондация „Елиас Канети“, Русе; Български културен институт в Будапеща, Унгария; Национален център по изкуствата „Bellas Artes“ в Лима, Перу; Министерство на правосъдието в Кил, Германия.

2009 г.: изложба „Глаголически следи“ в Народното събрание на Република България, Научната библиотека в Задар, Хърватска; изложба „Глаголически партитури“ с композиторката и пианистка Вали Карвено-Бато; „Дафне“, в Париж.

2008 г.: изложба „Глаголически следи“ в Хумболтовия университет – Берлин; Международно биенале на визуалните изкуства „Август в изкуството“ в Съюза на архитектите – Варна; Българско културно средище в Париж.

2007 г.: „В търсене на Европа“ – студио-галерия „Хаус ам Люцоплац“ в Берлин; „Славянски следи“ – Европейска патентна служба в Берлин.

2006/2005 г.: „Куполи и знаци“ – изложба живопис и инсталации съвместно с Весела Позне в музея „Мюнхенкlostер“, Ютерборг; по повод на 100-годишнината на храма „Берлинер дом“, Берлин.

2004 г.: „Артистични дневници“ – групов инсталация в резиденцията на канцлера на Германия в Берлин.

2003 г.: изложба „Писмена – мостове“ – живопис, в Българското посолство в Берлин.

„Европиния търси отвлечената си сестра Европа“ – авторски пърформанс в 16 музея по време на „Дългата нощ на музеите“ в Берлин.

Художничката включва в творбите си глаголическата плоча от „Бакша“, Албания (XI в.), изображения от платото Наска в Перу, надписа върху гроба на Никос Казандзакис на о-в Крит, ноти от „Глаголическа меса“ на чешкия композитор Леон Яначек.

Антония Дуенде пред „Достойно естѣ“, пято от Левски

Проф. д.изк.н. Чавдар Попов

„Антония Дуенде е художничка, чийто творчески профил се проектира в сферата на взаимодействията между визуално-пластичния и вербалния език. Традициите в тази насока са твърде богати и дълговечни – като се започне от древноегипетските стенописи и релефи, мине се през китайската тушова живопис върху свитъци и се стигне до експериментните на кубистите и на дадаистите в началото на миналото столетие.

Приносът на Дуенде в тази насока обаче е твърде оригинален. Тя се занимава основно с глаголицата. Освен огромния смислов товар, който тази все още отчасти енигматична и странна азбука носи в себе си, тя се явява и изключително благодатно поле за чисто пластически взаимодействия и търсения в областта на цвета, фактурата, композицията и пространството. Знаците на самата глаголица влизат в сложни полифонични съзвучия с други системи на означаване и символизация – техниките на фротажа, нотните записи, сакрални символи от различни епохи и култури, включително и от Далечния Изток. Всичко това дава възможност на Дуенде да постигне впечатляващ синтез, изключително интензивен в съдържателен план, но не по-малко лиричен, поетичен и емоционален като „пластическо писмо“.

Проф. Ивайло Мирчев

„Ние не сме чак толкова подготвени за това, което се случва в изкуството в Европа и Северноатлантическия свят. Малко или много то е уморено от конкретната визия; малко или повече там техническите средства за постигане на съвършения образ са толкова напреднали, че тази умора вече се пренася и на концептуално ниво, т.е. там вече много малко се интересуват от нарисувания образ. Търси се друг тип въздействие на визуалния образ, който тук виждаме представен по един великолепен начин. В широка концептуална рамка Дуенде включва един друг тип образ, който кореспондира с времето, кореспондира с историята, със значението на знака (символа). Търси тези семиотични следи, които са надцивилизационни или са по-скоро основата на цивилизацията – сложни параметри, трудни, дълбоки корени, които тя осмисля и визуализира по един много интересен начин.“

Д-р Имке Людерс

„Повече от 10 години Антония Дуенде се занимава с азбуката, предшественичка на кирилицата – т.нар. Глаголица. Нейните картини са посвещени на създадените от братята Кирил и Методий през IX век писмени знаци, които позволяват извършването на християнското богослужение на старославянски език. Тази азбука от писмени знаци, изградени от кръст, триъгълник и кръг, е посветена на Светата Троица. Изненадани сме, че след цяло хилядолетие градивните елементи на тази азбука са пластичният език на школата Баухаус и на Руския конструктивизъм от XX век.“

Луис Ла Ос – директор „Културни промоции ENSABAP“, Перу

„Антония Дуенде, българска художничка – с голяма европейска траектория – ни носи с тази изложба духа на старинни истории. Истории на славянските народи – тя самата е славянка – живели по време на Византийската империя, които са сътворили своя собствена история, свои литургии и своя писменост – така наречената глаголическа писменост. От тези славянски следи Дуенде е използвала една от най-важните следи от глаголическата писменост – плочата от Башика, Албания, датираща от 1100-ата година. От едно копие на плочата, което се намира в Държавната библиотека в Берлин, тя прави фротажи върху оризова хартия от надписите на плочата: игра на огледала между древността и съвременността; неразрушими връзки на традицията – и ни поднася нови славянски следи – нейни собствени, на вътрешната ѝ реалност. Като съзряваме тези картини на Дуенде, едновременно старинни и постмодерни, се приближаваме към славянския свят от някога и от сега, който би трябвало да познаваме по-отблизо.“

Ангели с материални крила

Нестинарските откровения на Евгени Велев

Райна Йотова

Живеем в интересно и трудно време. Две от големите знакови събития за настоящата година са появяването на двама ангели с материални крила при избора на новите християнски първосвещеници – Българския патриарх Неофит и папа Франциск I.

„Европа трябва да се върне към християнските си корени.“

Горното убеждение сподели папа Йоан Павел II в словото си, произнесено на срещата му с представители на българската култура, наука и изкуство в София на 24 май 2002 година.

„Ангели с материални крила“ нарече доц. Евгени Велев своята юбилейна изложба в столичната галерия „Париж–Москва“. Художникът не избра да направи ретроспекция на творчеството си, както обикновено се подхожда при подобни случаи. Той създаде истинско арт събитие с изцяло нова колекция от 15 живописни платна и 6 пластики от дърво, метал и камък. Повечето от тях са вдъхновени от изконни житейски, библейски и общохристиянски сюжети и мотиви: „Семейство“ и „Света Троица“, както и „Гората на райските ябълки“.

Публиката в галерията беше и под магичното въздействие на творби като „Преподобна Стойна“, „Св. Георги“, „Ангел и Икар“, „Олтар“ и „Рапсодия за гора и вкаменена душа“. Редом с тази изложба картини на Евгени Велев бяха изложени и в залите на издателство „Типография Наука“ в Руската академия на науките в Москва. По едно и също време негови картини заживяха в две европейски столици.

Евгени Велев прави съвременно изкуство, което надгражда върху темелите на националноисторическото ни наследство. В тази посока искам да направя една символна асоциация с творчеството му като художник, писател и не на последно място – преподавател в УниБИТ. Тази асоциация с него се роди, докато разглеждах една морска карта на Винченцо ди Деметрио от Дубровник (пергамент от 1606 г.). Картата е публикувана в книгата „Славянски ръкописи, документи и карти на българската история и Ватиканската апостоли-

Евгени Велев – автопортрет

ческа библиотека и секретния архив на Ватикана от IX–XII в.“ На корицата има триъгълник, върху който е изобразена Св. Богородица между два ангела, както и Розата на ветровете с 32 вятъра. Повечето от тези ветрове, даже и урагани, бушуват и в една от „Страстите Христови“ на Велев – от нетрадиционните му книги.

След неговия роман „Най-дългият таратор“ нещата стават още по-сложни с появата на стихосбирката „Нажежени пясъци“. Той умее да подклажда огън, но и да носи

вода от кладенци, когато трябва да те запали за идея. И обикновено аз му се „връзвам“. Защото му вярвам. Така се и създаде „Полукръг за художествени експерименти“ в галерия „Ева“ – с огън, вода, вино, картини и приятели.

По повод на своя 50-и рожден ден доц. Велев сподели с колеги, приятели и читатели своята първа поетична книга. Премиерата ѝ беше в галерия „Средец“ на Министерството на културата. Както отбеляза писателят, магистър по литература и културология и доктор по философия Мюмюн Тахир, тя не е просто стихосбирка, а поетична книга заради цялостния ѝ замисъл, снимков материал и реализация. В нея има молитва и бунт, метафизични мечти и мухлясали парченца хляб, има и цветни сънища с разяждащи чувства и шепотен вик. Много са картинни тези стихове, а някои от картините носят поетична естетика, невинаги разбираема и отчетлива, но винаги провокативна и многопластова като внушение. Като поет Велев сякаш се провиква: „Истинският храм е този в душата“. Споделям това, защото през последните

„Ангел и Икар“. Худ. Евгени Велев

години варакосаните маратонки като символ на масовата култура и духовното ни обезличаване стъпват златните ни книги и културата ни, избродирана със златен конец.

Някои наричат Велев Павароти, а други – чужак и странник, или просто по приятелски – Гената. Той не се побира в рамки и определения, започвайки от монументалните му платна до заниманията му с педагогическа работа и изследователска наука като доцент в УниБИТ. Колкото и да са „нажежени пясъците“ под краката му, над него винаги ще бъдат „ангели с материални крила“, за да има смелостта, вдъхновението и мъдростта да рисува „автопортрета на собствената си сянка“.

Авторката е журналист в Дарик радио и артектперт.

„Пророк Илия“. Мозайка в Музея на Марк Шагал в Ница (1971)

Очаквайки пророк Илия

Марк Шагал

Струваше ми се, че виждам палатки върху пясъците; евреите голи под палещото слънце, яростно дискутират за нас, за нашето съществуване – Моисей и Бог.

Баща ми вдига чашата и ме изпраща да отворя вратата.

В един часа, толкова късно да отворя вратата, външната врата, за да влезе пророк Илия.

Един сноп бели звезди, посребрени на фона на белия велур на небето, прониква в очите и в сърцето ми.

Но къде е Илия и неговата бяла колесница?

Може би все още се бави на двора и под вида на мършав старец, на прегърбен просяк с торба на рамо и с тояжка в ръка ще влезе у дома?

„Ето ме. Къде ми е чашата с вино?“

Веднъж, на Великден, художникът Виневар ме бе поканил на масата си. Отражението от горящите свещи, техният мирис, смесващ се с тъмната охра на тена на Виневар блестяха в стаята. Жена му, която издаваше заповеи с усмивка, сякаш слизаше от някоя фреска на Веронезе.

Вечерята блестеше в очакване на пророк Илия.

Реч, произнесена в САЩ в тесен кръг, май 1963 г.

„В продължение на стотици и хиляди години животът на човека е бил по-лесен, отколкото сега, много по-лесен в морален смисъл. Човек се облягал на една или друга нравствена основа, която пускала корени в него самия. Като разглеждаме творенията на отдавнашните и древните епохи, ние откриваме в тях определено разбиране, концепция за света, изразена толкова ясно, че няма място за съмнения.“

Но вече много и много години с нарастващо постоянство предишните концепции за битието и мирозданието започват да се оказват неспособни повече да възвишават човека и да изпълват вътрешния му живот.

И това не достига на съвременния човек не само в творчеството му, но и за всекидневното му съществуване.

Като говоря това, аз не изпадам в песимизъм. Няма сила, която да ме накара да застана на пътя на недоверието в човека, още повече, че аз дълбоко вярвам във възвишеността на самата природа.

В същото време съм убеден, че човешкият избор, ходът на живота и историческото развитие често пъти са резултат от определени космически влияния, на които е подложено както човечеството, така и отделната човешка съдба...

В разстояние почти на 2000 години ние сме черпили енергия от този резерв, който ни е подхранвал, предпазвал и придавал съдържание, смисъл на целия ни живот. Но през последното столетие в този енергетичен резервоар се образува пукнатина. Елементите, от които се състои тази енергия, започнаха да се разпадат и хората по друг начин започнаха да виждат такива понятия като Бог, перспектива, цвят, Библия, форма, линия, традиция, хуманизъм, любов, вяроност, семейство, училище, възпитание, пророци, а също и Христос.

А може би самият аз съм се поддал на съмнения?...

Библията е най-великото в света произведение на изкуството. Тя съдържа в себе си най-висшия идеал на човешкото битие на планетата Земя.“

Из книгата „Моят живот“. Париж, 1970.

Откриване на изложбата в галерията „Париж–Москва“ в София

О, мъдри Димитре!

Канонът на Св. Методий – памятник на Моравската мисия

Акад. Валентин Бобевски

„О, мъдри Димитре, като предстоиш светло Божия престол, не ни забравяй, моли се за нас окаяниците, които, странници в тая земя, съзерцаваме днес твоите велики дела и те възпяваме, като се надяваме силно на твоето застъпничество.“

Чуй сега, славни Димитре, твоите бедни раби и се смили над тях: ние сме се отлъчили далеч от твоя светъл храм, но сърцата ни горят и дълбоко копнеем да се поклоним един ден на твоята църква с твоите молитви.

Защо, о мъдри Димитре, само ние, твоите бедни раби, да сме лишени от твоята красота и от любов към Създателя да бродим из чужди страни и градове и да страдаме от жестоките войници на езичниците и еретиците!“

Из „Канон за Св. Димитър Солунски“ от Св. Методий

Старобългарският превод на Библията е завършен срещу 26 октомври 884 г. – деня, в който е посечен Св. Димитър Солунски. За ознаменуване на това свето дело Моравският архиепископ Методий, който е украсил църквата с духовни песни, отслужва утринна Св. Литургия в съслужение със свои ученици начело с Климент. Тогава за пръв път прозвучава съставеният от него канон (на четвърти глас) – първата химнографска творба на старобългарската литература. Той е запазен в преписи от XI-XIV в. и е въведен в славистичната наука от руския проф. А. В. Горски през 1865 г. за честването на 1000-годишнината от Моравската мисия.

В наши дни проф. Томас Бътлър от Харвардския университет и американският музиколог Никола Радан възстановиха това единствено по рода си песнопение. Ортодоксалният ансамбъл „България“ под диригентството на Валентин Бобевски с много вдъхновение и любопитство се зае с неговото враждане в съвременната култура у нас и чужбина.

Новоизлезият компактдиск със запис на Канона бе представен в Голямия салон на Българската академия на науката пред отбрана публика. Първото храмово изпълнение беше в църквата на Софийската духовна семинария „Св. Иван Рилски“.

В следващите месеци и години при гостуванията си в Словения, Хърватска, Македония и у хор „България“ изпълняваше Канона, посрещнат с изключително внимание от познавачи на старината.

Наистина едно знамение: след 11 века Методиевият канон за Св. Димитър Солунски зазвучава ново.

Авторът е диригент, художествен ръководител, председател на Българския хоров съюз, изследовател на делото на Св. Св. Кирил и Методий и техните ученици.

„Св. Димитър Солунски“.
Мозайка от олтарна на едноименния храм в Солун (VII в.)

Изпълнение на хор „България“ на фестивал за старинна музика в храм „Св. Еуфемия“ в град Ровин, Хърватска, 2012 г.

Изпълнение на хор „България“ в църквата на Рилския манастир в деня на Св. Иван Рилски, 29.10.2012 г.

„Св. Атанасий Александрийски и Св. император Константин Велики“.
Житийна икона (фрагмент). Худ. Йоаникий Папавитанов (1830)

Единосъщен с Отца Миланският едикт и Тревненската живописна школа

Емилия Серафимова

С Миланския едикт християнството става позволена религия и гоненията към християните са преустановени. Самият император Константин, макар и още да не е приел официално Кръщение, участва дейно в Първия вселенски събор, състоял се в Никея през 325 г. На него той предлага в Символа на вярата, където се говори за божественото достойнство на Исус Христос, думата „единосъщен“ по отношението Му на Бог Отец – **Въплътеният Бог Слово е „единосъщен с Отца“.**

Този момент представя зографът Йоаникий, като изобразил Св. Атанасий Александрийски и император Константин.

Тревненският зограф е доморазъл и не е запознат с християнската херменевтика и догматика, но е много стриктен спрямо копирките, които използва в работата си, и пресъздава точно събитията от древността.

Св. равноапостолни Константин и Елена се изобразяват от нашите зографи най-често в сцената с Благовещението (на олтарните двери), в сцената с изобразяване на Все светии. Можем да ги видим и върху триптиси и диптиси, рисувани от жени зографи още през XIX век. Техни изображения има и в обикновени икони на Богородица Одигитрия. Неизвестен майстор представя Никео-Цариградския събор в икона от 1829 г. С въвеждането си Миланският едикт е дал отражение и върху облеклото на светиите и сградите, свързани с християнското богослужение. Дрехите на епископите са като дрехите на императора. Особен интерес представлява духовният меч на епископа, който никога в православието не се припокрива с военния меч, както при рицарите тамплиери.

Може би появата на християнската религия поставя човечеството в нова светлина, като му дава възможност да размисли за своето спасение и да надживее всекидневните битови грижи.

Авторката е богослов, екскурзовод в Музея на иконата в Трявна.

Емилия Серафимова

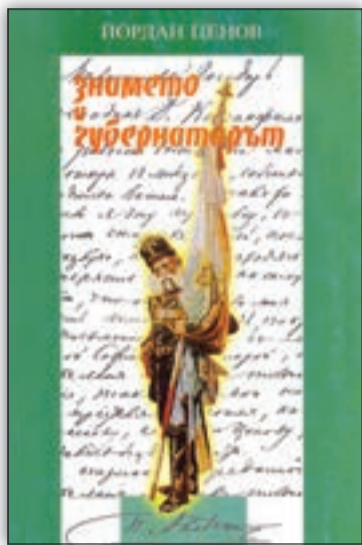
„Всяка плът е трева и всичката ѝ красота е като полско цвете. Тревата изсъхва, цветето увяхва, а словото на нашия Бог ще пребъде вечно.“

Исаия 40:6-8

Щедри дарове

Камбаната в Бешовица

Йордан Ценов

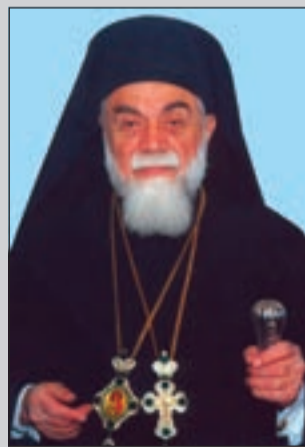
Корица на книгата „Знамети и губернаторът“. София, Терзиев и синове, 1997.

Както пише Алабин в „Доклад на Главния агент на Славянските благотворителни дружества за дейността му в България“, направен пред Петербургския клон на дружеството на 28 октомври 1878 г., в помощ на славянските дружества са похарчени като дар за български черкви 16 300 франка. Освен това от разни райони на Русия и най-вече от Москва, Самара, Харков, Казан, от частни дарители и Московското славянско дружество са раздадени богослужбени книги, облекла, утвар, свещенически одежди, напрестолни кръстове и др. На църквата „Св. Димитър“ в с. Горна Бешовица, осветена на Димитровден 1864 г., и на църквата „Св. Архангел Михаил“ в с. Долна Бешовица, построена през 1870 г., са подарени и камбани.

Авторът е жител на с. Бешовица. Завършил е история в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследва години наред историята на Самарското знаме и неговите реплики, като през 1997 г. издава единствената българска книга за него. Тя излезе и на руски език в превод на студенти от Катедрата по славянска филология, история и култура при Самарската хуманитарна академия под ръководството на проф. Леонид Храмов. Награден е с юбилеен медал от управата на град Самара. Подарил е 130 екземпляра от книгата си за българските читалища.

Самарското знаме е единственото военно знаме, на което са правени копия. Досега са направени 15 копия на Самарското знаме. През 1956 г. едно е подарено на Централния музей на въоръжените сили на СССР в Москва; друго е участвало на тържества в гр. Пloeц през май 1957 г. и е изложено в постоянната експозиция на Националния военноисторически музей в София; трето копие се намира в експозицията на Историческия музей в гр. Стара Загора; четвърто копие е внесено с тържествен ритуал в костницата на паметника на връх Шипка на 3 март 1982 г. Копие има и в Областния музей на гр. Самара.

† Смоленски епископ
НЕСТОР КОСТЕНЕЧКИ
(29 май 1925 г. – 14 март 2013 г.)

Бележит монах, книжовен богослов, неуморен изследовател на руско-българската взаимност от най-ранния период, епископ Нестор подкрепил Кирило-Методиевския вестник още при самата му поява и беше вписан по достойнство в Международния редакционен комитет. Представи научните си постижения в поредица приносни статии. По време на своето 10-годишно пребиваване в Москва като председател на подворията на Българската православна църква той направи известен за нас град Рилск в Курска област, наименуван на първия южнославянски светец Иван Рилски. Дългогодишен свещеножител на Рилския и Троянския манастир през драматичните години на „църковния разкол“, той написа неговата история. Завеща единствена по рода си лична библиотека от старопечатни книги и ръкописи на Богословския факултет на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“.

Достойно ест! Вечная память!

„За буквите – О писменехъ“

Средновековен книжовник.
Миниатура от XII в.
Съхранява се
в Британския музей

Консултанти:
Мария Бранкова
Христо Богданов

Изданията има общокултурен характер и авторите следва да избягват преки политически внушения и коментари.

Авторите носят отговорност за своите публикации.

Заглавията и подзаглавията са от редакцията.
Съкращаването на текст се съгласува с авторите.

Приемат се за печат материали до три стандартни страници на електронен носител, като илюстрациите са отделни файлове, по възможност на по-висока резолюция (мин. 180 dpi).

Благославяйте, а не кълнете!
И поправяйте – ще ви бъдем благодарни...

Броят е приключен редакционно на 14 април 2013 г.
(Преп. Йоан Лествичник и Св. Мартин, папа Римски)

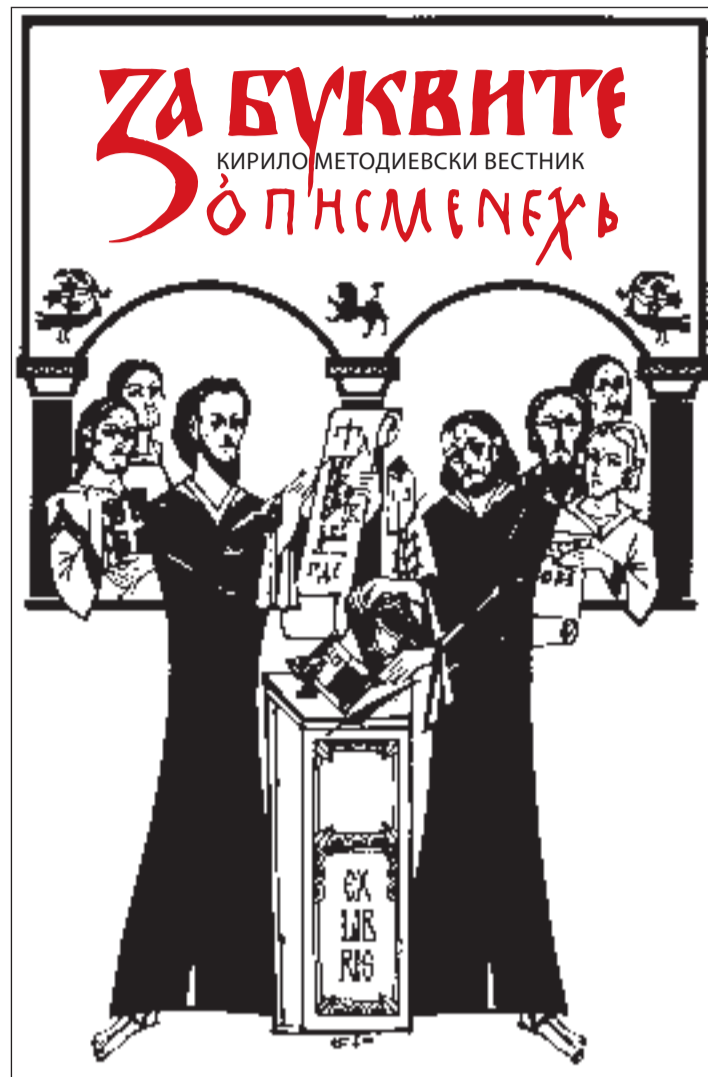
„Издаването на някои вестници и списания може да допринесе полза.“

Козма Прутков
Из книгата

„Плодове на размисъл“ (1853)

Мраморна стела от Царския дворец във Велики Преслав (XI в.)

ISSN 1312-3785

Излиза от 1979 година

Бр. 39 / май 2013 г.

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
Проф. д.к.н. СТОЯН ДЕНЧЕВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Съредактори
ХРИСТО БУКОВСКИ, КАЛИН НИКОЛОВ

Редактор на богословските текстове
Д-р БЛАГОВЕСТ ВЪРБАКОВ

Художник
Доц. д-р ЕВГЕНИ ВЕЛЕВ

Графично оформление, редактиране и илюстрации
КИРИЛ ИВАНОВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ'АГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ТАМАРА БЪРТЪН, ТОМАС БЪЛТЪР, ЕКХАРТ ВАЙЕР, ГЕОРГИ ВАСИЛЕВ, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, МАРЧЕЛО ГАРДЗАНИТИ, ДИМИТРИОС ГОНИС, ТОДОР ГРИГОРОВ-ТЕРЕС, ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, ДЖОРДЖО ДЗИФЕР, АКСИНИЯ ДЖУРОВА, НИКОЛА ГЮЗЕЛЕВ, БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ИВАН ДОБРЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА, АНТОН ДОНЧЕВ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, ИЛИЯ ИЛИЕВ, БИСЕРА ЙОСИФОВА, ИГОР КАЛИГАНОВ, КАЛИНА КАНЕВА, ДИМИТЪР КЕНАНОВ, ИВАН КОЛЕВ, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ, ПРЕДРАГ МАТЕИЧ, ФЛОРИАН МЕСНЕР, ХАЙНЦ МИКЛАС, ГЕОРГИ МИНЧЕВ, АЛЕКСАНДЪР НАУМОВ, СВЕТИЛИНА НИКОЛОВА, КОНСТАНТИНОС НИХОРИТИС, ЕЛЕНА ПАВЛОВСКА, ДМИТРИЙ ПОЛИВЯННИЙ, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, ЦВЕТИ РАДЕВА, НОРБЕРТ РАНДОВ, ВАЛЕНТИН РАСПУТИН, ЮРИЙ РОСТОВЦЕВ, ДЖУН-ИЧИ САТО, ТАТЯНА СЛАВОВА, МАРИНА СМОЛЯНИНОВА, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ, ФРАНСИС ТОМСЪН, ГЕРГИНА ТОНЧЕВА, ПЕТКО ТОТЕВ, ИМРЕ ТОТ, АННА-МАРИЯ ТОТОМАНОВА, ХРИСТО ТРЕНДАФИЛОВ, АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, ВАСИЛКА ТЪПКОВА-ЗАИМОВА, ХИЛДЕ ФАЙ, УИЛЯМ ФЕДЕР, КРИСТИАН ХАНИК, ПЕТЕР ШРАЙНЕР

Редактор-коректор
СВЕТЛА ДЕВКОВА

Съдейници
Архимандрит Серафим Геновски, Светозар Ангелов, Вера Бонева, Ена Валентинова, Иван Владимиров, Мариета Георгиева, Борислав Геронтиев, Катя Гечева, Силвия Дерибеева, Влади Иванов, Богдан Иванов, Румен Йонков, Венета Козарева, Николай Ликовски, Пепа Манастирска, Михаела Маджарова, Вара Митева, Пенка Момчилова, Светла Московска, Росица Николова, Борислав Николов, Мирела Пейчева, Бояна Пенчева, Ана Райкова, Стефан Смирнов, Соня Стоянова, Елена Томова, Константин Тотев, Благовеста Цветкова, Савина Цонева, Наско Якимов

Компютърна лаборатория „Джон Атанасов“
Д-р Добри Бояджиев

Калин Димитров, Георги Видинов, Ивелин Кадийски, Мартин Симеонов, Георги Чобанов, Венцислав Соколов, Светослав Дечев

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНОХЪ“
www.unibit.bg • www.zabukvite.org

Директор
Доц. д-р БОНКА ХИНКОВА

Научен секретар
ЕВГЕНИЯ ВАСИЛЕВА

София, 1784, бул. „Цариградско шосе“ № 119
e-mail: info@zabukvite.org

Печатница
ДЕМАКС

Директор Марин Несторов

„Св. равноапостолни Константин и Елена“.

Икона от едноименната църква във Велико Търново. Тревненска школа (1874)

Всяка година на празника на Св. равноапостолни Константин и Елена е изнасяна на литийно шествие до хълма Царевец. Днес оригиналът се съхранява в

Регионалния исторически музей във Велико Търново. Репродукцията на иконата е предоставена от ръководството на музея специално за този брой.

Църквата „Св. Св. Константин и Елена“ (преди „Св. цар Борис Покръстител“) във Велико Търново. Това е последната църква на майстор Колю Фичето. Осветена на 7 октомври 1873 г. от епископ Иларион Макариополски

Св. Евтимий, патриарх Търновски

Похвала за Светите велики и равноапостолни царе Константин и Елена (XIV в.)

Написано по поръка на цар Иван Шишман

По-светло от слънцето се яви настоящето тържество, което просвещава мислите и весели душите на всички. Защото слънцето сияе само през деня, а нощем е скрито, а това тържество денем и нощем сияе и всички към усърдие подтиква. Кой не ще се удиви и не ще похвали причинителя на толкова добрина? А причина за всички добрини е великият Цар.

Велик цар аз наричам този, що е наистина велик и от всички и от всички по-високостоящ, чийто престол са небесните сфери, а земята – подножие за нозете му, когото обкръжава непристъпната светлина, пред когото стоят ангелските войнства. Онези пренеизчислими множества, също и херувимите и серафимите, началата и господствата и властите и престолите знаят, че той е Владика и Господ, и Цар. Но и целокупният събор на вси светии възгласява непрестанно славословие и се озарява от лъчите на приносещната светлина; въздухът пък и всички птици небесни и порещи въздуха, земята и градините заедно с всеки знак, морето, а и изворите по достойнство му отдават своите енергии. Не само това, но и целият човешки род, и вси множества – народи и племена и страни – му отправят единоголасно славословие, признават, че той е Цар и Владика, и Бог над всичко и преди всичко, и след всичко; и че едиnorodното му Слово е печат, равнообразен на невидимия Отец, велик архиерей на великото предначертание на Отца, вестител, когото Моисей предвъзвести и пророците предрекоха, апостолите докоснаха, мъчениците изповядаха. Него проповядва и блаженият Константин, нему вседушно повярва и целият бе осиян от неговата светлина. Константин – доблестна клонка на благовестието, Константин – апостолски ревнител, Константин – църковно утвърждение, Константин – на идолите разрушител, Константин – на благоверието проповедник, Константин – Христов подражател, Константин – на Кръста откривател, и защо да говоря много, Константин – царска похвала. Но ела ми сега и ти сам, Константине, и ми дари слово, та да започна словото за тебе. Защото всичко твое е достойно за удивление, всичко твое е прекрасно, всяка църква чрез тебе се украси, всяко царство с тебе се утвърждава, всеки идол чрез тебе бе унищожен, християнската вяра чрез тебе бе укрепена. Измъчих се, плетейки Константину венец, и съм далече от съвършения венец, който Отецът изплете и Синът увенча, и Светият дух – завърши...

Това ти е от нас обичан дар, преблагочестиви царю Иване Шишмане, ти, който ни подтиква за това слово, ето ти многожеланото съкровище! Не съставихме това слово, като се водихме по лъжовни приказки, но от истинни и нелъжливи свидетели избрахме неизмамни познания; тях трудолюбивият ще намери в божествените писания.

Преводът на новобългарски език е направен по изданията на Евгений Калужняcki и Георге Михаила от проф. д.филол.н. Климентина Иванова.

Според завещанието на Св. Евтимий, патриарх Търновски, когато в едно българско семейство се раждат мъжки чада, първото от тях се посвещава на имота и стопанското замогване, а второто задължително следва да стане свещеник и да се посвети на духовно дело. Спазвано до Възраждането в Еленско и Тревненско, където са живели бегълци от столицата.